

**T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE - FİNANSMAN BİLİM DALI**

**VERGİ KAÇAKÇILIĞININ TOPLUM TARAFINDAN BİR SUÇ
OLARAK ALGILANIP ALGILANMADIĞININ TESPİTİNE
İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Ayşe Gül ŞAHİN**

**Niğde
Temmuz, 2016**

**T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE - FİNANSMAN BİLİM DALI**

**VERGİ KAÇAKÇILIĞININ TOPLUM TARAFINDAN BİR SUÇ
OLARAK ALGILANIP ALGILANMADIĞININ TESPİTİNE
İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Ayşe Gül ŞAHİN**

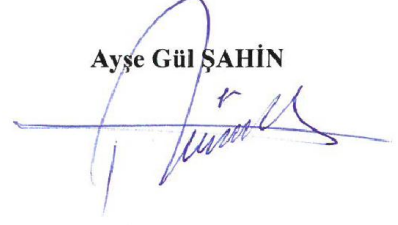
Danışman : Prof. Dr. Zeki DOĞAN
Üye : Yrd. Doç. Dr. Altuğ Murat KÖKTAŞ
Üye : Yrd. Doç. Dr. Yılmaz İÇERLİ

**Niğde
Temmuz, 2016**

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum 'Vergi Kaçakçılığının Toplum Tarafından Bir Suç Olarak Algılanıp Algılanmadığının Tespitine İlişkin Bir Araştırma ' Başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmanın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım 18.07.2016

Ayşe Gül ŞAHİN

ONAY SAYFASI

Prof.Dr.Zeki DOĞAN danışmanlığında **Ayşe Gül ŞAHİN** tarafından hazırlanan "**Vergi Kaçakçılığının Toplum Tarafından Bir Suç Olarak Algılanıp Algılanmadığının Tespitine İlişkin Bir Araştırma**" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 18/07/2016

JÜRİ :

Danışman : Prof.Dr.Zeki DOĞAN

Üye : Yrd.Doç.Dr. Altuğ Murat KÖKTAŞ

Üye : Yrd.Doç.Dr. Yılmaz İÇERLİ

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ömer İSKENDERÖĞLU
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Çalışmanın hazırlanması ve şekillenmesi aşamasında fikirleriyle çalışmama katkı sağlayan farklı pencerelerden bakış açısı kazanmama yardım eden, tez danışmanım olarak bana her konuda yol gösteren ve zamanını bana ayıran değerli hocam Prof. Dr. Zeki DOĞAN’a teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans tez çalışmamı hazırlarken benden yardımlarını esirgemeyen anlayışla gerekli zamanı bana tanıyan Alucra Turan Bulutcu Meslek Yüksekokul yönetimine ne kadar teşekkür etsem azdır. Çalışmam sırasında bana manevi desteklerini esirgemeyen ve bana gerekli sabrı gösterdikleri için ev arkadaşlarım Nazlı Oturak ve Alev Gürses’ e de sonsuz şükranlarımı sunarım.

Bu tezin bitmesinde en büyük katkı sağlayan kendi zamanından, ailesinden esirgediği zamanını bana ayırarak desteğini esirgemeyen Öğr. Gör. Mustafa BABADAĞ’a ne kadar teşekkür etsem azdır. Bununla birlikte, tezin şekil almasında son dokunuşları yapan kıymetli dostum Öğr. Gör. Erkan UZUN’a teşekkürü borç bilirim.

Son olarak benim yanımdan hiç ayrılmayan en kötü zamanlarımda şefkatini benden esirgemeyen benim akademik hayatımın mimarı olan en önemli varlığım bitanecik babam Mehmet Şahin’e bu tezimi armağan ediyorum.

Ayşe Gül ŞAHİN

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VERGİ KAÇAKÇILIĞININ TOPLUM TARAFINDAN BİR SUÇ OLARAK ALGILANIP ALGILANMADIĞININ TESPİTİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

Ayşe Gül ŞAHİN

İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zeki DOĞAN

Temmuz 2016, 126 sayfa

Vergi, bir ülkenin kalkınmasında ve gelişmesinde en büyük katkı sağlayan gelir unsurlarından birini oluşturur. Vergi mükellefler tarafından karşılıksız bir ödemedir. Artan vergi oranları, adaletsiz gelir dağılımı, idarenin etkinliği gibi nedenlerden dolayı vergi kaçakçılığı yapılmakta ve yapılan bu kaçakçılığın caydırıcı olması için kanunlar çerçevesinde ceza yaptırımını uygulanmaktadır.

Toplumumuzda vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmadığına dair Antalya ve Batman illerinde yapılan bu çalışmada kişilerin vergi kaçakçılığı hakkındaki düşünceleri, vergi kaçakçılığının altında yatan nedenler, yapılan vergi kaçakçılığının vicdanen nasıl düşünüldüğü eğitim, inanç, etnik köken vb. özellikler açısından farklı anket sorularıyla değerlendirilmiştir.

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde illerin nüfusları göz önüne alınmıştır. Anket çalışması 398 kişi üzerinde uygulanmıştır. Yapılan anket çalışmasının sonuçları SPSS 24 programı ile elde edilmiş ve yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vergi, vergi kaçakçılığı, vergi kaçakçılığının nedenleri, alınan vergi yükü, vergi ilkeleri.

ABSTRACT

MASTER THESIS

A RESEARCH REGARDING TO THE DETERMINATION OF WHETHER OR NOT TAX DODGING IS PERCEIVED AS A TYPE OF OFFENSE BY SOCIETY

Ayşe Gül ŞAHİN

Department of Business

Dissertation Advisor: Prof. Zeki DOĞAN

July 2016, 126 pages

Tax constitutes one of the revenue factors that contribute to progress and development of a country. Tax is a complimentary payment paid by taxpayers. Tax dodging is preferred because of several reasons such as increasing tax rates, unfair distribution of income, strength of administration etc. Penal sanctions covered by laws are applied to make it dissuasive over this type of crime.

In order to determine whether or not tax dodging is perceived as a crime in our society, a project is held in Antalya and Batman by performing a survey which evaluates the thoughts of people about tax dodging, the reasons underlie it, reflection to the conscience of that crime in the perspective of education, religion, sect, ethnic background and etc..

City populations are considered to determine the sample rates. Survey is conveyed to 398 persons. The data of the survey results is obtained and interpreted with using SPSS 24 software.

Keywords: tax, tax dodging, reasons of tax dodging, burden of tax, taxation principles.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
KISALTMALAR LİSTESİ	xvii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİLEMEYE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

1.1. VERGİNİN TANIMI VE TEMEL ÖZELLİKLERİ	3
1.2. VERGİNİN KONUSU.....	7
1.2.1. Gelir Üzerinden Alınan Vergiler	8
1.2.2. Harcama Üzerinden Alınan Vergiler	9
1.2.3. Servet Üzerinden Alınan Vergiler	10
1.3. VERGİ MÜKELLEFİ VE SORUMLUSU	11
1.3.1. Vergi Mükellefi.....	11
1.3.2. Vergi Sorumlusu	12
1.4. VERGİ MATRAHI	13
1.5. VERGİ TARİFESİ	13
1.5.1. Sabit (Düz) Oranlı Tarife	14
1.5.2. Artan Oranlı Tarife	15
1.5.3. Azalan Oranlı Tarife	17
1.6. VERGİLENDİRME SÜRECİ.....	19
1.6.1. Verginin Tarhı.....	19

1.6.1.1. Beyan Usulüne Göre Vergi Tarhı	19
1.6.1.2. İkmalen Vergi Tarhı	20
1.6.1.3. Re'sen Vergi Tarhı	20
1.6.1.4. Verginin İdarece Tarhı	21
1.6.2. Verginin Tebliği	21
1.6.3. Verginin Tahakkuku	22
1.6.4. Verginin Tahsili	22
1.7. VERGİLEME İLKELERİ	23
1.7.1. Klasik Vergileme İlkeleri	23
1.7.1.1. Adalet İlkesi	23
1.7.1.2. Belirlilik (Kesinlik) İlkesi	24
1.7.1.3. Uygunluk İlkesi	24
1.7.1.4. İktisadilik İlkesi	24
1.7.2. Modern Vergileme İlkeleri	25
1.7.2.1. Vergilemenin Mali İlkeleri	25
1.7.2.1.1. Verimlilik İlkesi	25
1.7.2.1.2. Esneklik İlkesi	25
1.7.2.2. Vergilemenin Adalet İlkeleri	26
1.7.2.2.1. Eşitlik İlkesi	26
1.7.2.2.2. Genellik İlkesi	26
1.7.2.2.3. Yararlanma İlkesi	27
1.7.2.2.4. Ödeme Gücü İlkesi	27
1.7.2.3. Vergilemenin İktisadi İlkesi	28

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ SUÇ VE CEZALARI

2.1. VERGİ SUÇU VE CEZASI KAVRAMI	29
--	-----------

2.2. CEZA EHLİYETİ	29
2.3. VERGİ CEZALARININ UYGULANMASINI ENGELLEYEN NEDENLER	30
2.3.1. Mücbir Sebepler.....	30
2.3.2. Yanılma.....	31
2.4. VERGİ CEZALARININ TÜRLERİ	31
2.4.1. Vergi Ziyat ve Cezası	31
2.4.1.1. Vergi Ziyat	31
2.4.1.2. Vergi Ziyat Cezası.....	32
2.4.2. Kaçakçılık Suçları ve Cezaları.....	33
2.4.3.2. İkinci Derece Usulsüzlükler	35
2.4.3.3. Usulsüzlük Suçlarının Cezaları	36
2.4.4. Özel Usulsüzlük Suçları ve Cezaları	37
2.5.VERGİ YÜKÜ	40
2.6. VERGİ BASKISI (TAZYİKİ).....	41
2.6.1.Vergiye Karşı Pasif Tepkiler	42
2.6.1.1. Aylaklığı Tercih Etme.....	42
2.6.1.2.Tüketimi Kısma.....	43
2.6.1.3.Üretimi Azaltma.....	43
2.6.1.4.Yatırımdan Vazgeçme.....	43
2.6.1.5. Verginin Yansıması.....	44
2.6.1.6. Vergiden Kaçınma	44
2.6.2.Vergiye Karşı Aktif Tepkiler	45
2.6.2.1.Vergi Kaçakçılığı	45
2.6.2.2.Vergi Reddi ve Vergi İsyanı	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ KAÇAKÇILIĞI VE TOPLUMU VERGİ KAÇAKÇILIĞINA İTEN NEDENLER İLE ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

3.1. VERGİ KAÇAKÇILIĞI KAVRAMI.....	47
3.1.1. Vergi Kaçakçılığının Tanımı	47
3.2.VERGİ KAÇAKÇILIĞININ NEDENLERİ.....	48
3.2.1. İdari Nedenler	48
3.2.1.1.Denetimlerin Yetersizliği.....	48
3.2.1.2.Uzman Personel Yetersizliği.....	49
3.2.1.3.Teknoloji Yetersizliği.....	49
3.2.2. Ekonomik Nedenler	50
3.2.2.1 Mükelleflerin Gelir Düzeyi	50
3.2.2.2 Kayıt Dışı Ekonomi.....	50
3.2.2.3 Enflasyonun Yüksek Olması.....	51
3.2.3. Hukuki Nedenler.....	51
3.2.3.1. Vergi Kanunlarının Sürekli Değişmesi	52
3.2.3.2. Vergi Aflarının Sıklığı	52
3.2.3.3. Vergi Oranlarının Yüksek Olması	52
3.2.3.4. Türkiye Uygulanan Vergi Çeşitliliğinin Fazlalığı.....	53
3.2.4. Sosyal Nedenler	53
3.2.4.1. Mükelleflerin Yeterli Vergi Ahlakına Sahip Olmaması	53
3.2.5.Siyasi Nedenler	54
3.3. VERGİ KAÇAKÇILIĞI İLE MÜCADELEDE ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER.....	55
3.3.1. Toplumda Vergi Bilincinin Arttırılarak Milli Borç Olarak Benimsenmesi....	55
3.3.2. Kişiler Üzerindeki Vergi Yükünün Hafifletilmesi.....	55
3.3.3. Vergi Cezalarının Caydırıcılığının Arttırılması	56

3.3.4. Denetimlerin Arttırılması.....	56
3.3.5.Vergi Oranlarının Hissedilebilir Şekilde Azaltılması.....	57
3.3.6.Uzman Denetçi Sayısının Arttırılması.....	57
3.3.7. Vergi Mevzuatının Sade ve Anlaşılır Olması Gereği.....	58
3.3.8.Bilişim Teknolojisinin Vergi Sisteminde Etkin Kullanılması.....	58
3.3.9.Vergi Aflarının Sık Sık Olmaması Gereği.....	59
3.4. TÜRKİYE’DE VERGİ KAÇAKÇILIĞI VE VERGİ ALGISI İLE İLGİLİ LİTARATÜR TARAMASI	59

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ KAÇAKÇILIĞININ TOPLUM TARAFINDAN BİR SUÇ OLARAK ALGILANIP ALGILANMADIĞININ TESPİTİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA	
4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	63
4.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI.....	63
4.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	64
4.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	66
4.4.1. Örneklem	66
4.4.2. Verilerin Toplanması	66
4.4.3. Soruların Niteliği	66
4.4.4. Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntem.....	67
4.5. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	67
4.5.1. Ankete Katılanların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	67
4.5.2. Ankete Katılan Kişilerin Vergi İle İlgili Sorulara Yönelik Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımları ve Ortalamaları.....	69
4.6. ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	83
4.6.1. H1:Kişilerin Cinsiyetlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması.....	83

4.6.2. H2:Kişilerin Medeni Durumlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	84
4.6.3. H3:Kişilerin Yaşlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	84
4.6.4. H4:Kişilerin Eğitim Durumlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	85
4.6.5. H5:Kişilerin Mesleklerine Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	86
4.6.6. H6: Kişilerin Aylık Gelirlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	87
4.6.7. H7:Kişilerin Etnik Kökenlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	88
4.6.8. H8: Kişilerin Kendilerini Nasıl Tanımladıklarına Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	89
4.6.9. H9:Kişilerin Cinsiyetlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	90
4.6.10. H10:Kişilerin Medeni Durumlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	91
4.6.11. H11:Kişilerin Yaşlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	91
4.6.12. H12:Kişilerin Eğitim Durumlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	92
4.6.13. H13:Kişilerin Mesleklerine Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	93
4.6.14. H14:Kişilerin Aylık Gelirlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	95
4.6.15. H15:Kişilerin Etnik Kökenlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	96
4.6.16. H16:Kişilerin Kendilerini Nasıl Tanımladıklarına Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	96

4.6.17. H17:Kişilerin Cinsiyetlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	97
4.6.18. H18:Kişilerin Medeni Durumlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	98
4.6.19. H19:Kişilerin Yaşlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	99
4.6.20. H20:Kişilerin Eğitim Durumlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	99
4.6.21. H21:Kişilerin Mesleklerine Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	100
4.6.22. H22:Kişilerin Aylık Gelirlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	102
4.6.23. H23:Kişilerin Etnik Kökenlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	103
4.6.24. H24:Kişilerin Kendilerini Nasıl Tanımladıklarına Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması	105
SONUÇ VE ÖNERİLER	107
KAYNAKÇA.....	114
EKLER	121
ÖZGEÇMİŞ	126

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1: Toplam Bütçe Gelirleri İçerisinde Vergi Gelirlerinin Miktarı	4
Tablo 1. 2: Toplam Bütçe Gelirleri içerisinde Vergi Gelirlerinin Dağılımı (%).....	5
Tablo 2. 1: Usulsüzlük Suçları ve Cezaları	37
Tablo 4. 1: Ankete Katılan Kişilerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları.....	68
Tablo 4.2: Vergi Kelimesi Size Ne Çağırıyor Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları.....	70
Tablo 4.3: Vergi Kaçırma ve Vergiden Kaçınma Arasındaki Farkı Biliyor Musunuz Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları	70
Tablo 4.4: Gelir İdaresi Başkanlığının Vergilendirme İle İlgili Medyada Yer Alan Haberlerini Takip Ediyor Musunuz Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları	71
Tablo 4.5: Vergi Sistemi Sizce Adil Mi Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları.....	71
Tablo 4.6: Gelir Düzeyleri Oranında Vergi Alındığına İnanıyor Musunuz Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları.....	71
Tablo 4.7: Sizce Türkiye’de Herkes Vergisini Tam Olarak Ödüyor Mu Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları.....	72
Tablo 4.8: Vergi Gelirleri Gerektiği Gibi Harcanıyor Mu Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları	73
Tablo 4.9: Kamu Hizmetlerinden Sağladığınız Fayda Vergi Yükünüzden Yüksek Mi Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları	73
Tablo 4. 10: Çevrenizdeki İnsanlar Vergi Kaçırıyorlar Mı Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları	74
Tablo 4.11: Vergi Kanunlarında Anayasal Vergileme İlkelerine Uymayan Hükümlerin Olduğunu Düşünüyor Musunuz Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları.....	74
Tablo 4.12: Vergi Kaçakçılığı İle İlgili Oluşturulan Yargılara Ankete Katılan Kişilerin Katılım Düzeyleri	75

Tablo 4.13: Türkiye De Mükelleflerin Çoğunun Vergi Ödemediği veya Vergi Kaçırıldığı Düşüncesi Sizde Daha Çok Ne Gibi Etki Yaratır Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları.....	81
Tablo 4. 14: Sizce Vergi Kaçakçılığı Hangi Bölgelerde Daha Fazladır Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları.....	82
Tablo 4.15: Vergi Kaçakçılığında Verilebilecek En Ağır Ceza Sizce Ne Olmalıdır Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları.....	82
Tablo 4.16: Cinsiyet İle Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi	84
Tablo 4.17: Medeni Durum ile Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi.....	84
Tablo 4.18: Yaş İle Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi	85
Tablo 4.19: Eğitim Durumu İle Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	86
Tablo 4.20: Kişilerin Mesleği ile Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	87
Tablo 4.21: Kişilerin Aylık Gelirleri ile Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	87
Tablo 4. 22: Kişilerin Etnik Kökenleri ile Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	88
Tablo 4. 23: Kişilerin Etnik Kökenleri ile Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Farklılığı Tespit Etmek İçin Yapılan Tamhane's T2 testi.89	89
Tablo 4. 24: Kişilerin Kendilerini Nasıl Tanımladıkları ile Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	90
Tablo 4.25: Cinsiyet İle Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi	90
Tablo 4.26: Medeni Durum ile Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi.....	91

Tablo 4.27: Yaş ile Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi	92
Tablo 4.28: Eğitim Durumu İle Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	92
Tablo 4.29: Kişilerin Mesleği ile Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	93
Tablo 4.30: Kişilerin Meslekleri ile Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Farklılığı Tespit Etmek İçin Yapılan Tamhane's T2 testi.	94
Tablo 4.31: Kişilerin Aylık Gelirleri İle Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	95
Tablo 4.32: Kişilerin Etnik Kökenleri İle Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	96
Tablo 4.33: Kişilerin Kendilerini Nasıl Tanımladıkları ile Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi	97
Tablo 4.34: Cinsiyet ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi.....	98
Tablo 4.35: Medeni Durum ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi.....	98
Tablo 4.36: Yaş İle Vergi Kaçakçılığının Kul hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	99
Tablo 4.37: Eğitim Durumu ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	100
Tablo 4.38: Kişilerin Mesleği ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	100
Tablo 4.39: Kişilerin Meslekleri ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Farklılığı Tespit Etmek İçin Yapılan Tamhane's T2 testi	101
Tablo 4.40: Kişilerin Aylık Gelirleri İle Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	103

Tablo 4. 41: Kişilerin Etnik Kökenleri ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi.....	104
Tablo 4.42: Kişilerin Etnik Kökenleri ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Farklılığı Tespit Etmek İçin Yapılan Tamhane's T2 testi.....	105
Tablo 4.43: Kişilerin Kendilerini Nasıl Tanımladıkları İle Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi	106

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 1: Sabit Oranlı Tarifede Matrah – Tarife İlişkisi	14
Şekil 1. 2: Sabit Oranlı Tarifede Matrah – Ödenecek Vergi Miktarı İlişkisi.....	15
Şekil 1. 3: Artan Oranlı Tarifede Matrah Tarife İlişkisi	16
Şekil 1. 4: Artan Oranlı Tarifede Matrah, Ödenecek Vergi Miktarı İlişkisi.....	16
Şekil 1. 5: Azalan Oranlı Tarifede Matrah Tarife İlişkisi	17
Şekil 1. 6: Azalan Oranlı Tarifede Matrah Ödenecek Vergi Miktarı İlişkisi.....	18
Şekil 2. 1: Vergi Oranları ve Duyulan Psikolojik Tepki.....	41

KISALTMALAR LİSTESİ

Anlamlılık Düzeyi:	P
Gelir Vergisi :	GV
Hipotez :	H
Katma Değer Vergisi Kanunu:	KDVK
Katma Değer Vergisi:	KDV
Ortalama:	ORT
Sayı:	N
Tarih Yok:	TY
Türk Lirası:	TL
Ve Benzeri:	VB
Ve Diğerleri:	VD
Vergi Usul Kanunu:	VUK

GİRİŞ

Vergi devletin kamu hizmetlerini en iyi şekilde yerine getirebilmesi için ve toplum refahının yükseltilmesi için gerekli olan finansal bir gelir unsurudur. Bu nedenle, vergiler devletin gelir kaynağını oluşturmaları sebebiyle vergi gelirlerini etkileyen faktörlerin neler olduğunun belirlenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Fakat, bu faktörleri belirlerken sadece mali, idari ya da siyasi nedenleri incelemek konunun bütününe yansıtması açısından yeterli değildir. Bunun yanı sıra psikolojik nedenlerinde incelenmesi gerekmektedir. Özellikle karşılıksız ve cebren alınan bir verginin vatandaşlar üzerinde bir yük oluşturmaları onların fedakarlığa katlandıkları hissini uyandırabilmektedir. Bu durum ise vatandaşların vergi ödeme davranışları üzerinde etkili olabilmekte ve tepki göstermelerine neden olabilmektedir. Vergi ödemelerine gösterilen tepkiler içinde, en yaygın ve etkili tepkilerden biri ise vergi kaçakçılığıdır. Vergi kaçakçılığı kanunlara aykırı bir davranıştır. Bu çalışmanın temel amacı ise kanunlara aykırı olan vergi kaçakçılığı toplumumuz tarafından gerçekten suç olarak algılanıp algılanmadığı mükelleflerin yaşam tarzlarına, dini görüşlerine, milli duygularına hatta etnik kökenlerine göre değişip değişmediğini tespit etmektir.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk üç bölümde konuyla ilgili teorik bilgilere yer verilmiş olup, dördüncü bölümde ise vergi kaçakçılığının toplumumuz tarafından suç olarak algılanıp algılanmadığı ile ilgili olarak anket formu hazırlanmıştır ve bu formda olan ifadelerin araştırmanın amacına uygun olarak cevaplandırılması istenmiştir. Daha sonra elde edilen bulgular değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Birinci bölümde verginin tanımı, vergi sorumlusu, vergi tarifesini, vergilendirme sürecinden ve vergi ilkelerinden söz edilmiştir.

İkinci bölümde de vergi suç ve cezalarından, suç ve cezaların uygulanamama nedenlerinden vergiye olan aktif ve pasif tepkiler konu edinilmiştir.

Üçüncü bölümde ise vergi kaçakçılığı ve toplumun niçin vergi kaçırdığına ilişkin nedenler ele alınmış ayrıca vergi kaçakçılığında devletin nasıl mücadele ettiği üzerinde durulmuştur.

Sonuç bölümünde ise toplumun vergi kaçakçılığından nasıl etkilendiği, yapılan kaçakçılığın öncelikle insani, vicdani, dini, milli duygular bakımından vergi

kaçakçılığını suç olarak algılayıp algılamadıklarını tespit etmek amacıyla Antalya ve Batman illerinde ankete dayalı bir araştırma yapılmış ve bu araştırmanın sonuçları çeşitli açılardan yorumlanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİLEMEYE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

Bu bölümde, verginin diğer kamu gelirleri içerisindeki yeri ve önemi, verginin geçmişten günümüze tanımsal olarak anlamı ve özellikleri, genel olarak bir verginin ortaya çıkmasından ödenmesi gereken safhaya kadar olan vergilendirme sürecinin aşamaları, vergi mükellefi ve verginin sorumlusu kavramları ile vergi suçları ve cezaları belli bir sıra dahilinde açıklanmıştır.

1.1. VERGİNİN TANIMI VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

Devletin en önemli gelir kaynağı olan vergi, “devletin veya devletten aldığı yetkiye dayanan kamu tüzel kişilerinin geniş anlamdaki kamusal faaliyetlerinin gerektirdiği harcamaları karşılamak ya da kamusal görevlerinin gereklerini yerine getirmek amacıyla ve yasal esaslara uymak kaydıyla hukuki cebir altında, özel karşılık vaadi olmaksızın geri vermemek üzere, gerçek kişilerle gerçek olmayan tüzel kişilerden aldıkları para tutarlarıdır” (Nadaroğlu, 1996:216).

Vergi, devletin varlığını sürdürebilmesi ve görevlerini yerine getirmesi için en önemli gelir kaynağıdır. Tarih boyunca vergi almayan devlet olmamıştır. Osmanlı Devletinde de her dönem çeşitli isimlerde vergiler toplanmıştır. Osmanlı Devletinde uygulanan başlıca vergiler aşağıdaki gibidir (Pehlivan, 2008:90):

- Zekat, konusu altın, gümüş, para, ticarete konu olan mal, hayvan ile maden ve definelerdir.
- Öşür, toprak ya da tarım ürünlerini konu alan bir vergidir. Oranı % 10’dur.
- Haraç, fethedilen bir ülke halkının esir edilmeyip, yerlerinde bırakılması ve topraklarının kullanma hakkının kendilerine verilmesi karşılığında alınmış olan bir vergidir.
- Cizye, Müslüman olmayanlardan askerlik hizmeti karşılığında alınmış olan bir vergidir.

Yukarda belirtilen vergi türlerinin dışında “Tekalif-i Örfiye” (Örfi Vergiler) diye adlandırılan ve Osmanlı Devleti’nin çeşitli dönemlerinde uygulanmış başka

vergiler de vardır. Örfi Vergilerinin türü, sayısı ve miktarı zamana ve bölgelere göre değişiklik göstermiştir (Pehlivan, 2008:90).

Devlet kamu harcamalarını karşılayabilmek ve kanunlarla verilen diğer görevlerini yerine getirebilmek için çeşitli mali kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Bu kaynakların başında vergiler gelmektedir ve vergiler kamu gelirleri içinde önemli bir yere sahiptir. Devletin topladığı vergi gelirleri, toplam kamu gelirleri arasında büyük paya sahiptir. Ülkemizde vergi gelirlerinin toplam kamu gelirleri içerisindeki oranı %80 ile %90 arasında değişmektedir.

Tablo 1. 1: Toplam Bütçe Gelirleri İçerisinde Vergi Gelirlerinin Miktarı

Yıllar	Genel Bütçe Gelirleri (.000)	Vergi Gelirleri (.000)	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri (.000)	Yardımlar İle Özel Gelirleri (.000)	Diğer Gelirler (.000)	Sermaye Gelirleri (.000)
2010	271.957.407	235.714.637	9.844.985	965.734	21.797.405	3.401.772
2011	319.512.928	284.490.017	9.112.663	1.068.434	21.962.792	2.532.453
2012	362.654.794	317.218.619	14.076.030	1.651.816	26.268.614	2.082.751
2013	419.653.762	367.517.727	14.365.749	1.095.659	26.335.493	10.108.294
2014	461.450.539	401.683.956	16.305.486	1.284.488	31.718.418	9.553.470
2015	525.643.967	464.886.790	19.706.186	2.213.062	29.821.136	8.043.553

Kaynak:http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_1.xls.htm (13.05.2016)

Tablo 1. 2. Toplam Bütçe Gelirleri içerisinde Vergi Gelirlerinin Dağılımı (%)

Yıllar	Genel Bütçe Gelirleri	Vergi Gelirleri	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	Yardımlar İle Özel Gelirleri	Diğer Gelirler	Sermaye Gelirleri
2010	100	87	4	0	8	1
2011	100	89	3	0	7	1
2012	100	87	4	0	7	1
2013	100	88	3	0	6	2
2014	100	87	4	0	7	2
2015	100	88	4	0	6	2

Kaynak: http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_1.xls.
[htm](#) (13.05.2016).

Verginin tanımını klasik ve modern maliyeciler birbirinden farklı şekilde tanımlamıştır. Klasik maliyecilere göre verginin tanımı, kişilerden kamu giderlerini karşılamak üzere, cebri, nihai ve karşılıksız olarak istenen parasal bir yükümlülüktür. Tanımdaki kişiler, bir toplumu meydana getiren gerçek ve tüzel kişilerden ibarettir. Bir toplumdaki tüm gerçek ve tüzel kişiler vergi ödemekle yükümlüdür. Modern maliyeciler ise vergiyi, kişilerden kamu harcamalarını karşılamak veya devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahalesini sağlamak üzere, cebri, nihai ve karşılıksız olarak, doğrudan doğruya istenen, parasal bir yükümlülüktür, şeklinde tanımlamaktadırlar. Modern maliyecilerin verginin tanımına getirdikleri yeniliklerden biri verginin sadece mali amaçla alınmadığını ortaya koymaktır. Vergi sadece kamu harcamalarının finansmanını sağlamak için alınmaz, gerektiğinde ekonomik ve sosyal hayata müdahalede bulunmak veya ekonomik faaliyetlerin seyrini değiştirmek için de alınır. Modern maliyecilerin getirdiği yeniliklerden diğeri de verginin mükelleflerde doğrudan doğruya alınmasıdır. Vergi mükellefleri elde ettikleri gelirlerden, edindikleri servetlerden ve yapmış oldukları harcamalar üzerinden vergilerini beyan ederler (Türk, 2008:111).

1982 Anayasası 73.maddesinin “Vergi Ödevi” başlıklı kısmında; ‘Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, resim, harç ve benzeri yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır, şeklinde tanımlama yapılmıştır.

Yapılan tanımlardan yola çıkarak verginin özelliklerini sıralayacak olursak, aşağıdaki gibi bir sıralama yapabiliriz;

- Vergi devlet tarafından alınır.
- Vergi kamu harcamalarının finansmanını sağlamak için alınır.
- Toplumı meydana getiren tüm gerçek ve tüzel kişiler vergi ödemek zorundadır.
- Toplumı meydana getiren kişiler elde ettikleri gelirlerle, sahip oldukları servetle ve yaptıkları harcamalarla orantılı olarak devlete vergi öderler. Buna “Ödeme Gücü İlkesi” denir.
- Vergi gerçek ve tüzel kişilerden zorla ve karşılıksız olarak alınır.
- Vergi genellikle ekonomik bir değer olarak tahsil edilir.

Vergi toplama yetkisi ise devlete aittir. Burada devlet kavramı sadece ülkeyi yöneten merkezi idareden ibaret değildir. Merkezi idare, bazı vergilerin tahsil hakkını yerel yönetimlere (il özel idaresi, belediyeler ve köy idaresi) ve diğer kamu idarelerine (Sosyal Güvenlik Kurumu, Ticaret Odaları gibi) devredebilir.

Bir vergi sisteminin en önemli işlevlerinden biri, kamu giderlerinin finansmanı için gerekli olan gelirleri sağlamaktır. Tarihsel gelişim içinde harç, şerefiye, mülk ve teşebbüs gelirleri gibi bazı kamusal gelirlerin özellikle yerel idarelerin bütçeleri açısından giderek daha fazla önem kazanmasına rağmen, vergilemenin bu temel fonksiyonu önemini aynen korumuştur. Bu fonksiyon, her şeyden önce yeterli ölçüde gelir sağlayabilecek bir vergisel yapıyı öngörmektedir. Bu nedenle, bir vergi sisteminin (özellikle kamu giderlerinin daha hızlı arttığı gelişmekte olan ülkelerde) milli gelirdeki artışa paralel olarak vergi gelirlerinde de artış sağlayabilecek pozitif bir gelir esnekliğine sahip olması gerekmektedir (Turhan, 1993: 32).

Devlet, varlığını sürdürebilmek amacıyla gerekli olan kamu harcamalarının finansmanını karşılayabilmek için vergi toplar. Vergileme sayesinde iktisadi kalkınmanın sağlanması, gelir ve servet paylaşımının düzenlenmesine çalışılmaktadır. Devletçe toplanan vergiler, bir yandan sosyal amaçlı eğitim, sağlık, güvenlik gibi temel hizmetlerin ve alt yapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde, diğer yandan ekonomik amaçlara göre kamu yatırımlarının gerçekleştirilmesinde veya özel teşebbüsün yönlendirilmesinde kullanılmaktadır.(Gökçe,2006: 5)

Devlet toplumu oluşturan gerçek kişilerden, tüzel kişilerden ve tüzel kişiliği olmayan kurumlardan vergi toplarken ödeme gücü prensibine uyar. Devlet mükelleflerden elde ettikleri gelirlerle, sahip oldukları servetle ve yaptıkları harcamalarla orantılı olarak vergi tahsil eder. Farklı gelir düzeyindeki vergi mükelleflerinin farklı vergi ödemeleri gerekmektedir. Bundan dolayı, gelir düzeyi yüksek olan bir mükellef, düşük gelirli bir mükellefe göre daha fazla vergi ödemelidir. Ancak, vergi teşvik araçlarından yararlanan bir çok mükellef, kendilerinden daha az gelir elde eden mükelleflere göre daha az vergi öderler (Şener,1998:210). Karşılıksız olmaları ve alınmasında bir zorunluluk olması vergilerin en temel özelliğidir.

Yukarıdaki özelliklerden yola çıkarak verginin tanımını yapacak olursak vergi, devlet tarafından, kamu harcamalarının finansmanını sağlamak ve ekonomik hayattaki sorunları önlemek amacıyla, toplumu meydana getiren tüm gerçek ve tüzel kişilerden, elde ettikleri gelir, sahip oldukları servet ve yaptıkları harcamalarla orantılı olarak, karşılıksız ve zorla alınan ekonomik bir değerdir.

1.2. VERGİNİN KONUSU

Zamanımızda vergi çok çeşitli unsurlar üzerinden alınabilmektedir. Bu yüzden verginin konusu, verginin üzerinden alındığı ekonomik bir değer, hukuki bir muamele, fiziki bir varlık, bir fiil ve bir olay olabilmektedir. Verginin konusu daha geniş olarak, üzerine vergi konulan ve doğrudan ya da dolaylı olarak verginin kaynağını oluşturan iktisadi unsur olarak tanımlamak mümkündür (Pehlivan, 2009:98).

Verginin konusu, verginin üzerine konulduğu, doğrudan ya da dolaylı olarak kaynağını oluşturduğu iktisadi unsurdur. Verginin ne üzerinden alınacağını belirten

verginin konusu kavramı, mükellefiyetin hedefini ve amacını da önemli ölçüde göstermektedir.

Örneğin, Gelir Vergisi Kanunu'nun birinci maddesine göre, gelir vergisinin konusu, gerçek kişilerin bir takvim yılı içerisinde elde ettikleri kazanç ve iratların safi tutarıdır. Kişinin bir takvim yılı içerisinde elde ettiği gelirden, bu geliri elde etmek için yapılan giderler çıkarıldıktan sonra kişinin safi geliri elde edilir. Elde edilen bu safi gelir ise gelir vergisinin konusunu oluşturur.

Ülkemizde konusunun niteliğine göre vergiler 3'e ayrılmaktadır. Bunlar elde edilen gelir üzerinden alınan vergiler, yapılan harcamalar üzerinden alınan vergiler ve çeşitli servet unsurlarına sahip olmaktan dolayı ödenen vergilerdir (Arslan,2011:6).

1.2.1. Gelir Üzerinden Alınan Vergiler

Ülkemizde gelir üzerinden alınan vergiler; gerçek kişilerin elde ettiği gelirler üzerinden alınan gelir vergisi ile tüzel kişilerin elde ettiği gelirler üzerinden alınan kurumlar vergisinden oluşmaktadır (Karabulut vd,2013:134).

Dolayısıyla kaynağı ne olursa olsun ilgili dönemde gerçekleştirilen tüketime ve servet artışlarına kaynaklık eden tüm gelirler safi artış teorisine göre gelir kapsamında değerlendirilir. Bu nedenle, üretim faktörlerinin kullanımı sonucu ortaya çıkmayan piyango, ikramiye gelirleri, hibe, yardım, nafaka, kumar ve bahisler ile yolda bulunan bir miktar sahipsiz para, hırsızlık olarak elde edilen şeyler, alınan rüşvetler ve benzeri gelir kapsamında sayılır (Şenyüz vd, 2009:4).

Gelir vergisi, Türk Vergi Sisteminin temelini teşkil eder. Ülkemizde halen uygulanmakta olan gelir vergisi sistemi 1950 yılında uygulamaya konulmuştur. GV'nin konusu gerçek kişilerin belirli dönemlerde elde ettikleri gelirlerdir. Bu nedenle bu verginin mükellefi gerçek kişilerdir. Gelirin unsurlarını ise aşağıdaki gibi sıralanmaktadır. Bunlar (Çoban,2008:42):

- Ticari kazançlar,
- Zirai kazançlar,
- Ücretler,

- Serbest meslek kazançları,
- Gayrimenkul sermaye iratları,
- Menkul sermaye iratları,
- Diğer kazanç ve iratlardır.

Eğer bir gerçek kişi yukarıda sıraladığımız gelir unsurlarından herhangi birisinden belirli dönemlerde gelir elde etmişse gelir vergisi mükellefi olarak kabul edilir (Pehlivan, 2008:123). Kişi bu unsurların sadece birinden gelir edebileceği gibi aynı anda birkaçından da gelir elde edebilir. Örneğin, bir kişi hem çalıştığı yerden aldığı ücret için gelir vergisi ödeyebileceği gibi hem de bankadaki parasından elde ettiği faiz geliri içinde menkul sermaye iradı olarak gelir vergisi öder. Ayrıca, aynı kişi sahip olduğu dairenin kullanım hakkını başkasına vermek yoluyla elde ettiği gayrimenkul sermaye iradının da gelir vergisini ödemek zorundadır. Bu şekilde bir kişi çeşitli unsurlardan aynı anda gelir elde edebilir. Yükümlülerin çeşitli kaynaklardan sağladığı gelirlerin ayrı ayrı vergilendirilmesine “sedüler gelir vergisi” denir. Buna karşın kişilerin çeşitli gelir unsurlarından sağladığı gelirlerin birleştirilerek vergilendirilmesine ise “üniter gelir vergisi” denir. (Pehlivan, 2011:124).

Kurumlar vergisinin de konusu gelir vergisi ile aynıdır. İki vergi arasındaki temel fark verginin mükellefidir. Tüzel kişiler yukarıda sıraladığımız gelir unsurlarından herhangi birinden gelir elde etmişlerse Kurumlar Vergisi mükellefi olurlar. Buna karşın tüzel kişilerin gelir vergisi mükellefiyeti yoktur. Tüzel şirketlerden Anonim Şirketler, Limitet Şirketler gibi sermaye şirketleri kurumlar vergisine tabidir. Sermaye şirketlerinin yanı sıra kooperatifler, iktisadi kamu müesseseleri, dernekler ve vakıflara ait iktisadi işletmeler ile iş ortaklıkları da bu verginin mükellef gurubu arasında yer alır (Pehlivan, 2008:123).

1.2.2. Harcama Üzerinden Alınan Vergiler

Harcama vergileri; üretilen, satılan ya da tüketilen mal ve hizmetler üzerine konulan vergilerdir. Bu vergilerin gelir ve servet vergilerinden ayrıldığı başlıca özellik dolaylı vergiler olmaları dolayısıyla yansıtılabilir olmalarıdır. Vergilendirmede

etkinlik açısından olumlu özellik gösteren harcama vergilerinin adalet ilkesi ile çeliştiği söylenebilir (Uluatam,1999:391).

Gider üzerinden alınan vergiler, kural olarak dolaylı vergi niteliğindedirler. Harcama vergileri, sadece mal ve hizmet alımlarına ilişkin işlemleri kapsayan bir vergi değildir. Mal ve hizmet alımlarına ilişkin işlemlerin yanında, bir kısım hukuki işlemler(muameleler) de harcama vergileri kapsamına girer. Bu nedenle, mal ve hizmet alımlarına ilişkin işlemlerle birlikte, hukuki muameleleri de kapsayan harcama vergileri; vergi teorisinde ‘muamele vergileri’ adı altında anılmaktadır (Pehlivan, 2011:128).

Gider vergileri kanunu, 1984 yılı sonuna kadar yürürlükte kalmıştır. 25.10.1984 tarihinde kabul edilip, 01.01.1985’ten itibaren yürürlüğe konulan Katma Değer Vergisi Kanunu ile Gider Vergileri Kanunu da yürürlükten kaldırılmıştır. Ülkemizde uygulanmakta olan en önemli muamele vergisi türleri; gümrük vergisi, özel tüketim vergisi ve katma değer vergisidir (Pehlivan,2011:128).

Ülkemizde muamele vergileri içerisinde en önemlisi ise Katma Değer Vergisidir. KDV’nin konusu Türkiye’de yapılan işlemlerdir (KDVK, Madde:1). Katma değer vergisi genel bir tüketim vergisi olup, adını verginin matrahından alan bir vergidir (Şenyüz ve diğerleri, 2009:205).

Katma Değer Vergisi Kanunu’nda verginin konusu 3 gruba ayrılmıştır. Bunlar (<http://www.vergihaber.net/?p=738>.31.05.2016):

- Ticari, sınai, zirai ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler,
- Her türlü mal ve hizmet ithalatı,
- Kanunda sayılarak belirtilen türdeki teslim ve hizmetlerdir.

1.2.3. Servet Üzerinden Alınan Vergiler

Bir kişinin gelir getirirse de getirmese de elinde bulunan her türlü iktisadi kıymet servettir. Servet, gelir ve harcamanın dışında diğer bir vergi konusudur.

Devletin servet vergisi almasındaki temel mantık genellikle gelir dağılımında adaleti sağlamaktır. Çünkü üst gelir grupları servet sahibidirler (Yüksel, ty:33).

Servet vergileri sürekli olarak uygulanabildiği gibi, sadece bir kereye özgü de uygulanabilmektedir. Bu durumda sürekli ve geçici servet vergisinden söz edilir. Sürekli servet vergisi, düzenli aralıklarla her yıl alınan servet vergileridir. Buna karşılık geçici servet vergisi, servet unsuru üzerinden bir kereye mahsus olmak üzere alınan servet vergisidir. Bugün servet üzerinden alınan vergiler; emlak vergisi, veraset ve intikal vergisi ile motorlu taşıtlar vergisinden ibarettir (Pehlivan,2011:126).

1.3. VERGİ MÜKELLEFİ VE SORUMLUSU

Çalışmanın bu bölümünde vergi mükellefi ve sorumlusu hakkında bilgiler verilecektir.

1.3.1. Vergi Mükellefi

Vergi Usul Kanunu'nun sekizinci maddesine göre vergi mükellefi üzerine vergi borcu düşen gerçek ve tüzel kişilerdir. Toplumu oluşturan tüm gerçek ve tüzel kişiler birer vergi mükellefi olabilir.

Vergi mükellefi olabilmek için kanuni ehliyeteye sahip olmak şart değildir (VUK, Madde:9). Bu nedenle medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olmayanlar yani küçükler, kısıtlılar ve mümeyyiz olmayanlar vergi mükellefi olabilirler. Örneğin reşit olmayan bir çocuk ölen babasından kendisine miras yoluyla intikal eden mallardan dolayı veraset ve intikal vergisi mükellefi olur. Ancak bu çocuğun vergilendirmeye ilişkin şekli ödevleri kanuni temsilcileri tarafından yerine getirilir. Ayrıca vergiyi doğuran olayın kanunlarla yasak edilmesi, mükellefiyeti kaldırmaz (Pehlivan,2004:49).

Vergiyi doğuran olayın kanunlarla yasak edilmiş bulunması mükellefiyeti ve vergi sorumluluğunu kaldırmaz (VUK, Madde:9). Buna göre alım ve satımı, kanunlar tarafından yasaklanmış ve ya herhangi bir izne bağlı olan bir mal ve hizmeti yasağa ve gerekli olan izne rağmen alıp satanlar da vergi mükellefi olarak kabul edilirler.

Bazı durumlarda herhangi bir verginin kanuni mükellefi ödemiş olduğu vergiyi bir başkasına yansıtabilir. Bu durumda ödediği vergiyi başkasına yansıtmayı

başaran kanuni mükellefe “aracı mükellef” denir. Vergiyi en son üzerine alan kişi ya da kurumlara ise “vergi taşıyıcısı (yüklenicisi) denir (Pehlivan, 2009:45). Buna göre, Katma Değer Vergisinde üzerine vergi borcu düşen toptancı ve perakendeciler bu verginin kanuni mükellefi konumundadır. Fakat bu kişiler malı alırken ödemiş oldukları vergiyi, satış fiyatı üzerine ekleyerek sattıkları kişiye yansıtabildiklerinden bu verginin ayrıca aracı mükellefi konumuna girerler. Malı en son satın alan tüketiciler ise malı alırken ödemiş oldukları vergiyi başkalarına yansıtmama imkanları olmadığından, bunlar bu verginin vergi taşıyıcısı konumuna girerler.

Mükellefiyet kanunla doğar ve sözleşmeyle başkalarına kesinlikle devredilemez. Vergi kanunlarıyla kabul edilen haller müstesna olmak üzere, mükellefiyete veya vergi sorumluluğuna müteallik özel mukaveleler vergi dairelerini bağlamaz (VUK, Madde:8). Mükellefiyet kanundan doğduğu için özel sözleşmelerle başkalarına devredilemez. Çünkü, mükellefiyet kanundan doğmaktadır ve bu şart verginin kanuniliği ilkesinin bir gereğidir. Mükellef vergi borcunun ödenmesi konusunda tüm mal varlığı ile kişisel olarak sorumludur (Ünsal, 2008:15). Kanunlar tarafından üzerine vergi borcu düşen vergi mükellefi, mükellefiyet görevini sözleşme ile başkalarına devredemez. Bu konuda bir sözleşme yapılsa bile, bu sözleşmeyi vergi dairesi kabul etmez.

1.3.2. Vergi Sorumlusu

Vergi sorumlusu Vergi Usul Kanunumuzda şu şekilde tanımlanmıştır. Vergi sorumlusu, verginin ödenmesi bakımından alacaklı vergi dairesi ile muhatap olan kişidir. Vergi sorumlusu, vergi kanunlarına göre kendisi mükellef sayılmayıp, vergi mükellefi adına vergiyi ödemek ve vergiye ilişkin diğer şekli ödevleri yerine getirmek zorunda olan kimsedir (Pehlivan.2008:99).

Vergi sorumluluğu da vergi mükellefiyeti gibi kanundan doğar ve sözleşmeyle başkalarına devredilemez. Ayrıca, vergi sorumlusu olabilmek için de medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olmak şart değildir. Bu nedenle, reşit olmayanlar, kısıtlılar ve mümeyyiz olmayan kişiler de vergi sorumlusu olabilir. Tüzel kişilerle küçüklerin ve kısıtlıların, vakıflar ve cemaatler gibi tüzel kişiliği olmayan teşekküllerin mükellef veya vergi sorumlusu olmaları halinde bunlara düşen ödevler kanuni temsilcileri,

tüzel kişiliği olmayan teşekkülleri idare edenler ve varsa bunların temsilcileri tarafından yerine getirilir (VUK, Madde:10).

1.4. VERGİ MATRAHI

Vergiye doğuran olayın ortaya çıkmasıyla mükellefin vergi borcu doğmuştur. Ancak, verginin alınabilmesi için bu yeterli değildir. Bu amaçla vergi oranlarının uygulanarak vergi borcunu somut olarak ortaya koyacak bir matrahın bilinmesi zorunludur. İşte, vergi konusunun verginin hesaplanmasında esas alınan değer ya da miktara vergi matrah denilmektedir (Kırbaş, 2004:105).

Vergi borcunun hesaplanabilmesi için ilk önce vergi matrahının belirlenebilmesi gerekir. Vergi matrahı, ya ekonomik bir değer olarak ya da fiziki bir değer ve ölçü olarak belirlenir. Ekonomik (parasal) değer olarak belirlenen vergi matrahına “ad-valorem matrah” denir. Gelir Vergisi’nin matrahı kişilerin elde ettiği net gelirlerdir. Katma Değer Vergisi’nin matrahı ise satışa konu olan ticari malların satış fiyatlarıdır. Görüldüğü gibi Gelir Vergisi ve Katma Değer Vergisi gibi vergiler parasal değer üzerinden hesaplandıkları için ad-valorem matrah gurubuna girerler.

1.5. VERGİ TARİFESİ

Vergi tarifesı, verginin hesaplanabilmesi için matraha uygulanan ölçüdür (Pehlivan,2008:104).

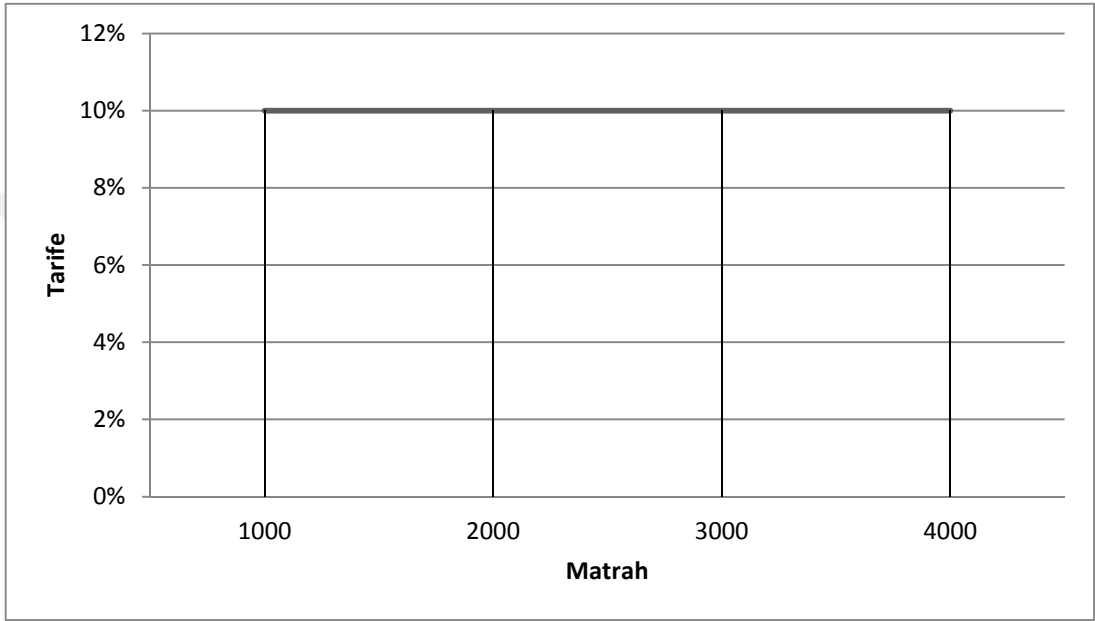
Örneğin, konusu bir tüzel kişinin elde ettiği gelir olan Kurumlar Vergisi’ni hesaplayabilmek için, önce matrahın hesaplanması gerekir. Matrah tüzel kişiliğın elde ettiği net gelir yani 10.000 TL olduğunu kabul edelim. Vergi borcu bu 10.000 TL üzerinden hesaplanacaktır. Ödenecek vergi miktarını hesaplayabilmek için burada gerekli olan vergi tarifesinin belirlenmesidir. Vergi tarifesı oran olarak % 10 olarak belirlendiğini kabul edersek ödenecek vergi miktarını hesaplayabiliriz. Bu durumda vergi matrahı 10.000 TL, vergi tarifesı % 10 ve ödenecek vergi miktarı 1.000 TL olarak hesaplanır.

Vergi tarife şekillerini sabit veya düz oranlı tarife, artan oranlı tarife, ve azalan tarife şeklinde incelenebilir (Pehlivan,2011:106).

1.5.1. Sabit (Düz) Oranlı Tarife

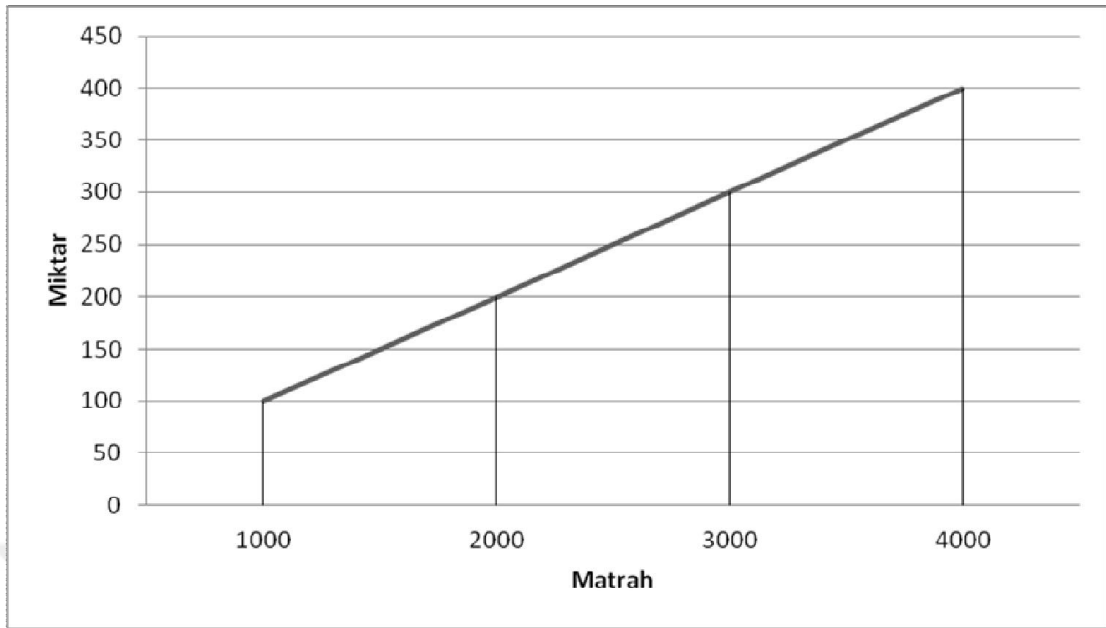
Sabit (düz) oranlı tarife, vergi matrahının her seviyesinde, değişmeyip sabit kalan tarife çeşididir. Alınacak vergi miktarının hesaplanmasında, vergi matrahının değişmesine (artması ya da azalması) karşın vergi oranının aynı kalmasına sabit oranlı tarife denilmektedir (Giray, 2006:34).

Şekil 1. 1: Sabit Oranlı Tarifede Matrah – Tarife İlişkisi

Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere, vergi matrahının artmasına rağmen vergi tarifesi değişmeyip % 10 olarak sabit kalmaktadır. Sabit oranlı tarifenin uygulanması ödenecek vergi miktarının da sabit kalacağı anlamına gelmez. Matrah 1.000 TL olduğu zaman ödenecek vergi miktarı 100 TL olacaktır. Matrah 2.000 TL'ye yükseldiği zaman vergi tarifesi değişmeyip % 10'da sabit kalacak, fakat ödenecek vergi miktarı sabit olmayıp 200 TL'ye yükselecektir. Matrah 3.000 TL'ye yükseldiği zaman da tarife yine değişmeyip % 10 olarak sabit kalmakta, ödenecek vergi miktarı ise 300TL'ye yükselmektedir.

Şekil 1. 2. Sabit Oranlı Tarifede Matrah – Ödenecek Vergi Miktarı İlişkisi

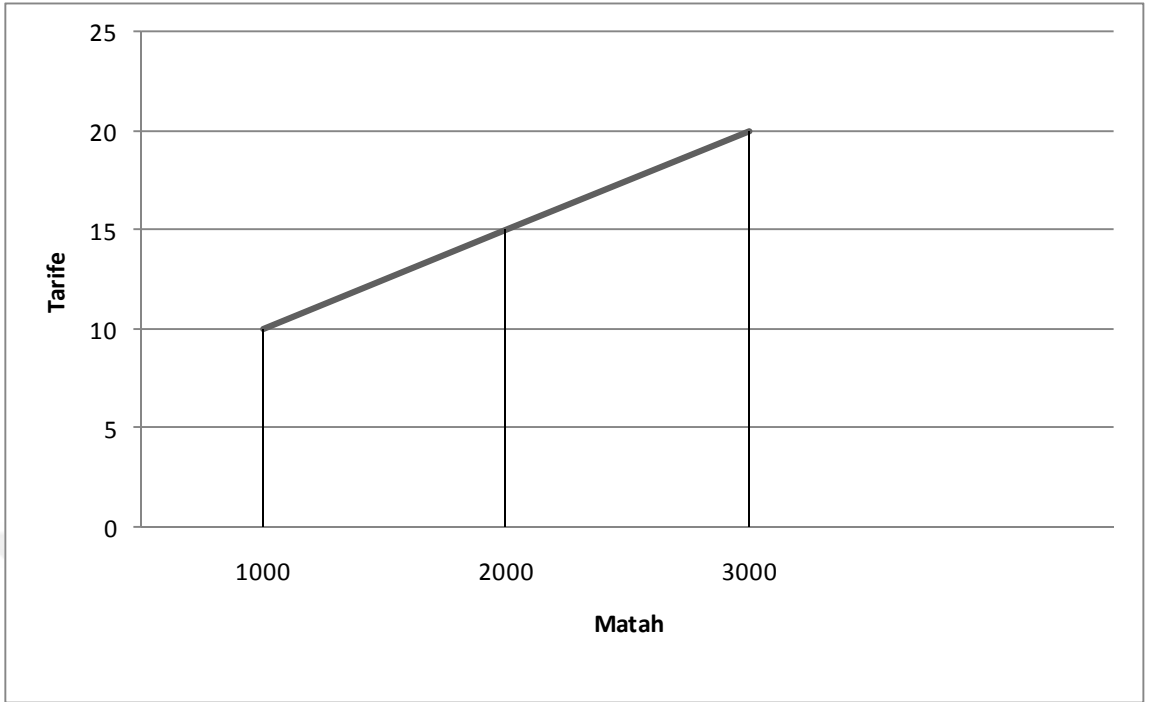
Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere, sabit oranlı tarife de vergi tarifesini sabit kalırken, ödenecek vergi miktarı matraha oranla değişmektedir. Aşağıdaki grafiği incelediğimiz zaman matrah yükseldikçe ödenecek vergi miktarının da matrahla aynı oranda yükseldiğini görebiliriz.

1.5.2. Artan Oranlı Tarife

Artan oranlı tarife, vergi matrahı arttıkça vergi tarifesinin de arttığı tarife türüdür. Artan oranlı tarife, gerek vergilemede adaletin sağlanması, gerekse en yüksek vergi gelirinin toplanması bakımından, özellikle kişisel gelir vergisinde en yaygın olarak kullanılan bir tarife şeklidir (Pehlivan,2011:109).

Aşağıdaki Şekil 1.3'ü incelediğimiz zaman matrah 1.000 TL olduğunda tarifenin %10 olduğunu, matrah 2.000 TL'ye yükseldiğinde tarifenin de %15'e yükseldiğini görmekteyiz. Aynı şekilde matrah 3.000 TL olduğu zaman da tarife artarak %20'ye yükselmektedir.

Şekil 1.3. Artan Oranlı Tarifede Matrah Tarife İlişkisi

Artan oranlı tarifede de sabit oranlı tarifede olduğu gibi matrah yükseldikçe ödenecek vergi miktarı da yükselmektedir. Ancak, artan oranlı tarifede matrahla birlikte vergi tarifeside de arttığı için ödenecek vergi miktarı sabit oranlı tarifeye göre daha hızlı artmaktadır.

Şekil 1. 4. Artan Oranlı Tarifede Matrah, Ödenecek Vergi Miktarı İlişkisi

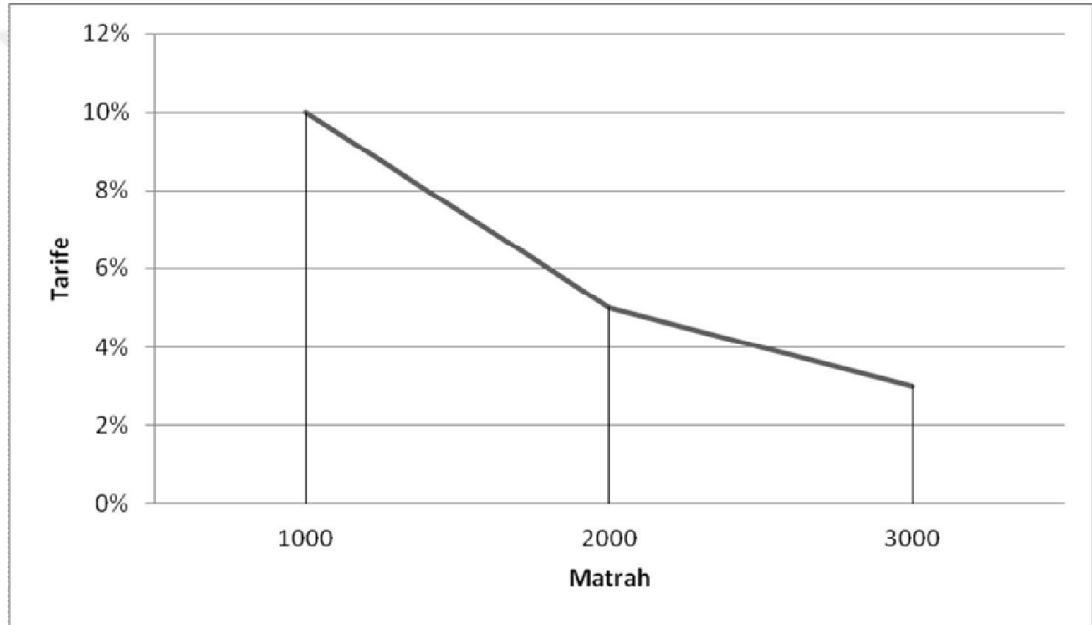

Artan oranlı tarifeler de matrah arttıkça, tarifede artacağı için ödenecek vergi miktarı daha çok artar. Matrah 1000 TL iken ödenecek vergi miktarı 100 TL, matrah 2000 TL iken ödenecek vergi miktarı 300 TL, matrah 3000 TL iken 600 TL vergi miktarı artmaktadır. Burada ödenecek vergi miktarında ki artış oranı matrahtaki artış oranından daha fazladır. Bunun nedeni matrahın arttıkça tarifenin de artıyor olmasıdır.

1.5.3. Azalan Oranlı Tarife

Azalan oranlı tarife, vergi matrahının yükselmesine karşılık vergi oranının düştüğü tarife tipidir (Pehlivan,2011:112).

Şekil 1. 5: Azalan Oranlı Tarifede Matrah Tarife İlişkisi

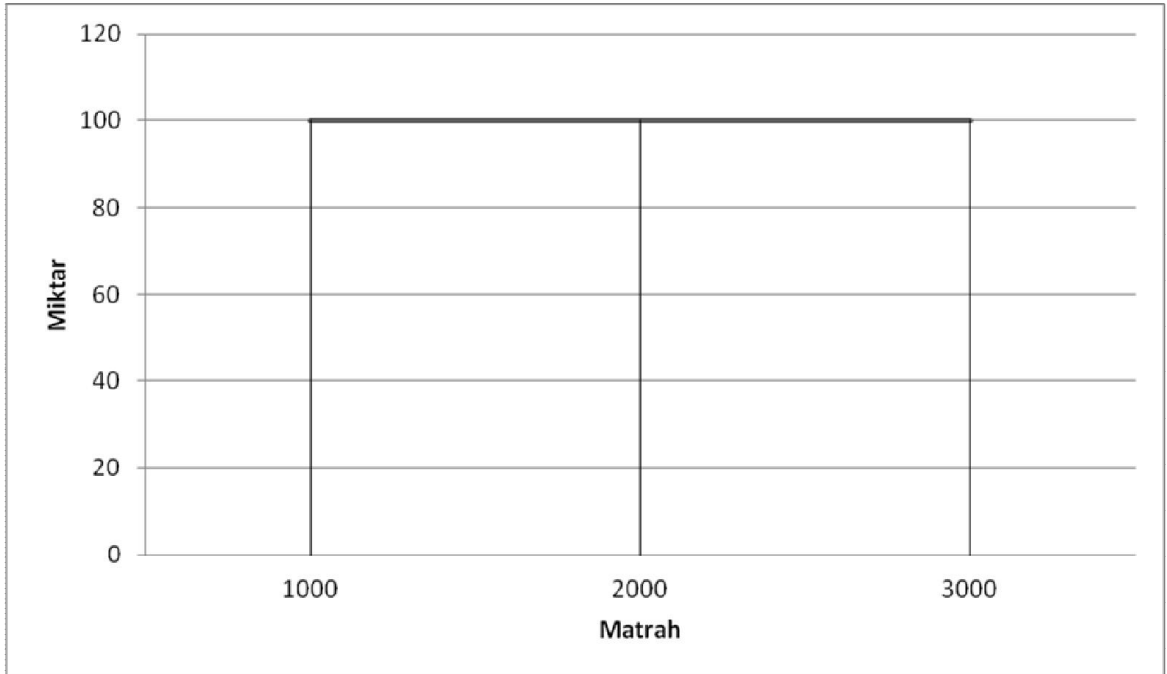

Harcamaları üzerinden vergi ödeyenlerin, ödedikleri vergi miktarı, bunların gelirlerine oranlandığında sonuçta azalan oranlı bir etki meydana gelir. Şöyle ki; harcama vergileri, satın alınan mal ve hizmetlerin belli bir oranı olarak ödenmektedir. Gelir düzeyi farklı olanlar aynı tutarda mal ve hizmet için aynı miktar vergiyi ödemek zorundadırlar. Örneğin, %10 oranında KDV'ye tabi buzdolabını satın alan ve farklı gelir gruplarında olan üç kişinin gelirlerine göre buzdolabına ödedikleri verginin oranı şu şekilde olur:

<u>Buzdolabı Fiyatı</u>	<u>KDV Oranı</u>	<u>KDV Miktarı</u>	<u>Kişinin Geliri</u>	<u>Gelir/KDV</u>
1.000	%10	100	1.000	10
1.000	%10	100	2.000	5
1.000	%10	100	3.000	3.3

Yukarıdaki örnekte açıkça görüldüğü gibi yıllık geliri 3.000 TL, 2.000 TL ve 1.000 TL olan kişilerin ihtiyaç olarak bir adet buzdolabını 1.000 TL'ye ve KDV oranı %10 olarak satın aldıklarında, her üç müşteride de aynı vergi oranı üzerinden yani KDV tutarı 100 TL ödeyeceklerdir. Ancak, bu suretle ödenen vergi miktarını, her üç kişinin de gelirin ayrı ayrı oranladığımızda, düşük gelir sahibi üzerindeki vergi yükünün gelirin oranı %10 olurken; yüksek orta gelir sahibi kişinin üzerindeki vergi yükünün gelirin oranı %5, geliri en yüksek olan kişinin de vergi yükünün gelire oranı %3,3 olarak oranlanmıştır. Örnekten de anlaşılacağı gibi, harcamalar üzerinden ödenen vergiler, kişilerin gelirleri ile ilişkilendirildiğinde azalan oranlı bir etki ortaya çıkmaktadır (Pehlivan, 2008:109).

Şekil 1. 6: Azalan Oranlı Tarifede Matrah Ödenecek Vergi Miktarı İlişkisi

Yukarıda ki şekilden de anlaşılacağı üzere azalan oranlı tarifede kişilerin geliri ne kadar artarsa artsın ödenecek vergi miktarı değişmez sabit kalır. Örneğin KDV' de

makarna alan geliri çok yüksek bir kişi de, gelir düzeyi çok düşük olan fakir birisi de aynı vergiyi öder.

1.6. VERGİLENDİRME SÜRECİ

Verginin “4 T” ilkesi olarak da bilinen vergilendirme işlemleri, verginin hesaplanmasıyla başlayan ve ödenmesiyle sona eren işlemlerden oluşur. Konusu, mükellefi, matrahı, tarifesi vergi kanunları ile belirlenmiş olan bir verginin; soyut halden çıkıp, somut hale gelmesi, yani devlet hazinesine intikali için bazı işlemlerin yerine getirilmesi gerekir. Vergilendirme işlemleri olarak adlandırılan bu işlemler, Türk Vergi Hukukunda tarh, tebliğ, tahakkuk ve tahsil şeklinde sıralanmaktadır (Pehlivan,2012:61).

1.6.1. Verginin Tarhı

Vergi Usul Kanunu’nun 20’nci maddesine göre verginin tarhı, vergi alacağının kanunlarında gösterilen matrah ve nispetler üzerinden vergi dairesi tarafından hesaplanarak bu alacağı miktar itibarıyla tespit eden idari muameledir.

Vergi borcu kural olarak vergiyi doğuran olayın ortaya çıkmasıyla doğmasına rağmen, bu borcun tahsil edilebilmesi için miktarının belirlenmesi gerekmektedir. Verinin miktarı, vergi idaresi tarafından kesin olarak belirlenmediği sürece alınması mümkün değildir (Taş, 2008:82).

Vergi borcunun ödenebilir hale gelebilmesi için vergi idaresinin tarh, tebliğ, tahakkuk ve tahsil işlemlerini yapması gerekmektedir. Vergi idaresi mükelleften vergi alacağını, miktar olarak kesin biçimde hesaplamadıkça alamaz. Mükellef doğal olarak ne kadar ödeyeceğini bilmek isteyecektir. Bu hesaplama işlemine tarh denilmektedir (İşbilir, 2008:11).

1.6.1.1. Beyan Usulüne Göre Vergi Tarhı

Mükellefin mali yıl boyunca gelir ve giderlerini kayıt altına alıp ve belgelendirip, dönem sonunda da kanunun belirlediği ölçütler dâhilinde matrahını tespit ederek ödemesi gereken vergiyi hesaplaması ve bunu vergi idaresine beyanname yoluyla beyan etmesidir. Türkiye’de Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, KDV gibi vergiler beyana dayanan tarhiyatla belirlenir. Beyana dayanan tarhiyatta

mükellefin kendisi ödemesi gereken vergiyi hesapladığından, bazı özel durumlar hariç, itiraz yolu kapalıdır. Ayrıca beyana dayanan tarhiyat söz konusu olduğunda verginin tarh, tebliğ, tahakkuk aşamaları aynı anda gerçekleşmiş olur (Yüksel, ty:15).

1.6.1.2. İkmalen Vergi Tarhı

Veri Usul Kanunu'nun 29'uncu maddesine göre ikmalen vergi tarhı, her ne şekilde olursa olsun bir vergi tarh edildikten sonra bu vergiye müteallik olarak meydana çıkan ve defter, kayıt ve belgelere veya kanuni ölçülere dayanılarak miktarı tespit olunan bir matrah veya matrah farkı üzerinden alınacak verginin tarh edilmesidir.

1.6.1.3. Re'sen Vergi Tarhı

Re'sen vergi tarhı, vergi matrahının tamamen veya kısmen defter, kayıt ve belgelere veya kanunî ölçülere dayanılarak tespitine imkân bulunmayan hallerde takdir komisyonları tarafından takdir edilen veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlarca düzenlenmiş vergi inceleme raporlarında belirtilen matrah veya matrah farkı üzerinden vergi tarh olunmasıdır. İnceleme raporunda bu maddeye göre belirlenen matrah veya matrah farkı re'sen takdir olunmuş sayılır (VUK, Madde:30).

Vergi Usul Kanunu'nun 30'uncu maddesine göre, aşağıdaki hallerden herhangi birinin bulunması durumunda, vergi matrahının tamamen veya kısmen defter, kayıt ve belgelere veya kanuni ölçülere dayanılarak tespitinin mümkün olmadığı kabul edilir.

- Vergi beyannamesi kanunî süresi geçtiği halde verilmemişse,
- Vergi beyannamesi kanuni veya ek süreler içinde verilmekle beraber beyannamede vergi matrahına ilişkin bilgiler gösterilmemiş bulunursa,
- Bu kanuna göre tutulması mecburi olan defterlerin hepsi veya bir kısmı tutulmamış veya tasdik ettirilmemiş olursa veya vergi incelenmesi yapmaya yetkili olanlara herhangi bir sebeple ibraz edilmezse,

- Defter kayıtları ve bunlarla ilgili vesikalar, vergi matrahının doğru ve kesin olarak tespitine imkan vermeyecek derecede noksan, usulsüz ve karışık olması dolayısıyla karışıklığa sebep olursa,
- Tutulması zorunlu olan defterlerin veya verilen beyannamelerin gerçek durumu yansıtmadığına dair delil bulunursa.

Bu hallerin mevcut olması durumunda vergi borcu, vergi idaresi tarafından re'sen tarh edilip mükelleflere bildirilir. Vergi Usul Kanunu'nun 33'üncü maddesine göre, re'sen takdir olunan matrah, mükellef tarafından bildirilen matrahtan fazla değilse, re'sen vergi tarh edilmez; fazla ise sadece aradaki fark üzerinden vergi tarh olunur.

1.6.1.4. Verginin İdarece Tarhı

Verginin idarece tarhı; ikmalen ve re'sen tarh edilme koşulları dışında kalan hallerde, mükelleflerin verginin tarhı için vergi kanunları ile muayyen zamanlarda müracaat etmemeleri veya aynı kanunlarla kendilerine tahmil edilen mecburiyetleri yerine getirmemeleri sebebiyle zamanında tarh edilemeyen verginin kanunen belli matrahlar üzerinden idarece tarh edilmesidir (VUK, Mükerrer Madde:30).

1.6.2. Verginin Tebliği

Tebliğ, vergilendirmeyi ilgilendiren ve hüküm ifade eden hususların yetkili makamlar tarafından mükellefe veya ceza sorumlusuna yazı ile bildirilmesidir (VUK, Madde:21). Verginin tebliği, vergilendirmeyi ilgilendiren ve hüküm ifade eden hususların yetkili makamlar tarafından mükellefe veya ceza sorumlusuna bildirilmesidir (Taş, 2008: 85).

Verginin tebliği, tarh edilen vergi borcunun yetkili makamlar tarafından mükelleflere ve bunların kanuni temsilcilerine bildirilmesidir. Vergi idaresi tarafından tarh edilen vergi borcu, yazılar adresleri bilinen gerçek ve tüzel kişilere posta vasıtasıyla, adresleri bilinmeyenlere ise ilan yolu ile tebliğ edilir.

Tebliğ mükelleflere, bunların kanuni temsilcilerine, umumi vekillerine veya vergi cezası kesilenlere yapılır. Tüzelkişilere yapılacak tebliğ ise, bunların başkan,

müdür veya kanuni temsilcilerine, vakıflar ve cemaatler gibi tüzelkişiliği olmayan teşekküllerde bunları idare edenlere veya temsilcilerine yapılır (VUK, Madde:94).

Tebliğ genellikle posta yoluyla yapılır. Fakat, posta yolu ile tebliğ imkanı bulunmayan aşağıdaki durumlarda ise ilan yolu ile tebliğ yapılır (Gınalı, 2011:220).

- Muhatabın adresi hiç bilinmezse,
- Muhatabın bilinen adresi yanlış veya değişmiş olur ve bu yüzden gönderilmiş olan mektup geri gelirse,
- Yabancı memleketlerde bulunanlara tebliğ yapılmasına imkan bulunmazsa,
- Başka sebeplerden dolayı posta ile tebliğ yapılmasına imkan bulunmazsa tebliğ mükelleflere ilan yolu ile yapılır.

1.6.3. Verginin Tahakkuku

Verginin tahakkuku, tarh ve tebliğ edilen bir verginin ödenmesi gereken bir safhaya gelmesidir. Verginin tarhı ile hazine lehine yaratılan vergi alacağı, yükümlüye tebliğ edilmesinden ve bu tebliği izleyen dönemde verginin çeşitli itiraz ve temyiz aşamalarından geçmesi veya bu aşamalar için konulan sürelerin sona ermesi ile tahakkuk eder ve kesinlik kazanır (Turhan, 1998:77). Verginin ödenecek safhaya gelmesi demek, mükelleflere veya onların kanuni temsilcilerine tebliğ edilen verginin yasal itiraz süreleri dolduktan sonra kesinleşmesidir.

Tahakkuk etmiş bir vergide, verginin ödenebilmesi için gerekli tüm süreçler tamamlanmış olup, yükümlü bu vergiyi ödeyebilir. Ancak, tahakkuk etmiş bir vergi hakkında mükellef süresi içinde dava açarsa, verginin yükümlüden yargı sürecinin bitmesinin beklenmesi gereklidir (Taş, 2008:95).

1.6.4. Verginin Tahsili

Verginin tahsili, tarh ve tebliğ edilen verginin kesinleştikten sonra kanuna uygun surette ödenmesidir.

Tarihsel süreç içerisinde kamu alacaklar; ihale usulü, iltizam usulü, halk temsilcileri vasıtasıyla temsil usulü gibi çeşitli yöntemlerle toplanmıştır. Günümüzde vergiler, emanet usulü ismi verilen bir yöntemle, devletin ücretli memurları tarafından toplanmaktadır (Bilici, 2008:83).

1.7. VERGİLEME İLKELERİ

Vergileme ilkeleri, vergilerden beklenen fonksiyonların gerçekleşmesi için bir vergi sisteminde yer alan çeşitli vergilerin seçiminde ve uygulanmasında göz önünde bulunması gereken hususları ifade eder (Pehlivan, 2010:143). Bu hususlara ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

1.7.1. Klasik Vergileme İlkeleri

Adam Smith'in 1776 yılında yayınlanan 'Milletlerin Zenginliği' adlı eserinde önemle üzerinde durduğu adalet, belirlilik, uygunluk ve iktisadilik ilkeleri halen bütün maliye otoriteleri tarafından benimsenmekte gerek mükellef gerekse hazinenin çıkarlarını gözetken bu ana ilkeler 'Vergilemenin Dört Temel Direği' 'Mükelleflerin Hukuk Beyannamesi' mahiyetinde olduğu kabul edilmektedir (Sayar,1975: 90).

1.7.1.1. Adalet İlkesi

Kamu hizmetlerini karşılamak üzere alınan vergilerin, toplumu oluşturan arasında hangi ölçütlere göre dağıtılacağına yönelik tam bir görüş birliği yoktur. Çünkü adalet kavramı, kesin ve mutlak olmadığından, halkın anlayışına, zamana ve yere göre değişebilir. Ancak bu konuda, vergi kaçakçılığının ve çifte vergilendirmenin önlenmesi, adalet duygusunu sarsabilecek şiddetli ve taraflı işlemlerden kaçınılması, zengin ve fakirlerden aynı miktarda vergi alınmaması, bekâr ve evlilerin farklı vergilendirilmesi, emek ve sermaye gelirlerinin farklı vergilendirilmesi gibi hususlar vergilemede adaletin sağlanmasına yönelik alınmış tedbirler olarak dikkati çekmektedir (Erginay, 1990: 43-44).

Vergilemede eşitlik veya adaleti ikiye ayırarak inceleyebiliriz. Bunlar yatay adalet ve dikey adalettir. Vergilemede aynı durumda olanların aynı miktarda vergi ödemelerine yatay adalet, farklı durumlarda olanların birbirine kıyasla adil bir vergi yüküne tabi tutulmalarına dikey adalet denir. Gelir vergisinde yatay adalet, bütün kazanç türlerine ve sahiplerine aynı tarife uygulanarak; dikey adalet ise toplam gelire

artan oranlı tarife uygulanarak gerçekleştirilmek istenir. Fakat; sadece bu ilkelere bakarak, gelir vergisinin eşit geliri olanları eşit, düşük gelirliileri az, yüksek gelirliileri de daha çok vergilendirdiği kanısına varmak mümkün değildir (Bulutoğlu, 2004:387-388).

1.7.1.2. Belirlilik (Kesinlik) İlkesi

Yükümlülerin ödeyecekleri vergilerin türünün ve oranının önceden belli olması demektir. Başka bir deyişle bireyler hangi ölçüye göre ne zaman ne kadar vergi ödeyeceklerini bilmelidir. Buna göre vergiler daha önceden usulüne uygun olarak çıkarılmış kanunlara göre alınır (Pehlivan, 2010:144).

Vergi ile ilgili olan işlemlerin ve vergi ile ilgili kurumların tüm mükellefler tarafından anlaşılabilir olması, bu işlem ve kurumların belli olması gerektiğini ifade eder (Kalenderoğlu, 2007:67).

1.7.1.3. Uygunluk İlkesi

Vergilemede uygunluk ilkesi, devletin vergilemeden beklenen en yüksek hasılatı sağlaması amacıyla düşünülmüştür. Bu ilke vergilerin mükellefin ödeyebileceği en uygun zaman ve şartlarda ödemesini, vergi idaresi açısından ise mükellefle uyumlu olmayı, nicelik ve nitelik yönünden etkin bir vergi idaresini ifade etmektedir (Devrim, 2002: 207). Örnek olarak, tarım kazançlarından alınan vergilerin hasılat dönemine rastlaması, veraset vergilerinde terekenin tasfiyesi için yeterli zaman tanınması gibi uygulamalar bulunmaktadır (Uluatam, 1991:212).

Bir taraftan vergi dolayısıyla mükelleflerin fazla zorlanmaması amaçlayan bu ilke, öteki taraftan mükellefler arasında ayırım yapılmaksızın uygulandığı ölçüde vergi adaleti bakımından olumlu sonuçlar yaratabilmektedir. Vergide uygunluk ilkesi verginin toplam yapısına uyumlu, ekonomiyi zorlamadan istenilen geliri sağlaması şeklinde de açıklanabilir (Akdoğan, 2005:198-199).

1.7.1.4. İktisadilik İlkesi

Verginin iktisadilik ilkesi, devletin vergi toplarken en düşük maliyetle, en yüksek gelir elde etmesi gerektiğini savunur. Vergiden elde edilen gelir, bu vergiyi

toplamak için yapılan giderlerden ne kadar fazla olursa, verginin iktisadilik ilkesi o kadar gerçekleşmiş olur.

Vergilemenin maliyetinin mümkün olduğunca düşük olmasını ve vergilerin iktisadi hayatın işleyişini bozmamasını ifade eder(Pehlivan, 2011:146).

1.7.2. Modern Vergileme İlkeleri

Modern vergileme ilkeleri; mali ilkeler, adalet ilkeleri ve iktisadi ilkeler başlığı altında üç grupta açıklanmaktadır (Pehlivan,2011:147).

1.7.2.1. Vergilemenin Mali İlkeleri

Vergilerin mali fonksiyonu; devletin bütçe ile belirlenmiş olduğu mal ve hizmetlerin üretimi için gerekli olan finansman kaynağını sağlamaktır (Pehlivan,2011:147)

1.7.2.1.1. Verimlilik İlkesi

Vergilemede verimlilik ilkesi, verginin tahsilât harcamalarının göz önünde tutularak, hasılatının mümkün olan en üst düzeye yükseltilmesini ifade eder. Ancak bir ülkede uygulanan herhangi bir verginin verimli olabilmesi için ilgili verginin genel olması gerekir. Onun için vergiler, her çeşit geliri, her çeşit harcamayı ve serveti vergilendirdikleri ölçüde verimli olurlar (Türk, 2002: 122).

Her hangi bir vergi uygulamaya konulurken sosyal, ekonomik mali amaçlar güdülür. Söz konusu kamusal amaçları sağlamak bakımından; vergi sisteminin gerekli oto kontrol ve denetim olanaklarına sahip kılınması kadar, etkin bir uygulama; mükellefin cebinden çıkan para ile devlet hazinesine giren para arasında fark olmamasını zorunlu kılar (Akdoğan, 2005:198).

1.7.2.1.2. Esneklik İlkesi

Vergilemede esneklik ilkesi, vergi gelirlerinin değişen şartlara göre çoğalıp azalma özelliğine sahip olmasını ifade eder. Bir verginin esnekliği yani, hâsılatının değişimi milli gelirdeki değişmelerle mukayese edilerek ölçülür. Milli gelirdeki değişmelere bağlı olarak hâsılatı da değişen bir vergi esnek olarak nitelendirilebilir (Pehlivan, 2010:146).Ayrıca vergi gelirlerinin ekonomik şartlardaki değişiklikleri yani

gerek reel üretimde gerekse fiyat seviyesinde meydana gelen değişiklikleri yakından izlemesi gerekir. Dolayısıyla uzun süreli yapısal nedenler veya kısa süreli konjonktürel etkenler dolayısıyla meydana gelen kamusal harcamalardaki artışların, vergiler ile karşılanabilmesi esnekliği getirmektedir. Artan kamu harcamalarının mevcut vergilerdeki artışlarla karşılanamaması halinde vergi oranlarında yapılacak artışlarla hâsılatın belli bir düzeye kadar arttırılmasının mümkün olduğu durumlarda müdahaleli esneklik ortaya çıkmaktadır (Tekir,1987:56).

1.7.2.2. Vergilemenin Adalet İlkeleri

Vergide adalet; ilgili yasal düzenlemeler yapılırken, yasa koyucunun adalet düşüncelerine ve temel vergi ilkelerine göre oluşmakla birlikte, gerçekleştirilmesi öngörülen adaletin uygulama bakımından da sağlanması büyük önem taşır. Başka bir deyişle, adil olarak hazırlanmış olan vergi yasalarının, uygulama itibarıyla da adalete ters düşmeyecek etkinlikte uygulanması gerekir (Akdoğan, 2007:196).

Verginin adalet ilkesi; eşitlik, genellik, yararlanma ve ödeme gücü ilkesi olmak üzere 4 gruba ayrılır (Pehlivan,2011:151).

1.7.2.2.1. Eşitlik İlkesi

Vergilemede eşitlik ilkesine göre, vergi ve diğer mali hükümler içeren kanunların uygulanmasında vergi mükellefleri arasında her-hangi bir ayırım gözetilmemesi gerekir. Aynı zamanda, vergi yükümlüleri arasında uygu-lamadan kaynaklanan eşitsizliklerin, bir yasal düzenleme ile ortadan kaldırılmasını ifade eder (Çomaklı ve Gödekli, 2011:53-57).

Bu ilke, genel vergi yükünün toplumu oluşturan kişiler arasında mükelleflerin kişisel, ailevi ve ekonomik durumlarına göre dengeli bir şekilde dağıtılmasını gerekli kılmaktadır. Burada bireylerin hangi ölçülerde vergi ödeyecekleri sorunu önem kazanmaktadır (Gökbunar, 1998:10).

1.7.2.2.2. Genellik İlkesi

Bu ilkeye göre vergi ödeme gücüne sahip olan herkes sosyal sınıf farkı, din, dil, ırk, cinsiyet vb. nedenlerle kendi gelir ve mallarından vergi vermek zorundadır. Yalnız bu ilkenin de tam olarak uygulanmasına olanak yoktur. Çünkü ekonomik,

sosyal, politik ve vergi adaleti ile ilgili nedenlerle mükelleflere vergi indirimleri, muafiyetler ve istisnalar tanınmakta ve böylece bir kısım mükellef yâda vergi konuları vergi dışı kalmaktadır. Bu durumda önemli olan bu istisna ve muafiyetlerin vergi adaletini bozucu etkilere yol açmamasıdır.(İrtenk,1971:122)

Ayırım yapılmaksızın, tüm toplum bireylerinin vergi ödemesi gereklidir. Bu, devlet tarafından topluma sunulan kamu hizmetleri yararının; hiçbir sınırlama bulunmaksızın topluma yönelik olmasının bir sonucudur. Kuşkusuz bireysel anlamda verginin herhangi bir karşılığı yoktur ve günümüzde, devletin egemenlik gücü ile açıklanmaktadır (Akdoğan, 2005:186).

1.7.2.2.3. Yararlanma İlkesi

Yararlanma ilkesi, vergilemede kişilerin kamu hizmetlerinden sağladıkları yararın dikkate alınmasını ifade eder. Yararlanma ilkesine göre vergileme, serbest piyasa ekonomisinin temelini oluşturan mübadele (değişim) esasına dayanır.

Yararlanma ilkesine göre vergileme, devletin ürettiği mal ve hizmetlerin bedeli mümkün olduğu ölçüde bireylerden tahsil etmesi gerekir. Ancak bunun olabilmesi için devletin üretmiş olduğu bütün mal ve hizmetlerin bölünebilir veya pazarlanabilir nitelikte olması gerekir. Çünkü bölünemez ve parçalanamaz mal ve hizmetlerin fiyatlandırılması mümkün değildir. İşte bu nedenle, yararlanma ilkesine göre vergileme, devletin sunmuş olduğu mal ve hizmetlerin bedelinin tamamını veya bir kısmını bu hizmetlerden yararlananlara ödettirme seklidir (Pehlivan, 2010:151).

1.7.2.2.4. Ödeme Gücü İlkesi

Vergi ödeme gücü, vergilemede adaletin sağlanmasında öne sürülen yaklaşımlardan “ödeme gücü yaklaşımı” ile ilgili bir kavramdır. Ödeme gücü yaklaşımı, gelir dağılımında adaletin sağlanmasına yöneliktir. Vergi yükünün mükelleflere adil bir şekilde bölüştürülmesini ve vergilemede mükellefin vergi ödeme gücünü esas alır. Vergi ödeme gücünün belirlenmesinde mükellefin geliri, serveti ve harcamaları göz önünde tutulur (Demircan,2003:116).Mali güce göre vergileme ilkesine göre, mali güç arttıkça mükellefin ödeyeceği vergi yükü de artacaktır (Akdoğan, 1999:211). Mali güce göre vergilendirmeyi sağlamak için çeşitli araçlar ve tedbirler geliştirilmiştir. En az geçim indirimi, artan oranlı vergi tarifeleri, emek

gelirlerinin sermaye gelirlerine göre daha hafif vergilendirilmesi (ayırma kuramı), sosyal amaçlı vergi muaflık ve istisnaları ile vergi indirimleri gibi yöntemler mali güce göre vergileme ilkesinin hayata geçirilmesi amacıyla geliştirilmiştir.

1.7.2.3. Vergilemenin İktisadi İlkesi

Vergilemede iktisadilik ilkesi, vergilerin toplanmasında vergi idaresinin katlanmak durumunda olduğu masrafların mümkün olduğu ölçüde düşük olmasını ifade eder. Aynı zamanda mükelleflerin muhasebeci tutma, vergi uzmanına danışma, avukatlara ödemeler yapma, zaman kaybetme gibi katlanmak zorunda olduğu fedakârlıkları da iktisadilik kavramında düşünmeyi gerektirir (Uluatam, 1991: 288).

Vergileme ilkelerinden iktisadilik ilkesine göre vergi toplarken, yapılan harcamalar (maliyetler) toplanan vergilerden (gelirlerden) düşük olmalıdır. Küçük çaplı ekonomik faaliyetlerin vergilendirilmesinde yapılan idari harcamalar, toplanan vergileri aşabilmektedir. İktisadi açıdan marjinal maliyetin marjinal faydayı aşması ile ilişkilendirilerek açıklanan bu durum, devlet açısından rasyonaliteden sapma anlamına gelir. Dolayısıyla devlet, ya adaletten uzaklaşmaya neden olan götürü vergilemeyi seçecek ya da bu faaliyetlerin vergilendirmesinden çeşitli vergi ayrıcalıkları vasıtasıyla vazgeçecektir. Ancak tüm bunların varlığı başlangıçta belirttiğimiz tercih sorununu ortadan kaldırmaz ve adaleti hedef alan bir sistem, tüm bu olumsuzluklara rağmen vergi harcamalarını mali politika aracı olarak daha yoğun şekilde kullanır. Esasen geçmiş dönem uygulamaları ele alındığında, idari ve uyum maliyetlerini azaltmak ve sebep oldukları rahatsızlığı ortadan kaldırmak amacıyla çok az gelir sağlayan vergilerin -vergi harcamaları vasıtasıyla kaldırılmasının ülkelere önemli faydalar sağladığı görülmüştür (Goode, 1980:266).

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ SUÇ VE CEZALARI

Çalışmanın bu bölümünde vergi suçlarından ve bu suçlar karşılığında uygulanan cezalardan bahsedilmiştir.

2.1. VERGİ SUÇU VE CEZASI KAVRAMI

Vergi cezaları, vergi suç ve kabahati olarak adlandırılan davranışlara karşı devletin uygulamış olduğu yaptırımlardır. Vergi suçu, sorumlu olan vergi mükellefi veya sorumlusu tarafından ya da vergilendirme işlerinde görevliler tarafından vergi kanunlarında gösterilen maddi veya biçimsel yükümlülüklerle ve mecburiyetlere aykırı olarak işlenen, devleti vergi kaybına uğratan, hukuk sisteminin kabul etmediği ya da kamu düzenini bozan kanuni tarife uyan ve cezayı gerektiren fiillerdir (Bayraklı,2005:36).

Suçlara uygulanacak cezai yaptırımlar 5237 sayılı Türk Cezai Kanunu'nda hapis cezası, adli para cezası, güvenlik tedbirleri şeklindedir. Kabahat karşılığında 5236 sayılı Kabahatler Kanunun da öngörülen idari yaptırımlar ise, idari para cezası ve idari tedbirler şeklindedir. Vergi suçları ve kabahatleri için uygulanacak cezai yaptırımlar 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda düzenlenmiştir.

2.2. CEZA EHLİYETİ

Ceza ehliyeti, bir kimsenin hukuka aykırı eylemlerinden dolayı cezalandırılabilmesini ifade eder. Vergi Usul Kanunu'na medeni hakları kullanma yönünden fiili ehliyeti olmayanların yani reşit olmayanların, mümeyyiz olmayanların ve kısıtlı olanların ceza ehliyeti yoktur (Pehlivan,2012:84).

Fiili ehliyeti olmayan vergi mükelleflerinin ve sorumlularının vergi ödevleri onların kanuni temsilcileri tarafından yerine getirilir. Burada eğer vergi kanunlarına aykırı bir harekette bulunulmuş ise cezanın muhatabı fiili ehliyeti olmayan kişi değil, kanuni temsilcidir (VUK, Madde:332).

Tüzel kişilerin idare ve tasfiyesinde vergi kanunlarına aykırı hareketlerden doğacak vergi cezaları tüzel kişi adına kesilir. Ancak, tüzel kişilerin kaçakçılık suçu

işlemesi durumunda öngörülen hapis cezası kanuni temsilci adına kesilir (Pehlivan, 2009:88).

2.3. VERGİ CEZALARININ UYGULANMASINI ENGELLEYEN NEDENLER

Vergi Usul Kanunu'na göre, vergi cezalarının uygulanmasını engelleyen nedenler; “mücbir sebepler” ile “yanılma” halidir. Bunlara ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

2.3.1. Mücbir Sebepler

Vergi hukuku bakımından mücbir sebep; vergi mükelleflerinin, vergi sorumlularının ve ceza muhataplarının isteseler dahi hiçbir biçimde kendi çabaları ve iradeleriyle önüne geçemeyecekleri, oluşunu ve sonuçlarını engelleyemeyecekleri doğal veya yapay durumlara denir (Erol,2012:103).

Olayların mücbir sebep olarak kabul edilebilmesi için, bunların bazı koşullar altında gerçekleşmiş olması gerekir. Bu koşullar şunlardır (Mutluer,2006:152):

- Bunlardan biri, ortada vergilendirmeyi engelleyen bir kuvvetin var olmasıdır.
- İkincisi, bu vergilendirmeyi engelleyen kuvvetin kişinin iradesi dışında meydana gelmesidir.
- Üçüncüsü, meydana gelmiş olan olayın, kişinin bilinç ve iradesi dışında olmasıdır

Vergi Usul Kanunu'nun 13'üncü maddesinde mücbir sebepler aşağıdaki gibidir:

- Vergi ödevlerinden her hangi birinin yerine getirilmesine engel olacak derecede ağır kaza, ağır hastalık ve tutukluluk,
- Vergi ödevlerinin yerine getirilmesine engel olacak yangın, yer sarsıntısı ve su basması gibi afetler,
- Kişinin iradesi dışında vukua gelen mecburi gaybubetler(kaybolmalar),
- Sahibinin iradesi dışındaki sebepler dolayısıyla defter ve vesikalarının elinden çıkmış bulunması gibi hallerdir.

2.3.2. Yanılma

Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz genel ilkesi, vergi suç ve cezalarında genel ceza hukukunda olduğu gibi sert bir uygulama alanı bulmamaktadır. Bunun başlıca nedeni vergi mevzuatının çoğu kez bu işle uğraşanların bile tam kavrayamayacakları ölçüde karmaşık nitelikte bulunmasıdır. Bu anlayışın bir sonucu olarak Vergi Usul Kanununun 369 uncu maddesi, yetkili mercilerin yükümlüye yazı ile yanlış açıklama yapmış olmalarını, bir hükmün uygulanma biçimi konusunda yetkili mercilerin görüş ve düşüncelerini değiştirmiş olmalarını ya da bir hükme ilişkin içtihadın değişmiş olmasını yanılma olarak kabul etmiş ve vergi cezası kesilmeyeceğini hükme bağlamıştır (Öncel vd,1985:260).

2.4. VERGİ CEZALARININ TÜRLERİ

Vergi Usul Kanunu'nun 331'inci maddesine göre vergi cezaları, vergi ziyai cezası, kaçakçılık cezası, usulsüzlük cezası ve diğer cezalar şeklinde 3 gruba ayrılmaktadır.

2.4.1. Vergi Ziyai ve Cezası

Vergi ziyai; mükellefin veya sorumlunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi yüzünden, verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesini veya eksik tahakkuk ettirilmesini ifade eder. Vergi ziyai suçu, işlenen fiilin vergi ziyasına neden olmasını aradığı için netice suçu olarak değerlendirilmektedir (Avcı,ty:17).

Vergi suçlarıyla ilgili olarak, vergi ziyanının ortaya çıkmasını engellemeye yönelik *vergi kabahatleri (idari vergi suçları)* ve kamu düzenini ihlal niteliği ağır basan ve devlet otoritesinin zaafa uğramasına neden olan fiilleri engellemeye yönelik *adli vergi suçları* şeklinde bir ayırım yapılabilir (Avcı,ty:16).

2.4.1.1. Vergi Ziyai

Vergi ziyai, mükellefin veya sorumlunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi ya da eksik yerine getirmesi yüzünden verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesi veya eksik tahakkuk ettirilmesi anlamına gelir (VUK, Madde 341/1).

Bu tanımlardan anlaşılacağı gibi, vergi ziyai suçunda mükelleflerin ödevlerini zamanında yerine getirememeleri veya eksik yerine getirmeleri söz konusudur. Vergi ziyai suçu devlet hazinesine verilmiş ekonomik nitelikli suçlardandır. Zira vergi kaybı durumunda hazineye verilmiş bir zarar söz konusudur. Bu bakımdan vergi ziyai suçunu zarar suçları kategorisine koymak mümkündür. Başka bir ifadeyle vergi ziyai suçunun oluşabilmesi hazineye verilmiş bir zararın olmasına bağlı olacaktır. Yoksa bir zarar tehlikesinin bulunmuş olması vergi kaybı nedeniyle yaptırım uygulayabilmek için yeterli değildir (Karakoç,18:41).

Vergi ziyai suçunun unsurlarını aşağıdaki şekilde belirlemek mümkündür(Pehlivan,2012:87)

- Vergilendirmeye ile ilgili hükümlerini zamanında yerine getirmemek,
- Vergilendirmeye ile ilgili ödevlerini eksik yerine getirmek,
- Gerçeğe aykırı beyanlar ile verginin eksik tahakkuk ettirilmesine neden olmak,
- Haksız yere vergi iadesine neden olmaktır.

2.4.1.2. Vergi Ziyai Cezası

Vergi ziyaya sebebiyet verildiği takdirde, mükellef veya sorumlu hakkında ziyaa uğratılan verginin bir katı tutarında vergi ziyai cezası kesilir. Vergi Usul Kanunu'nun 341'inci maddesine göre, vergi ziyai, mükellefin veya vergi sorumlusunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi nedeniyle verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesi veya eksik tahakkuk ettirilmesi anlamına gelmektedir. Vergi Usul Kanunu'nun 344'üncü maddesine göre, vergi ziyaya sebebiyet verildiği takdirde, mükellef veya sorumlu hakkında ziyaa uğratılan verginin bir katı tutarında vergi ziyai cezası kesilir. Vergi ziyai, 359. Maddede yer alan suçlardan dolayı olursa, ceza 3 katı daha fazla uygulanır.(Açık,2012:363)

Vergi ziyai cezası; dava açılmamışsa, dava açma süresinin bitiminden itibaren 1 ay içinde, dava açılmışsa, mahkeme kararının tebliğinden itibaren bir ay içinde ödenir (VUK, Madde: 368).

2.4.2. Kaçakçılık Suçları ve Cezaları

Vergi Usul Kanununun 367 nci maddesi kaçakçılık ve kaçakçılığa teşebbüs suçlarının cezalandırılmasında izlenecek usulü hükme bağlamıştır. Yaptıkları inceleme sırasında hapis cezasını gerektiren kaçakçılık ve kaçakçılığa teşebbüs suçlarını saptayan görevliler, ilgili vergi dairesinin bağlı bulunduğu defterdarlığın görüşünü alarak durumu Cumhuriyet Savcılığına bildirmek zorundadırlar. Cumhuriyet Savcılığı vergi dairesine başvurarak inceleme yapılmasını ister. Bu durumda kamu davasının açılması, inceleme sonucunun bildirilmesine ertelenir. Mali cezalarla, ceza yargılaması sonucunda verilecek cezalar da yetkili organların kararları (birinci halde vergi dairesinin ikinci halde ceza mahkemesinin) birbirini etkilemez.(Öncel vd,1985:255)

Kaçakçılık suçları Vergi Usul Kanunu'nun 359'uncu maddesine göre aşağıdaki gibi gruplandırılmaktadır. Bunlar;

“18 aydan 3 yıla kadar hapis cezaları”;

- Defter ve kayıtlarda hesap ve muhasebe hileleri yapanlar, gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgisi bulunmayan kişiler adına hesap açanlar veya defterlere kaydı gereken hesap ve işlemleri vergi matrahının azalması sonucunu doğuracak şekilde tamamen veya kısmen başka defter, belge veya diğer kayıt ortamlarına kaydedenler,
- Defter, kayıt ve belgeleri tahrif edenler veya gizleyenler veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenleyenler veya bu belgeleri kullananlar.

Yukarıda sıraladığımız kaçakçılık suçlarını işleyenler hakkında on sekiz aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Varlığı noter tasdik kayıtları veya sair suretlerle sabit olduğu halde, inceleme sırasında vergi incelemesine yetkili kimselere defter ve belgelerin ibraz edilmemesi, bu fıkra hükmünün uygulanmasında gizleme olarak kabul edilir. Gerçek bir muamele veya duruma dayanmakla birlikte bu muamele veya durumu mahiyet veya miktar itibariyle gerçeğe aykırı şekilde yansıtan belge ise, muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belgedir (Bilici, 2010:102).

“3 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası öngörülen kaçakçılık suçları”;

Kayıt ve belgeleri yok etmek veya defter sayfalarını yok ederek yerine başka yapraklar koymak veya hiçbir yaprak koymamak veya belgelerin asıl veya suretlerini tamamen veya kısmen sahte olarak düzenlemek. Örneğin akaryakıt istasyonunun hiç benzin satmadığı halde bir mükellef adına fatura düzenleyip vermesi.

“2 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası öngörülen kaçakçılık suçları”;

Kanun hükümlerine göre maliye bakanlığı ile anlaşması olan kişilerin basabileceği belgeleri, Bakanlık ile anlaşması olmadığı halde basmak veya bilerek kullanmak.

Yaptıkları inceleme sırasında 359’uncu maddede yazılı suçların işlendiğini tespit eden maliye müfettişleri, hesap uzmanları ile bunların yardımcıları ve gelirler kontrolörleri ile stajyer gelirler kontrolörleri tarafından ilgili rapor değerlendirme komisyonunun mütalaasıyla doğrudan doğruya ve vergi incelemesine yetkili olan diğer memurlar tarafından ilgili rapor değerlendirme komisyonunun mütalaasıyla vergi dairesi başkanlığı veya defterdarlık tarafından keyfiyetin Cumhuriyet başsavcılığına bildirilmesi mecburidir (VUK, Madde: 367/1). 359’uncu maddede yazılı suçlardan dolayı cezaya hükmedilmesi, vergi ziyai cezası veya usulsüzlük cezalarının ayrıca uygulanmasına engel teşkil etmez (VUK, Madde: 367/2).

2.4.3. Usulsüzlük Suç ve Cezaları

Usulsüzlük suçlarının konusunu, vergi kanunlarının şekle ve usule ilişkin hükümlere uyulmaması oluşturmaktadır.

Vergi ziyai suçunun oluşabilmesi için, bu suça konu olan fiillerin tarh döneminden önce ortaya çıkması gerekmektedir. Usulsüzlük suçlarında ise tarh döneminden önce veya sonra ortaya çıkarılmasının, yani vergi ziyainın olup olmasının önemi yoktur. Bu fiil yasadaki tanıma uyuyor ise suç oluşacaktır. Adı geçen suçlar bu özelliklerinden dolayı “zarar suçu” olarak isimlendirilen vergi ziyai suçundan ayrılır ve “tehlike suçu” olarak isimlendirilir (Bilici, 2010:110).

Usulsüzlük suçları Vergi Usul Kanunu'nda birinci ve ikinci derece usulsüzlükler ve özel usulsüzlükler olmak üzere 2 gruba ayrılır. Birinci ve ikinci derece usulsüzlük VUK' un 352'nci maddesinde aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

2.4.3.1. Birinci Derece Usulsüzlükler

Birinci derece usulsüzlük cezasına neden olacak faaliyetler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Pehlivan,2012:90).

- Tutulması zorunlu olan defterlerin zamanında tutulmaması,
- Vergi ve harç ve beyannamelerin zamanında verilmemesi,
- Defter kayıtlarının veya bunlarla ilgili belgelerin noksan, usulsüz veya karışık olması,
- İşe başlamanın zamanında bildirilmemesi,
- Defterlerin süresi içinde tasdik ettirilmemesi,
- Kayıt nizamına uyulmaması,
- Onaya zorunlu olan defterlerin herhangi birinin, kanuni sürenin sonundan itibaren 1 ay geçmesine rağmen tasdik ettirilmemesi birinci derece usulsüzlük suçunu oluşturur.
- Diğer ücretler üzerinden salınan Gelir Vergisinde, tarh zamanı geçtiği halde verginin tarh ettirilmemiş olmasıdır.

2.4.3.2. İkinci Derece Usulsüzlükler

Vergi Usul Kanunu'nun 352. maddesine göre ikinci derece usulsüzlükler aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

- Veraset ve intikal Vergisi beyannamelerinin, birinci 15 günlük ek süre içinde verilmesi,
- Ekim ve sayım beyanlarının süresi içinde veya kanunda istenilen bilgileri ihtiva edecek doğru bir şekilde yapılmaması,

- Vergi kanunlarında yazılı bildirmelerin zamanında yapılmamış olması (işe başlamayı bildirmek hariç),
- Vergi karnesinin süresinin sonundan başlayarak 15 gün geçtiği halde alınmamış olması,
- Tasdiki mecburi olan defterlerden herhangi birinin tasdik muamelesinin, süresinin sonundan başlayarak bir ay içinde yaptırılmış olması,
- Vergi beyannameleri, bildirimler, evrak ve vesikaların kanunen belli şekil ve muhteviyatı ve ekleri ile bunlarla ilgili olarak yapılan diğer düzenlemelere ilişkin hükümlere uyulmamış olması,
- Hesap veya muamelelerin doğruluk veya açıklığını bozmamak şartıyla bazı evrak ve vesikaların bulunmaması veya ibraz edilmemesidir.

2.4.3.3. Usulsüzlük Suçlarının Cezaları

Usulsüzlük suçlarına uygulanacak cezalar, Vergi Usul Kanunu'na bağlı olarak “Usulsüzlük Cezalarına Ait Cetvel”de maktu (sabit tutar) olarak belirlenmiştir.

Usulsüzlük suçlarının cezaları, 01.01.2016 tarihi itibarıyla aşağıdaki gibidir:

Tablo 2. 1: Usulsüzlük Suçları ve Cezaları

Mükellef Grupları	Birinci Derece Usulsüzlükler	İkinci Derece Usulsüzlükler
	2016'dan itibaren (TL)	2016'den itibaren (TL)
Sermaye Şirketleri	126,00	69,00
Sermaye Şirketleri Dışında Kalanlar Birinci Sınıf Tüccar ve Serbest Meslek Erbabı	80,00	40,00
İkinci Sınıf Tüccarlar	40,00	19,00
Yukarıdakiler Dışında Kalıp Beyanname Usulüyle Gelir Vergisine Tabi Olanlar	19,00	11,00
Kazancı Basit Usulde Tespit Edilenler	11,00	5,00
Gelir Vergisinden Muaf Esnaf	5,00	2,70

Kaynak:<http://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2016-3.aspx>

(13.05.2016)

Yukarıdaki tabloda yer alan cezalar, çeşitli mükellef grupları itibariyle birinci ve ikinci derece usulsüzlük suçları için ayrı ayrı düzenlenmiştir. Usulsüzlük suçu fiillerinin tespiti, re'sen takdir sonucu ortaya çıkmış ise, verilecek cezalar yukarıdaki miktarların iki katı tutarında uygulanmaktadır.

2.4.4. Özel Usulsüzlük Suçları ve Cezaları

Mükelleflerin ve vergi sorumlularının; vergi yasalarının belirlediği esas ve ilkeler içerisinde işlem yapması, kayıt ve belge düzenine uyması, yasaların öngörmüş olduğu kurallara uyması gerekmektedir. Özel usulsüzlük cezaları diğer vergi cezalarının uygulanmasına engel oluşturmamaktadır (Şenyüz,2012:170).

Vergi Usul Kanunu'nun 353'üncü maddesinde düzenlenmiş olan özel usulsüzlük suç ve bu suçlara ait cezalar aşağıdaki gibidir:

- Verilmesi ve alınması icap eden fatura, gider pusulası, müstahsil makbuzu ile serbest meslek makbuzlarının verilmemesi, alınmaması veya düzenlenen bu belgelerde gerçek meblağdan farklı meblağlara yer verilmesi halinde; bu belgeleri düzenlemek ve almak zorunda olanların her birine, her bir belge için 210 TL'den aşağı olmamak üzere bu belgelere yazılması gereken meblağın veya meblağ farkının %10'u nispetinde özel usulsüzlük cezası kesilir. Bir takvim yılında, her bir belge için kesilecek vergi cezasında üst sınır 110.000 TL'yi geçmeyecektir.
- Perakende satış fişi, ödeme kaydedici cihazla verilen fiş, giriş ve yolcu taşıma bileti, sevk irsaliyesi, taşıma irsaliyesi, yolcu listesi, günlük müşteri listesi ile Maliye Bakanlığınca düzenlenme zorunluluğu getirilen belgelerin; düzenlenmediğinin, kullanılmadığının, bulundurulmadığının, düzenlenen belgelerin aslı ile örneğinde farklı meblağlara yer verildiğinin veya gerçeğe aykırı olarak düzenlendiğinin tespiti halinde, her bir belge için 210 TL özel usulsüzlük cezası kesilir. Ancak, her bir belge çeşidine ilişkin olarak, her tespit için kesilecek vergi cezası toplam miktarı 11.000 TL'yi bir takvim yılı içerisinde kesilecek ceza miktarı 110.000 TL'yi aşamaz
- Tüketicilerin fatura, gider pusulası, müstahsil makbuzu, serbest meslek makbuzu, perakende satış fişi, ödeme kaydedici cihaz fişi ve giriş ve yolcu taşıma biletlerini almadıklarının tespit edilmesi halinde, bunlara perakende satış fişi ve benzeri belgeleri düzenlemeyenlere kesilecek cezanın 5'de 1'i oranında ceza kesilir. Bu ceza perakende satış fişinin alınmaması halinde (210/5) 42 TL'dir.
- Günlük kasa defteri, günlük perakende satış ve hasılat defteri ile Maliye Bakanlığınca tutulma ve günü gününe kayıt edilme mecburiyeti getirilen defterlerin; işyerinde bulundurulmaması, bu defterlere yazılması gereken işlemlerin günü gününe deftere kayıt edilmemesi veya yoklama ve incelemeye yetkili olanlara istendiğinde ibraz edilmemesi halleri ile vergi

kanunlarının uygulanması bakımından levha bulundurma veya asma zorunluluğu bulunan mükelleflerin bu zorunluluğa uymamaları halinde her tespit için 210 TL özel usulsüzlük cezası kesilir. Serbest meslek erbabı için bu cezalar bir kat arttırılarak uygulanır.

- Kanuna göre belirlenen muhasebe standartlarına, tek düzen hesap planına ve mali tablolara ilişkin usul ve esaslar ile muhasebeye yönelik bilgisayar programlarının üretilmesine ve kullanılmasına ilişkin kural ve standartlara uymayanlara 5.000 TL özel usulsüzlük cezası kesilir.
- Kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerce yapılacak işlemlerde kullanılma zorunluluğu getirilen vergi numarasını kullanmaksızın işlem yapanlara her bir işlem için 260 TL özel usulsüzlük cezası kesilir.
- Belge basımı ile ilgili bildirim görevini tamamen veya kısmen yerine getirmeyen matbaa işletmecilerine 800 TL özel usulsüzlük cezası kesilir. Bu yöntemle bir takvim yılı içerisinde kesilecek vergi cezası 158.000 TL'yi geçemez.
- 4358 sayılı Kanun uyarınca işlemlerinde vergi kimlik numarası kullanma zorunluluğu getirilen kurum ve kuruluşlardan yaptıkları işlemlere ilişkin bildirimleri Maliye Bakanlığının belirleyeceği standartlarda, araçlarla (yazı, manyetik ortam, disket, mikro film, mikro fiş gibi) ve zamanlarda yerine getirmeyenler hakkında 1.100 TL özel usulsüzlük cezası kesilir.
- Vergi yoklaması yapan memurların dur ikazına uymayanlara 800 TL özel usulsüzlük cezası kesilir.
- Damga Vergisi ödenmemiş veya noksan ödenmiş kâğıtları, vergi ve cezası tahsil edilmeden tasdik eden veya örneklerini çıkarıp veren noterler adına her kâğıt için, kesilecek özel usulsüzlük cezaları her bir kâğıt için 1'79 TL'den az olamaz.

Vergi Usul Kanunu mükerrer madde 15'e göre, bilgi vermektan çekinenlere, defter ve belgelerle diğerkayıtlarını ibraz etmeyenlere, inceleme elemanlarına yardım

etmeyenlere VUK'nun Maliye Bakanlığına verdiği yetki çerçevesinde öngörülen diğer ödevleri yerine getirmeyenlere (kamu idare ve müesseselerinde bilgi verme görevini yerine getirmeyenler dâhil) uygulanacak özel usulsüzlük cezaları aşağıdaki gibidir:

- Birinci sınıf tüccarlar ile serbest meslek erbabı hakkında 1.370 TL,
- İkinci sınıf tüccarlar, defter tutan çiftçiler ile kazancı basit usulde tespit edilenler hakkında 690 TL,
- Bunların dışında kalanlar 340 TL özel usulsüzlük cezası öderler.

Elektronik ortamda verilme zorunluluğu getirilen bildirimler veya formlara ilişkin olarak süresinden sonra düzeltmek amacıyla verilen bildirim ve formların, belirlenen sürelerin sonundan itibaren 10 gün içinde verilmesi halinde özel usulsüzlük kesilmez, takip eden 15 gün içinde verilmesi halinde ise %50 oranında özel usulsüzlük cezası kesilir. Öte yandan tahsilât ve ödemelerini banka, benzeri finans kurumları veya posta idaresince düzenlenen belgeleri belgelemeyen mükelleflere işlem gören tutarın %5 oranında ceza kesilir. Bir yılda toplam 1.100.000 TL'yi geçemez(Kaynak:http://www.mizandenetim.com/mizandenetim.php?sayfa_id=150&kategori_id=150&id=161&lng=1-13.05.2016).

2.5.VERGİ YÜKÜ

Vergi yükü, yalnızca belirli bir vergi tutarını değil aynı zamanda vergi ile üzerinden ödendiği gelir ve servet arasındaki ilişkiyi belirlemekte olup belirli bir devre içinde devlet ve diğer kamu tüzel kişilerine yapılan ödemeler ile bu ödemeleri yapan mükelleflerin aynı devre içindeki gelirleri arasındaki rakamsal ilişkinin belirlenmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır (Akdoğan, 1999:440).

Genel olarak vergi yükü toplam ödenen vergilerin toplam gelire oranlanmasıyla elde edilen tutardır. Verginin yük olması sadece kişiler tarafından değil devlet tarafından da yük olarak algılanmaktadır. Vergi yükü, vergi politikası ile ilgili düzenlemelerin savunulmasında kullanılmaktadır. Vergi yükü kavramı, hükümet ve vergi yükümlülerince vergi politikası tedbirlerini savunmak veya reddetmek, vergi sistemindeki vergi ahenkleştirmesini savunmak veya reddetmek için kullanılmaktadır.

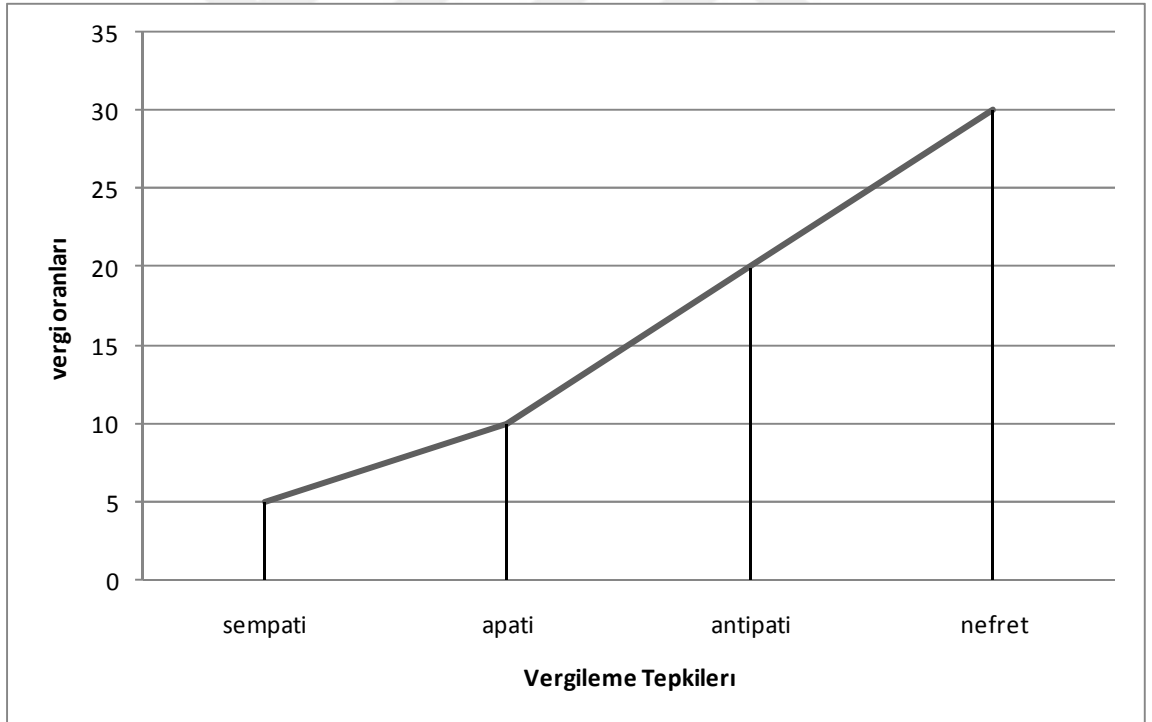
Vergi mükellefleri de yeni vergilere karşı koymak isterken aynı yöntemle yeni vergi politikası düzenlemelerini değerlendirmektedirler (Yıldırım,2008:26).

2.6. VERGİ BASKISI (TAZYİKİ)

Vergi baskısı, vergi ödemenin bireylerin davranışları üzerinde meydana getirdiği psikolojik etkidir. Verginin karşılıksız ve zorunlu olması onun gönülden bir istekle getirilmesini engeller. Bu nedenle, vergiyi istemeyerek de olsa ödemek zorunda olanların duymuş oldukları psikolojik etkiye vergi baskısı denir (Pehlivan,2008:161).

Vergi baskısı sonucunda mükellefler veya vergi sorumluları, vergiye karşı çeşitli direnme şekilleriyle bu tepkilerini ortaya koyabilmektedirler. Vergi baskısına karşı direnme ise, vergi ile ilgili yükümlülüklerin şekil ve bileşimlerine ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır(Chouvel,2003:57)

Şekil 2. 1: Vergi Oranları ve Duyulan Psikolojik Tepki

Mükellefler psikolojik olarak vergi oranları arttıkça bazı tepkiler gösterirler. Yukarıda ki Şekil 2.1 incelediğinde vergi oranlarının yükseltilmesiyle vatandaşların vergiye karşı olumsuz bakışlarının arttığı görülebilir. Bu durum vergileme karşısında mükelleflerin psikolojik yönden hissettikleri vergi baskısıyla ilgilidir.

Başlangıçta mükellefler düşük oranlı vergiler karşısında olumlu bir tutum sergilemekte ve vergilere sempati ile yaklaşmaktadırlar. Sempati kavramı, kelime olarak sevimli ve cana yakın bulma anlamına gelmektedir. Dolayısıyla düşük oranlı vergilerde mükelleflerin severek ve isteyerek vergi ödedikleri söylenebilir. Mükelleflerin vergiye karşı tutumundaki ikinci aşama apati hali olarak değerlendirilebilir. Kelime olarak ilgisizlik anlamına gelen apati kavramı, mükelleflerin artan vergi oranları karşısında isteksiz olmalarını ifade etmede kullanılabilir. Apati aşaması vergiye karşı tutumun olumludan olumsuzla geçmesindeki ilk aşamadır. Dolayısıyla, bu aşamada genel bir kararsızlık hali söz konusu olmakta ve subjektif açıdan mükellef tutumları farklılık gösterebilmektedir. Üçüncü aşama olan antipati aşaması ise, mükellefler yönünden genel olarak vergilere karşı olumsuz tutumların pekiştiği aşama olarak değerlendirilebilir. Sempati kavramının karşısı olan antipati kavramı, kelime olarak karşı duygu besleme, sevimli bulmama ve hoşnut olmama anlamlarına gelmektedir. Vergiye karşı tutum sürecinde mükelleflerin vergilere antipati duymalarının en önemli nedeni vergilerde meydana gelen artışlardır. Dolayısıyla apati aşamasında kararsızlık hali içindeki mükellefler bu aşamaya gelindiğinde kararlılık göstermeye başlamakta ve bazı olumsuz hislere kapılmaktadırlar. Kendilerinin sistemli bir şekilde suiistimale maruz kaldıkları ve kişisel veya toplu olarak haksızlığa uğradıkları hissine kapılan mükellefler, ellerindeki fırsatları değerlendirmek suretiyle vergilere karşı olumsuz tepkiler göstermeye başlamaktadır (Aktan vd.2003:3).

2.6.1.Vergiye Karşı Pasif Tepkiler

Vergilere karşı gösterilen ilk tepkiler pasif tepkilerdir. Bu tepkiler aşağıda detaylı bir şekilde konu edilmiştir.

2.6.1.1. Aylaklığı Tercih Etme

Pasif tepkinin ilki olarak aylaklık söylenebilir. Aylak kelimesi boş gezen işsiz avare anlamına gelmektedir. Kişi çalışarak vergi ödemektense boş gezmeyi tercih etmekte böylelikle vergiden muaf olduğunu düşünmektedir. Vergi nedeniyle net geliri azalan kişinin, eski gelir düzeyini devam ettirebilmek için daha fazla çalışması verginin gelir etkisini, daha fazla çalışması yerine aylaklığı tercih etmesi ise verginin ikame etkisini göstermektedir (Erdem vd, 2009:195).

2.6.1.2.Tüketimi Kısma

Gelir, kişinin çalışması karşılığında ve çalışma dışında elde ettiği kazançlarıdır. Kişinin geliri, o kişinin vergi ödeme gücünü gösteren en önemli göstergesidir. Geliri yüksek olan bir kişinin ödeme gücü geliri düşük olan kişiye göre daha fazladır. Gelir arttıkça kişilerin tüketim güçleri artmakta, gelir azaldıkça tüketim gücü zayıflamaktadır.

Mükellefin vergi nedeniyle hissettiği baskı, gerek tasarruf gerekse belli maddelerdeki tüketimin kısılması ile mükellefi bütçesinde değişiklik yapmaya zorlamaktadır. Mükellef bu şekilde ödediği verginin gelirinde meydana getirdiği azalmayı mümkün olduğunca gidermeye ve yapılması zorunlu giderlerle gelir arasındaki dengeyi yeniden sağlamaya çalışmaktadır (Aktan vd, 2006: 166-167). Örneğin, tüketici lüks bir araç almak isterken ödeyeceği vergi yükünün ekonomik ve psikolojik baskı altında kalarak daha uygun bir araç alacak ya da bu tüketiminden vazgeçecektir.

2.6.1.3.Üretimi Azaltma

Üretim gerçekleştirilirken maliyetinin de düşük olması istenir. Vergi oranlarının yüksek olması ödenecek verginin artmasına sebep olmaktadır, ayrıca vergiler üretim masraflarını artırarak ya da azaltarak üretim üzerinde de etkili olabilir. Çünkü vergilerin artırılması üretim maliyetlerini ve fiyatları etkiler. Vergiler mümkün olduğunca tüketicilere yansıtılmaya çalışılsa da vergilerin üretim maliyetleri ve fiyatları etkileyerek üretimin azalmasına neden olmaları kaçınılmazdır (Kaynar, 2010:32).

2.6.1.4.Yatırımdan Vazgeçme

Pasif tepkilerden bir diğeri de mükelleflerin vergiden vazgeçmesidir. Çünkü, artan vergi oranları yatırımlar üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Yatırım sonrası kazançlarının bir kısmını devlete vergi olarak vermek zorunda olduğundan yatırım karlılığını azaltıcı etki göstermektedir. Yatırım karlılığının azalması ise onun cazibesinin azalması anlamına gelmekte ve yatırımcı açısından riske girme arzusunu zayıflatmaktadır (Aktan, 2003:181).

2.6.1.5. Verginin Yansıması

Vergiye ödeyen kimsenin, iktisadi imkânlardan faydalanmak suretiyle, verginin bir kısmı veya tamamını başkası veya başkalarına devretmesi, vergi yansıması olarak ifade edilmektedir(Akgül Yılmaz, 2007:153).

Vergi yansıtılması diğer tepkilerden farklıdır, vergi yansımasının türlerine göre farklılık göstermektedir. Bu farklılık vergi yansımasının vergi yükünün başkalarına aktarılmasını hedef alması noktasında ortaya çıkmaktadır. Verginin yansıtılması, esasen vergiyi üstlenen bir mükellefin bu vergi nedeniyle oluşan yükü çeşitli araçlar kullanarak diğer kişilere aktarmasıdır. Diğer pasif tepkilerden en önemli farkı da devlet açısından bir vergi kaybı oluşturmamasıdır. Örneğin, 30.000 TL’lik bir ürünün 5.000 TL vergisi olduğunu düşünelim. Satıcı bu ürünü 35.000 TL’ ye satarsa 5.000 TL’ lik vergi alıcı tarafından ödenmiş olacak fakat vergi tutarında azalma söz konusu olmayacak, vergiyi veren tarafından bir değişiklik olacaktır. Böylelikle devletin aldığı vergi değişmemektedir.

2.6.1.6. Vergiden Kaçınma

Mükelleflerin vergisel yükümlülüklerinin azaltılmasının, yasalara uygun biçimde yerine getirilmesi durumunda vergiden kaçınma söz konusu olmaktadır. Bu nedenle “vergiden kaçınma” bir kimsenin vergi yükümlülüğünü yasalara uygun olarak azaltılması şeklinde tanımlanmaktadır. Vergiden kaçınma kural olarak suç teşkil etmemektedir. Çünkü, bu tepki türünde kanunlar karşısında suç teşkil edecek herhangi bir itaatsizlik söz konusu değildir. Bu nedenledir ki, vergi kanunlarında vergiden kaçınma faaliyetlerini cezalandırmayı hedef alan hükümler bulunmamaktadır (Aktan, 2003:182).

Vergi yasalarındaki istisna ve muafiyet hükümlerinden yararlanmak vergiden kaçınmak olarak mükelleflerin tercih ettiği bir tepkidir. Örneğin, vergiye tabi olmayan mal ve hizmet satın almak suretiyle vergiden kaçınmak mümkündür. Yani mükellefler yasaların imkan verdiği ölçüde matrahı küçültmekte veya yok etmektedir. Kişi bu davranışı ile vergi ödememeyi istemektedir yasaya uygun olmak şartı ile herkes böyle bir tepki verebilir.

2.6.2.Vergiye Karşı Aktif Tepkiler

Vergi oranlarındaki artışlar yükseldikçe pasif tepkilerin yerini aktif tepkiler almaktadır. Aktif tepkiler suç teşkil ettiğinden yaptırımları ve cezaları mevcuttur. Ülke ekonomisini derinden sarsan en aktif tepkiler vergi kaçakçılığı ile vergi reddi ve isyanıdır.

2.6.2.1.Vergi Kaçakçılığı

Vergi kaçakçılığı, vergi baskısına karşı yasadışı gösterilen bir tepkidir. Ödenmesi gereken vergiyi, yasalara aykırı bir surette hiç ödememek ya da eksik ödemek vergi kaçakçılığı olarak nitelendirilir. Böyle bir davranış vergiden kaçınmanın aksine suçtur (Pehlivan, 2008:162).

Vergi kaçakçılığı, vergiye karşı direnişin bireysel nitelikteki örneğini oluşturmakta ve amaç olarak, vergi yükünün tümünün veya bir kısmının dışında kalma çabasını ifade etmektedir. Vergi kaçakçılığının gerçekleşmesi için, vergi yükünün dışında kalma çabalarına yönelik eylemlerin yasaları ihlâl etmek suretiyle gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir (Bouvier, 2003:154).

Vergi kaçakçılığı bir suç oluşunun yanı sıra vergi önünde eşitlik ilkesine de aykırı düşmekte ve aynı zamanda verginin verimini de azaltmaktadır. Bu nedenle üzerinde önemle durulması gereken bir olaydır. Çünkü, yasalara göre vergi borcu doğduğu halde bu borcunu ödemeyen kişiler, vergi ödevlerini dürüst bir şekilde yerine getiren yükümlüler karşısında haksız ve aynı zamanda da aykırı bir üstünlük yakalamış olmaktadır. Vergi kaçakçılığının en önemli sonucu, bütçe gelirlerinin azalmasıdır. Devlet vergi kayıpları nedeniyle beklenen geliri sağlayamaz. Bunun sonucunda bütçe dengesizliği ortaya çıkar (Edizdoğan, 2000:126).

2.6.2.2.Vergi Reddi ve Vergi İsyanı

Vergiye karşı tepkilerden bir diğeri de vergi reddidir. Diğer tepki türleriyle karşılaştırıldığında kolektif ve organize bir tepki türü olarak dikkat çekmektedir. Verginin kolektif olma özelliği, vergi karşısında mükelleflerin bireysel tepkilerden çok topluca tepki göstermesini ifade etmektedir (Aktan, 2003:184).

Filipinlerde yaşanan siyasi bunalım sırasında Marcos rejimine karşı mücadele veren Corazan Aguino vergi yükümlülerini sivil bir direniş biçimi olarak vergi ödememeye çağırmıştır (Dönmez, 1995: 30)

Vergi alınırken devletin belirlemiş olduğu kurallara göre alınmaktadır. Verginin reddi ise ortaya çıkışı ve izlediği süreç ile bu kuralların ihlali anlamındadır. Verginin reddinin organize olma özelliği olduğundan diğer tepkilerden farklıdır. Vergi reddi topluca vergiye yapılan bir tepki olarak ta algılanabilir. Devletin vergilendirme yetkisini adaletli kullanamaması ölçüsünde mükelleflerin vergiye karşı bir direnişi ve hareketlenmesi meydana gelmektedir. Fransa’da 1954 yılında meydana gelen ve adeta bir vergi grevine dönüşen “Paujade Hareketi” vergi isyanına örnek gösterilebilecek olaylardan biridir (Kaynar,2007:90).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ KAÇAKÇILIĞI VE TOPLUMU VERGİ KAÇAKÇILIĞINA İTEN NEDENLER İLE ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

Vergi kaçakçılığı farklı şekillerle ortaya çıksa da ülke ekonomisinde büyük mali ve ahlaki zararlara yol açmaktadır. Bu bölümde mükellefleri vergi kaçırmaya iten nedenler ve vergi kaçakçılığının önüne geçilebilmesi için ne gibi önlemler alınabilir bunlar açıklanmaya çalışılacaktır.

3.1. VERGİ KAÇAKÇILIĞI KAVRAMI

Vergi; devletin kamu hizmetlerini finanse etmek için toplumu oluşturan gerçek ve tüzel kişilerden ödeme güçlerine göre zorunlu olarak aldığı ekonomik değerdir (Pehlivan, 2004:23). Verginin tek taraflı cebren olması vergi mükellefleri üzerinde bir baskı ve yük oluşturmaktadır. Mükellefler bu vergi yükünden kurtulmak için vergi kaçakçılığı gibi yasadışı yollara başvurarak kayıt dışı ekonomiyi oluşturmaktadırlar. Vergi kaçırma güdüsü ile vergi idaresinin bilgi alanı dışında çıkarılan ekonomik faaliyetler “kayıt dışı ekonomi” olarak adlandırılmaktadır. (Derdiyok, 1993:54) “kayıt dışı ekonomi” adı verilen “kara paranın” alabildiğine yaygınlaşması ve büyümesi, ülkemizin en ciddi problemlerinden birinin “vergi problemi” olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Güçlü, 1998: 9). Oluşan bu kayıt dışı ekonomi devletin belini büken ağır finansal yaralar açmaktadır.

3.1.1. Vergi Kaçakçılığının Tanımı

Vergi kaçakçılığı dar anlamı ile “vergi kanunlarına aykırı davranmak ve kanunları uygulamakla görevli bulunan idarenin aldığı önlemlere karşı gelmek suretiyle, ya da az vergi ödemek şeklinde olabilmektedir.” (Kıldış, 2000 s.92). Başka bir tanımlama yapacak olursak vergi ödememek veya daha az ödemek amacıyla vergi kanunlarına aykırı hareket etmek, yani hileye başvurarak vergiden kaçmak anlamına gelmektedir. (Türk, 1992:5) Kaçakçılığın önlenmesi için en önemli durum vergi ahlakının, vergi ödeme bilincinin mükelleflere aktarılması gerektiğidir.

3.2.VERGİ KAÇAKÇILIĞININ NEDENLERİ

Vergi kaçakçılığını, yalnızca vergi mükellefinin vergi ahlakının bulunmaması sebebine bağlamak, konuyu çok dar açıdan incelemek olur.(Mağat,ty:138) Tabi ki vergi ahlakının yerleşmemesi vergi kaçakçılığını etkileyen bir nedendir fakat aşağıda belirteceğimiz idari nedenler, ekonomik nedenler, hukuki nedenler, sosyal nedenler ve siyasi nedenler başlıkları altında vergi kaçakçılığına iten nedenleri biraz daha geniş pencereden bakarak açıklanmaya çalışılacaktır.

3.2.1. İdari Nedenler

Gelişmiş ülkelerde vergi kaçakçılığının daha seyrek görülebilmesi, yalnızca gelişkin vergi ahlakıyla değil, bu ülkelerin idari ve örgütsel başarıları ile de bağlantılıdır. Vergi yasalarınca getirilen firmalar arası denetim mekanizmalarının işlerliği, her sektörde yerleşik hale gelmiş belgeleme düzeni, vergi yönetimi ve denetiminin uzman personel ve gelişkin araçlarla sürdürülmesi, vergi dairelerinin gelir kaynaklarını tam olarak kavramalarına ve vergi kaçakçılığının asgari düzeye inmesine yardımcı olur.(Erdem,1987:43)

3.2.1.1.Denetimlerin Yetersizliği

Denetim kavramı, *“iktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddiaların, önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları ilgi duyanlara bildirmek amacıyla, tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreç”* olarak tanımlanmaktadır (Güredin, 2000:5).

Vergi denetiminin etkinlikle yürütülebilmesi, bir taraftan inceleme ve yoklama elamanlarının sayı ve nitelik olarak yeterli olmasına, diğer taraftan denetim örgütleri arasındaki eşgüdüm ve planlamanın tam olarak gerçekleştirilmiş olmasına bağlı olup, bunların herhangi birinde görülecek aksaklık vergi denetiminin etkinliğini de o oranda azaltacaktır (Dönmez, 1992: 35).

Ülkemizde de vergi denetimlerinin çok seyrek ve tesadüfe bağlı olması vergi kayıp ve kaçagını artırmıştır. Öyle ki yükümlülüklerini beyanname vererek yerine getiren mükelleflerde, mükelleflerin her yıl ancak %2.5'i kadarının incelenebilmesi

vergi denetiminin yeterli olmadığının çok açık bir göstergesi olmuştur (Bülbül, 2003:208).

3.2.1.2.Uzman Personel Yetersizliği

İdari nedenlerden bir diğeri uzman personel yetersizliği ve personelin donanım yapısıdır. Vergi denetimlerinin etkili olabilmesi için vergi bilirkişilerinin vergi mevzuatını çok iyi anlayan, vergi konusunda yapılan değişiklikleri takip edebilen, yapılan değişiklikleri kanun ve yasalarla destekleyen, teknolojik yeterliliğe sahip olan, insan ilişkileri kuvvetli objektif ve tarafsız araştırma yapabilen nitelikli personel ile sağlanmalıdır.

Gerek denetim elamanlarının nitelik ve nicelik olarak yetersizliği, gerekse vergi denetiminin çok sınırlı ve tesadüfe bağlı olması, özellikle beyana dayalı vergilerde denetim gören ve görmeyen mükellefler arasında farklı standartların uygulanmasına ve adaletsizliğe neden olabilmektedir (Karabulut, 1996: 28-29).

3.2.1.3.Teknoloji Yetersizliği

Vergilerin düzenli ve güvenli bir şekilde saklanabilmesi ve verilere hızlı bir şekilde erişimi mümkün kılan, bilgisayar teknolojisinin vergilendirme süreci içerisinde mutlak surette kullanılması gerekmektedir(Acar ve Merter, 2005: 9).

Elektronik vergi sistemi yönetimi, geleneksel vergi sistemine göre avantajlar sağlar. Bu avantajlar şöyledir; vergi yönetimi ve denetiminde etkinliğin artması, elektronik vergi ödeme sisteminin bürokrasiyi azaltarak işlem maliyetlerini düşürmesi, vergileme ile ilgili bütün işlemler gerek mükellef gerekse vergi idaresinin online denetimine olanak sağladığı için, işlemlerde doğruluk ve kesinlik oranı arttırması, hizmet kalitesi artışı, kamusal hizmetlerin sunumunda bireylerin daha fazla tatminini sağlaması, vergilendirme ile ilgili işlemlerde daha az zaman ve personele ihtiyaç duyulması, vergilerin zamanında ödenme yüzdesinde bir artış sağlanması, kamusal bilgilerde kayıtlılık oranının artması ve kayıt dışı ekonominin azalması, vergi uygulayıcılarının iş yükünün hafiflemesidir (Akdemir ve Öz, 2004:112).

3.2.2. Ekonomik Nedenler

Vergi kaçakçılığının ekonomik nedenleri arasında mükelleflerin gelir düzeyi, işsizlik oranının yüksek olması, kayıt dışı ekonomi, enflasyon oranının yüksek olması gibi nedenler yer almaktadır. Vergi bireylerin veya sosyal kesimlerin katlanmak zorunda oldukları yükün belirlenmesi açısından olduğu kadar ekonomik büyüme, gelir dağılımı ve ekonomik istikrarın gerçekleştirilmesi gibi makro hedeflerin belirlenmesi açısından da önemlidir (Işık ve Kılınç, 2009:150).

3.2.2.1 Mükelleflerin Gelir Düzeyi

Gelir, servet harcamaları, düzeyleri farklı olan mükelleflerin, vergi ödemesi bu farklılıklara göre yapılarak yani mükellefler mali güçlerine göre vergilendirilerek vergi yükü mükelleflere daha adil dağıtılır (Eker, 1997:128).

Vergileme yapılırken mükelleflerin gelir durumları dikkate alınarak vergilendirilmesi gerekmektedir. Bazı kişi ya da kurumlara ayrıcalık tanınacak olunursa toplum tarafından eşitlik ilkesi çiğnenmiş olur böylece ortaya güvensiz bir ekonomik ortam meydana gelir.

Gelir dağılımının bozuk olması, servet eşitsizliğinin fazla olması, yüksek gelirli grupların tüketim eğiliminin fazla olması, tarım sektöründeki ekonomik payın yüksek olması, enflasyon oranındaki artışlar, mükelleflerin vergi ödemesini ve dolayısıyla devletin vergi gelirlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Yaraşlı, 1995:116).

3.2.2.2 Kayıt Dışı Ekonomi

Kayıt dışı ekonominin yoğun bir şekilde yaşandığı ülkelerde en önemli sorunlardan birisi enflasyondur. Çünkü, enflasyon, mükelleflerin fiktif kararlarının da vergilendirilmesine neden olmaktadır. Özellikle artan oranlı gelir vergisi tarifesine sahip olan ülkelerde gelir dilimi kaymasıyla, mükellefler, reel gelirleri artmasa da daha üst bir gelir dilimine kayarak vergi yükleri hızlı bir artış trendine girmektedir. Bu durumda da mükelleflerin bazı kazançlarının vergi idaresinden gizlenmesi sonucunu doğurmaktadır (Katkat, 2007:70).

Gizli veya kayıt dışı ekonomik faaliyetler; vergi kaçakçılığı, faturasız alışveriş, kıymetli maden ve silah kaçakçılığı, haksız olarak muafiyetlerden ve istisnalardan ya da sübvansiyonlardan faydalanma, terörizm, haraç alma, organize suçlar, sigortasız çalışma, sigortasız adam çalıştırma, ikinci bir iste çalışma, kaçakçılık, uyuşturucu ticareti, falcılık, tefecilik, çek ve senet tahsilâtı, bireyin organlarını satması veya yasa dışı olarak organ ticareti yapılması gibi yasaya aykırı faaliyetler olabileceği gibi; çiftçilerin ürettiğinden tohumluk ve geçimlik olarak ayırdığı kısım, komsuya yardım, ev kadınının kendi çocuğuna bakması, ev islerinin yapılması ve aile içi ekonomik üretim gibi yasal faaliyetleri de kapsayabilir (Vergi Denetmenleri Derneği Eğitim Yayınları Serisi:14, 2007: 45-46).

3.2.2.3 Enflasyonun Yüksek Olması

Enflasyonun olduğu ekonomik hayatta istikrarın sağlanması oldukça güçtür. Enflasyon nedeniyle reel gelirlerinde azalma meydana gelen sabit gelirli tüketiciler ve enflasyon nedeniyle maliyetlerinde artış meydana gelen üreticiler uğradıkları kayıpları telafi edebilmek için kayıt dışı kalmayı tercih edebilmektedirler.

Enflasyonun vergi kaçakçılığı üzerindeki etkilerini inceleyen ilginç bir çalışmada da enflasyonun vergi kaçakçılığına da yol açarak vergi gelirlerinin azalmasına yol açtığı saptanmıştır. Söz konusu çalışmanın sonuçlarına göre, ABD’de enflasyon oranında meydana gelen % 1’lik bir artış yıllık ortalama eksik beyan edilen gelir miktarında 600 milyon dolarlık (yüzde 0.14 düzeyinde) bir artışa yol açmaktadır (Crane ve Nourzad, 1986: 222).

Yoğun enflasyonist baskıların olduğu dönemlerde ortaya çıkan yüksek enflasyon oranları da kaçırılan vergilere uygulanan cezaların reel olarak değer kaybetmesine yol açarak vergi kaçakçılığını teşvik etmekte ve vergi gelirleri üzerinde baskı yaratmaktadır (Caballe ve Panade, 2004: 493).

3.2.3. Hukuki Nedenler

Bu nedenler arasında, çıkarılan kanun ve yasaların anlaşılır, basit ve açık olmaması, vergi cezalarının yetersizliği ve caydırıcı olmaması, vergi aflarının sıklığı, vergi oranlarının yüksek olması aynı zamanda uygulanan vergi çeşitlerinin fazla olması gibi nedenler sıralanabilir.

3.2.3.1. Vergi Kanunlarının Sürekli Değişmesi

Vergi yasa ve mevzuatının sık sık değiştirilmesi mükellef psikolojisinde olumsuz etki yapmakta ve yükümlüyü yeni vergiye karşı direnç gösterme eğilimine sokmaktadır. Vergi yasalarının ve mevzuatının genelde ağır olan içeriğine yeni yeni adapte olup kabullenmişken, yeni vergi yasasının kabulü, değil yükümlüler uygulayıcılar açısından bile son derece uyumu ve uygulanması zordur (Çataloluk, 2008: 224)

Vergi sistemimize baktığımızda sık sık çıkarılan yasalar, tebliğler vs. ile vergi sistemimiz içinden çıkılmaz karmaşık bir hale gelmiştir (Aygen, 2003: 37)

3.2.3.2. Vergi Aflarının Sıklığı

Vergi affı, vergi kanunlarına aykırı hareket edenlere uygulanan idari ve hukuki yaptırımların ortadan kaldırılması olarak tanımlanmaktadır (Bülbül, 2003:206). Vergi affı yetkisi TBMM'dedir. Meclis bu yetkisini yasa çıkartarak uygulamaya geçirmektedir. Devlet vergi affı çıkararak alacağının bir kısmını ya da tamamından vazgeçerek uygulanması gereken cezalardan da vazgeçmiş olmaktadır.

Vergi aflarının en önemli nedenlerinden birisi mükelleflerin ve ülke gelirlerinin ekonomik kriz dönemlerinde mali çıkmaza düşmesidir. Yine de 2003 yılında çıkartılan vergi affı gibi bazen devlet, gelirlerini artırma ihtiyacı gereğince vergi affı da çıkartabilmektedir (İlhan, 2007: 7-8).

Türkiye'de uygulanan vergi aflarına bakıldığında, ekonomik ve mali etkilerine bakımından en kapsamlı vergi aflarının özellikle dört tanesinin olağanüstü yönetimler döneminde çıkarıldığı görülmektedir. Söz konusu bu af yasalarından, 2431 ve 2801 sayılı af yasaları 12 Eylül döneminde, 281 sayılı af yasası 27 Mayıs döneminde, 218 sayılı af yasası da 27 Mayıs hareketinden sonra kurulun ilk sivil hükümetçe yine o dönemde çıkarılmıştır (Dönmez, 1992:50).

3.2.3.3. Vergi Oranlarının Yüksek Olması

Vergi oranlarının artırılmasına insanlar tepki verirler, vergi oranlarında ne kadar çok artış olursa, insanların vergi ödemekten kaçınma istekleri de o denli yüksek olacaktır. Daha az vergi ödemenin bir yolu az çalışmak, az tasarrufta bulunmak, az

yatırım yapmaktır. Bir başka yolu da yasa dışı davranmak, vergi kaçırmaktır. Çünkü, insanlar çalışıp, tasarruf edip, yatırım yapıp daha fazla vergi ödemektense, bunun yerine vergisiz para kazanma yollarını ararlar (Seyidoğlu, 2002:381).

Mükelleflerin vergi kaçırmaya etkili olan vergi oranlarının yüksek olması psikolojik olarak yapacakları yatırım ve tasarruflardan vazgeçmesine sebep olarak devletin geliri olan verginin azalmasına neden olur.

3.2.3.4. Türkiye Uygulanan Vergi Çeşitliliğinin Fazlalığı

Mükellefler ödemek zorunda oldukları vergi sayısının çok olduğuna inanıyorlarsa, üzerlerindeki vergi yükü çok ağır olmasa dahi, psikolojik nedenlerden dolayı vergiye olumsuz bakabilirler. Aynı zamanda vergi sayısının ikiliği, vergi sistemini daha karmaşık hale getireceğinden denetimi zorlaştırır ve kayıt dışı ekonominin artmasına sebep olur (Tuay vd, 2007:30).

Değişik ve çok sayıdaki vergiler hem sistemi karmaşık hale getirerek vergi kaçakçılığını adeta davet etmekte, hem de devletin aktif bir maliye politikası inlemesini güçleştirmektedir. Zira hükümet, istikrar amacıyla gelirini arttırmak istediğinde, pek çok değişik verginin nominal oranlarını yükseltmek zorunda kalmaktadır (User, ty:2).

3.2.4. Sosyal Nedenler

Mükellefin vergi karşısında ki davranışını belirleyen ve vergiye karşı direnişini azaltmada önemli rol oynayan faktör, vergi ahlakıdır. Vergi ahlakı, “mükellefin vergiyi manevi bir disiplinin etkisi altında, bir görev ve borç olarak kabul etmesi” anlamına gelmektedir. Bu düşünceye sahip yükümlünün vergi karşısında olumsuz bir davranış göstermeden ve onu dini bir vecibeyi yerine getirircesine ödemesi, vergi ahlakının önemini göstermektedir (Kaşkar, 1996: 75).

3.2.4.1. Mükelleflerin Yeterli Vergi Ahlakına Sahip Olmaması

Günümüzde vergi ahlakının genel ahlaka göre çok daha düşük düzeyde olduğu ileri sürülmüştür. Vicdan sahibi kişilerin de vergi kaçakçılığı yapmaları, kısmen verginin zorlayıcı niteliğinden, kısmen de vergileri toplayan ve kullanan devlete karşı güven eksikliğinden kaynaklanmaktadır (Çiçek, 2008:33).

Yükümlülerin vergiye karşı davranışlarını en önemli bireysel faktörlerden birisi de, yükümlünün sahip olduğu vergi ahlakıdır (Turhan, 1998:199).

Devlete bağlılık, güven düzeyi vatandaşlık bilinci ülkedeki siyasi iktidarın kabul düzeyi, inançlar ve gelenekler, kültürel yapı, demokrasi düzeyi gibi bir çok faktör toplumdaki vergi ahlak düzeyini sosyo- kültürel açıdan etkilemektedir (Tosuner ve Demir, 2008:358).

Türkiye’de toplanan vergi gelirlerinin etkin bir şekilde ve bireylerin gerekli gördüğü alanlarda kullanılmaması, rüşvet ve yolsuzlukların yaygın olması kamu kaynaklarının israf edilmesi, vergi ödeyenlerin vergi bilinci ve ahlakının zayıflamasına neden olmuştur. Dolayısıyla, vergi bilinci ve ahlakının düşük olması kayıt dışı ekonominin giderek artmasına sebep olmuştur. Çünkü, insanlar vergi olarak ödedikleri paraların kendilerine yol, köprü ve hastane olarak dönmeyeceğini düşünmekte ve dolayısıyla devlete vergi ödemede pek istekli olmamaktadırlar (Sarılı, 2002 :41-42).

3.2.5.Siyasi Nedenler

Vergi ile alınan kararlar hükümet tarafından alındığından dolayı siyasilerin elinde bulunan bu yetki seçimlerde oy vaadi olarak kullanılmaya çok müsait olup, vatandaşların verilen vaatlere karşı tepkisiz kalmadığı görülmektedir. Seçim sonucu iktidarı ele alan siyasi partiler, kendilerine oy vererek desteklemiş veya desteklememiş olsun alacakları kararlar, herkesi zorunlu olarak bağlayacağından, vatandaşlar siyasi iktidarı elinde bulunduranlara karşı bir tutum içerisine girerler. Bu tutum siyasi gücü elinde bulunduranların, aldıkları kararları benimsememeleri ve siyasi iktidara karşı oluşlarına göre aldıkları veya alacakları kararlara tepki olarak, vergi vermeme ve kaçınma söz konusu olacaktır (Çataloluk, 2008:219-220).

Mükelleflerin vergi ahlakının oluşumunda önemli belirleyenlerden birisi, mevcut siyasi ve yasal sisteme olan güven duygusudur. iyi organize edilmiş ve vatandaşın tercihlerine ve beklentilerine uyumlu kurumsal faktörler, ülkedeki sosyal sermaye ortamına pozitif katkı yapacaktır. Bu katkının vergi açısından en önemli sonucu ise, vergi ahlakını artırıcı etkide bulunmasıdır (Torgler ve Schneider, 2005; 9).

3.3. VERGİ KAÇAKÇILIĞI İLE MÜCADELEDE ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

Vergi kaçakçılığının ekonomik analizinde genel olarak bireyin vergi karşısında davranışlarını şekillendiren etik ve sosyolojik etkenler bir yana bırakılmakta, çoğunlukla vergi kaçakçılığının denetim ve cezalarla nasıl kontrol altına alınabileceği konusu üzerine yoğunlaşmaktadır. Sorunları ortaya çıkaran nedenleri ortadan kaldırmayan böylesi bir yaklaşımla vergi kaçakçılığına karşı her türlü önlem alınmasına rağmen özellikle gelişmekte olan ülkelerde vergi kaçakçılığı halen çok önemli bir sorun olmaya devam etmektedir (Franzoni, 1998:2).

3.3.1. Toplumda Vergi Bilincinin Arttırılarak Milli Borç Olarak Benimsenmesi

Kamu harcamalarının finansmanının büyük bir kısmını vergiler karşılamaktadır. Verginin zorunlu alınması psikolojik olarak olumsuz etki sağlasa da alınan hizmet karşılığı olması, niçin vergi vermesi gerektiğini bilen kişi, vergi bilincini oluşturur ve ödediği vergiyi bir yük olarak görmez.

Vergi bilincinin önemi, en başta verginin devletler için ifade ettiği anlamda kendini göstermektedir. Günümüzde vergiler, ülkelerin bütçelerinde önemli bir ağırlığa sahip olan ve vazgeçilemez gelir kaynaklarıdır. Diğer taraftan sürekli bir artış içinde olan kamu harcamalarını finanse etmek ülkeler için her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Harcamalardaki bu artışı, vergi kayıp ve kaçakları nedeniyle her zaman vergilerle tam anlamıyla finanse etmek mümkün olmamakta ve devletler bu finansman açığını borçlanma yoluyla kapatmak zorunda kalmaktadır (Güner, 2008: 8).

3.3.2. Kişiler Üzerindeki Vergi Yükünün Hafifletilmesi

Kişiler vergi yükünün adaletli olmadığına inanırlarsa psikolojik olarak vergi kaçırma yoluna gidebilir ve bunu kendinde hak görebilir. Vergi oranı arttıkça vergi yükü de iki kat artmaktadır. Aşırı vergi yükü özellikle vergi gelirlerinde düşüş, vergi kayıp ve kaçaklarında ise artışa neden olmaktadır. Bu tür olumsuzlukların giderilmesi ve vergi hâsılatının artırılması için vergi oranlarının düşürülmesi, vergi yükünün sektörler ve kişiler itibariyle daha dengeli dağılımının sağlanması, vergi mevzuatının

sadeleştirilmesi ve güncel tutulması gibi önlemlere başvurulmalıdır. Bu sayede, ekonominin önünü tıkayan engeller ortadan kaldırılacak ve vergileme potansiyeli ve kapasitesi genişletilerek vergi adaleti sağlanabilecektir (Armağan,2007:237).

Artan vergi yükü ile bireylerin satın alma gücü azalmakta, tüketim harcamaları ve böylece refah seviyeleri düşmektedir. Diğer yandan vergi oranlarındaki artış, yatırımcıları üretken yatırımlardan üretken olmayan yatırımlara yönelterek, istihdamı azaltmakta, iktisadi gelişimi yavaşlatmakta, rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir (Başkılıç, 2006:51).

3.3.3. Vergi Cezalarının Caydırıcılığının Arttırılması

Vergi incelemesinin mükellefler üzerindeki caydırıcı etkisinin sağlanması için vergi kaçırın yükümlülerin vergi incelemesi geçirmeleri halinde karşılaşacakları vergi, faiz ve cezaların, vergiyi zamanında ödemek suretiyle katlanılacak fırsat maliyetinin üzerinde olması gerekmektedir. Bu durumun tersi söz konusu olursa vergi kaçırın yükümlüler, vergi incelemesi geçirseler dahi kazançlı olacaklarını düşünerek vergi kaçırmaya devam edecek ve böylelikle vergi incelemesinin önleme ve caydırıcı olma işlevlerinin etkisi kalmayacaktır (Tecim,2008 :157).

Vergisel yükümlülüğünü yerine getirmeyen mükelleflere karşı yasaların caydırıcılığı arttırılması gerekmektedir. Hapis cezasının yerini para cezası almamalı, zamanında ödenmeyen, eksik beyanda bulunulduğunda da uygulanan faiz oranları yükseltilmelidir.

3.3.4. Denetimlerin Arttırılması

Vergi bürokrasisinin yoğun olması mükelleflerin bazı kazançlarını kayıt altında tutmamalarına neden olmaktadır. Bürokratik işlemlerin aşırı ve karmaşık olması kayıtlı ekonomide yeterince istihdam artışının sağlanamamasına dolayısıyla kayıt dışı faaliyetlerin artmasına neden olmaktadır. Vergi idaresinin etkin çalışmaması ve denetimdeki eksikler yanında insanlarda, toplanan vergilerin kötü harcandığına dair oluşan kanı kişileri kayıt dışılığa itmektir (Kırkulak, 1999:156).

Gerek vergi denetiminin genel yapısı, gerekse eleman sayısı yanında alt yapı yetersizliği de etkin vergi denetimini etkileyen başka bir sorun olarak karşımıza

çıkmaktadır. Ülkemizde vergi denetim etkinliğini sınırlayan hukuki ve maddi altyapı yetersizliğinin giderilmesi, vergi denetiminin amaçlara uygun bir şekilde yapılmasında ciddi katkılar sağlayacaktır (Yaraşlı, 2005: 248).

3.3.5.Vergi Oranlarının Hissedilebilir Şekilde Azaltılması

Vergi kaçakçılığının en önemli nedenlerinden biri vergi oranlarının yüksek olmasıdır. Yüksek olan vergi oranlarına karşı mükellefler olumsuz tepki göstererek vergi kaçakçılığına eğilim göstermektedir.

Vergi oranlarının ciddi anlamda düşürülmesi vergi tabanının genişlenmesinde etkili olacaktır. Yüksek vergi oranları, ekonomik birimlerin tasarruf ve yatırım kararları ve çalışma gayreti üzerinde olumsuz etki gösterir ve sonuç olarak ekonomide toplam piyasa üretimini azaltır. Toplam piyasa üretiminin azalması ise vergileme kapasitesinin daralması ve sonuç itibarıyla vergi gelirlerinin azalması demektir. Öte yandan yüksek vergiler neticesinde vergi tazyiki ve vergi baskısını daha fazla hisseden vergi yükümlüleri, yasal yollardan vergiden kaçınma ve yasal olmayan yollardan vergi kaçırmaya yönelebilirler (Aktan, 2000:65).

3.3.6.Uzman Denetçi Sayısının Arttırılması

Vergi Usul Kanununa göre, vergi incelenmesinin amacı ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu tespit etmektir. Araştırmayı yapan uzman denetçilerin, gerekli mesleki eğitimi almış aynı zamanda mesleğine karşı gerekli özeni gösteren, bağımsız düşünebilen, tarafsız karar verebilen, verdiği kararları uygun kanun ve mevzuata dayandırarak titiz bir çalışma yapmaları gerekmektedir.

Ülkemizde yeteri sayıda denetim elemanı bulunmamaktadır. Bu nedenle de uzman denetçi sayısının az olması denetim boşluğuna sebep olmaktadır.

Vergi kanunları ne kadar mükemmel yapılırsa yapılsın, kanunları uygulayacak ve denetleyecek idareye ve insanına gerekli önem verilmez ise denetimde etkinlikten söz edilemez (Aslan, 2001:10). Ülkenin koşullarına uygun sağlıklı gelir politikalarının oluşturulması, bu politikalara uygun vergi mevzuatının hazırlanıp etkin bir şekilde uygulanması ve vergi mükelleflerine iyi hizmet sunulması ancak iyi eğitilmiş kalifiye personelle yapılacaktır (Gökmen ve Güleç, 2001:38).

3.3.7. Vergi Mevzuatının Sade ve Anlaşılır Olması Gereği

Vergi mevzuatımızda çeşitli belirsizliklerin ve boşlukların olması, vergi kanunlarının sık değişmesi, sistemin çok karışık olması dolayısıyla farklı yorumlara yol açması, ülkenin ekonomik ve sosyal şartlarına uygun olmaması gibi sebepler etkin bir vergi denetimine engel olmaktadır (Akbay, 1990:230).

Ülkede uygulanan vergi mevzuatı, ülkenin ekonomik, sosyal ve mali ihtiyaçlarına cevap veremiyorsa, sade ve kolay anlaşılır bir yapıda değilse, sürekli değiştirilme ihtiyacı yaratıyorsa ve istikrarlı bir yapı arz etmiyorsa vergi kayıp ve kaçakları artar. Dolayısıyla vergilendirmede basitlik ilkesi bu noktada büyük önem kazanmaktadır (Kıldış, 2000: 4). Bununla birlikte, bir ülkede uygulanan vergi sistemi ne kadar zor, karmaşık ve içinden çıkılmaz bir durumda ise o ülkede ortaya çıkan vergi kaçaklarını önlemek de o kadar zordur. Mükellefler zaten vergi ödememeye meyillidirler. Bir de mevzuatın yeterince açık olmaması onları vergiye karşı daha fazla direnç göstermelerine neden olmaktadır (Aygen, 2003: 99).

3.3.8. Bilişim Teknolojisinin Vergi Sisteminde Etkin Kullanılması

Günümüz artık teknoloji çağındadır. Birçok evde ve işyerinde hatta cep telefonlarında Internet vardır. İnternet sayesinde istenilen bilgiler anında ihtiyaç sahiplerine ulaşmaktadır. Vergi sisteminde hızlı ve etkili olması için bu teknolojiyi kullanması büyük bir nimettir.

Geliştirilen vergi sisteminde tüm bireylerin vergi kimlik numaraları ile tüm bilgilerine ulaşılması hem zaman açısından hem de maliyeti arttıran diğer unsurları minimum hale getirerek uzman denetçiler tarafından gerekli bilgilere ulaşılması büyük kolaylık sağlamaktadır. Vergilerin düzenli ve güvenli bir şekilde saklanabilmesi ve verilere hızlı bir şekilde erişimi mümkün kılan, bilgisayar teknolojisinin vergilendirme süreci içerisinde mutlak surette kullanılması gerekmektedir (Acar ve Merter, 2005: 9).

3.3.9.Vergi Aflarının Sık Sık Olmaması Gereği

Vergi aflarının sık sık çıkarılması mükelleflerde nasıl olsa af gelir düşüncesi meydana getireceğinden, yapılan vergi affının çok iyi düşünülerek yapılması gerekmektedir.

Sık aralıklarla çıkarılan vergi affı yasaları, suç ve ceza politikasına aykırı düşmektedir. Suç işlemeyi aklına koyan, ileride çıkarılacak bir af kanunu ile kısmen veya tamamen cezalardan kurtulabileceğini düşünen bir kimse hiç kuşkusuz o suçu işlemeye devam edecektir (Keleş, 2002 :83).

Yapılan vergi affının amacına uygun olabilmesi için öncelikle af döneminin çok iyi belirlenmesi, affa katılımın gizlilik içinde olması, affın bir kereye mahsus olması gerekliliği gibi unsurlar taşınmalıdır. Vergi afları siyasi iktidarların oy toplama politikasından çıkarılarak gerçek bir ekonomi politikasının gereğinden dolayı meydana geldiği bilinci olmalıdır.

Vergi afları ile vergi cezalarının ve gecikme faizlerinin indirimi yoluna gidilmesi, ana vergilerin taksit bağlanması vergi cezalarının uygulamasının etkinliğini kaybetmesine yol açmaktadır. Vergi affı uygulamasına sık başvurulmayarak sadece uygun görülen zamanlarda piyasa şartları göz önüne alınarak yapılmalıdır. Bu amaçla, denetim sonucunda ortaya çıkacak vergi suçlarına uygulanacak vergi cezaları artırılarak, caydırıcılık özelliğine kavuşturulmalı ve buna ilaveten hapis cezaları, para cezalarına çevrilemez ve ertelenemez hale getirilmeli, vergi cezalarının caydırıcılık gücünü arttırmak için, vergisini zamanında ödemeyen mükelleflere uygulanacak gecikme zammı ve faizleri de arttırılmalı, vergi aflarına sık sık başvurulmamalıdır (Tecim, 2008 :157).

3.4. TÜRKİYE'DE VERGİ KAÇAKÇILIĞI VE VERGİ ALGISI İLE İLGİLİ LİTARATÜR TARAMASI

Muter, Sakınc ve Çelebi (1993) tarafından mükelleflerin vergi karşısındaki tutum ve davranışlarının araştırıldığı çalışmadır. Söz konusu çalışmada genellikle katılımcılar vergiyi daha fazla devlet hizmeti olarak gördüklerini dile getirmişlerdir. Fakat aynı katılımcıların vergi kaçırın mükelleflere karşı bakış açıları ilginç bir durumu ortaya çıkarmıştır. Çünkü katılımcıların neredeyse üçte biri vergi kaçırma

davranışını desteklediğini belirtmiştir. Bu ise katılımcıların vergiyi faydalandıkları kamu hizmetlerinin karşılığı olarak görmelerine rağmen rahatlıkla vergi kaçırma davranışında bulunabileceklerini göstermiştir. Öte yandan katılımcıların yaklaşık beşte birinin vergi yükünün artması halinde vergiden kaçınma yolları arayacağını ifade etmesi de yine vergiyi daha fazla devlet hizmeti olarak görme düşüncesine ters düşmüştür.

Altuğ vd. (2010) tarafından yapılan Türkiye’de Vergi Bilinci İstanbul Araştırması isimli çalışmada da katılımcılar vergiyi devletten alınan hizmetlerin karşılığı olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Buna rağmen katılımcılar genellikle kendilerine yöneltilen vatandaşlık görevleri arasında vergi vermeyi son sıraya koymuşlardır. Benzer şekilde katılımcıların yaklaşık üçte biri satıcılar ile pazarlık ederek fiş almaktan vazgeçtiğini ifade etmiştir. Yani katılımcılar vergiye kamu hizmetlerinin finansmanı olarak baktıklarını gösterecekler de diğer ifadelerle verdikleri cevaplar katılımcıların bu konuda tutarlı davranmadıklarını göstermektedir. Çünkü verginin bu kadar önemli bir işlevi olduğunu düşünen bireylerin vergi vermeyi diğer vatandaşlık görevlerinin üstünde tutmaları ve vergiyi bir tür pazarlık aracı olarak görmemeleri gerekmektedir. Çalışmada dikkat çeken bir diğer sonuç ise katılımcıların toplumda gerçek gelirini beyan edenlerin sayıca çok az olduklarını, yani azınlığı temsil ettiklerini düşünmeleridir. Bu sonuca göre katılımcılar toplumdaki bireylerin çoğunun gerçek gelirlerini beyan etmeyerek vergi kaçırdıklarını ileri sürmüşlerdir.

Tuay ve Güvenç (2007) tarafından ülkemizde vergi mükelleflerinin vergiye bakış açılarının araştırıldığı çalışmada katılımcıların verdikleri cevaplara göre vergi kaçırma davranışını tasvip etmedikleri görülmektedir. Çünkü katılımcıların çoğu vergi ödemeyi ahlaklı olmanın göstergesi olarak gördüklerini ve vergi kaçırma hapis cezası ile cezalandırılması gereken ciddi bir suç olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların “Tanıdığım birisi vergi kaçırırsa onu uyarırım.” ve “Vergi kaçırılan bir ortamda bulunursam ilgili yerlere şikâyet ederim.” ifadelerine çoğunlukla katılmaları vergi kaçırma davranışı karşısında kendilerini sorumlu hissederek duyarlı davrandıklarını göstermiştir. Ayrıca katılımcılar denetlenmeyeceklerini bilseler dahi verdikleri mal ve hizmetleri kayda geçireceklerini ifade etmişlerdir. Buraya kadar katılımcılar tarafından verilen cevaplar katılımcıları yüksek vergi bilinci ve vergi ahlakına sahip dürüst mükellefler olarak gösterse de katılımcıların “Tanıdığım bir

mükellef vergi kaçırıp yakalanmazsa ben de vergi kaçırmayı düşünebilirim.” ifadesine olan yüksek (% 40,4) katılımları, katılımcıların verdikleri cevaplarda samimi olmadıklarını göstermiştir. Çünkü vergi kaçırma davranışı karşısında yukarıda bahsedildiği üzere bu kadar hassas davranan bireylerin çevrelerindeki vergi kaçırıcı kişileri model alarak vergi kaçırmayı düşünmeleri asla kendilerinden beklenen bir davranış değildir.

Çiçek ve Sabbağ (2015) tarafından “Mükelleflerin Vergiden Kaçınma Algısı ve Demografik Belirleyicileri Üzerine Bir Araştırma: Isparta Örneği” konulu çalışmada, mükelleflerin %88’i vergi oranlarını çok yüksek veya yüksek olarak nitelendirmiştir. Benzer şekilde, mükelleflerin yarısından fazlası (%51,8) üzerindeki vergi yükünü ağır bulduklarını, %29,5’i ise çok ağır bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuca paralel olarak, vergiden kaçınma nedenleri konusunda fikirlerin alındığı çoktan seçmeli soruda mükelleflerin çoğunluğu, vergi oranlarının yüksek olmasını ve vergi yükünün dağılımındaki adaletsizliği temel nedenler olarak göstermişlerdir. Vergi idaresinin yetersizliği ise etkisi en az olan neden olarak görülmüştür. Çalışmaya katılan mükelleflerin %52’si, yasal yollardan daha az vergi ödemeye gayret göstermenin rasyonel bir davranış olduğunu belirtmişlerdir. Buna rağmen mükelleflerin vergiden kaçınma kavramının içeriğini tam bilemeyecekleri düşünüldükçe, içinde “vergiden kaçınma” kavramının geçmediği ifadelerle hangi düzeyde katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Vergi mükellefleri verginin düşük olduğu mal ve hizmet satın alma yoluna giderek vergiden kaçınabilmektedirler. Mükelleflerin satın alma tercihlerinde verginin etkisinin olup olmadığının belirlenmesi için herhangi bir satın alma düşüncesinde fiyatın içindeki vergi tutarının yüksek olmasının tercihler üzerinde etkisinin olup olmadığı sorulmuştur. Verilen yanıtlarda %46,5 ile bu düşünceye katılanların oranının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Cinsiyete göre değerlendirildiklerinde kadın mükelleflerin %52,2’si bu görüşe katılırken, erkek mükelleflerin %45,8’i ise bu görüşe katıldıkları görülmüştür.

Sağlam (2013), “Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Üzerine Bir Araştırma: İ.İ.B.F. Öğrencilerinde Vergi Algısı ve Bilinci” konulu çalışmasının neticesinde, verginin bir vatandaşlık görevi olduğu, vergi ödemenin toplum yararına olduğu, vergi kaçırmanın ahlaksız bir eylem olduğu, verginin ahlaki bir konu olduğu güçlü biçimde kabul edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yüce ve Gerçek (1998) yapılan ve Bursa Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 235 mükellef üzerinde uygulanan anketin amacı ise mükelleflerin vergi karşısındaki davranışlarını belirleyen faktörlerin neler olduğunu tespit etmektedir. Anketin bulgularına göre deneklerin %38,3'ü vergiyi kamu hizmetlerinin karşılığı, %28,1'i bir ödev, %18,3'ü zorunlu bir ödeme, % 3,4'ü vergi bir yükü ve %10,2'si ise vergiyi teşebbüs kabiliyetini engelleyen bir unsur olarak görmektedir. Söz konusu ankette mükelleflerin %34,5'i kamu harcamalarındaki savurganlığı, %33,2'si vergi sisteminin adaletsizliğini, %20,9'u eğitim yetersizliğini ve %11,4'ü de vergi oranlarının yüksekliğini vergi bilincini olumsuz etkileyen faktörler arasında görmektedir. Ankete katılan mükelleflerin vergi affı ile ilgili görüşleri %60'ı dürüst mükellefleri cezalandırdığını, %17,9'u da devlete olan güveni sarstığını ve %11,5'lik bir kısım ise vergi aflarını yararlı bulmaktadır.

Bayraklı, Sağbaş ve Ural (2004) yapılan bu çalışmada ise mükelleflerin vergi karşısındaki bir davranış biçimi olan vergi kaçırma eğilimi incelemiştir. Uşak ilinde toplam 302 mükellefin dâhil edildiği bu çalışmayla mükelleflerin vergi kaçırma nedenleri incelenmiştir. Anketten elde edilen bulgulara göre, vergi kaçırma eğilimi vergi bilinci az olan mükelleflerde daha fazla görülmektedir. Ayrıca devletin yapmış olduğu kamu hizmetlerinin israf olarak nitelenmesi ve vergi sisteminin adaletsiz olarak görülmesi devlete olan güveni azaltmıştır. Bu da vergi kaçakçılığını tetikleyici bir unsur olarak gösterilmektedir. Çalışmadan ortaya çıkan önemli sonuçlardan birisi, mükelleflerin vergi karşısındaki tutum ve davranışlarının bilinmesi ve bu doğrultuda devletin uygun politikalar izlemesi vergi kaçakçılığını azaltacaktır. Vergi kaçakçılığını azaltacak bir başka uyumla ise mükelleflerde oluşturulacak vergi ödeme bilinci ve kültürüdür. Mükelleflerin vergi karşı bakış açılarının olumlu olması, söz konusu toplumda ortaya çıkabilecek vergi karşısındaki olumsuz davranışları engelleyecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ KAÇAKÇILIĞININ TOPLUM TARAFINDAN BİR SUÇ OLARAK ALGILANIP ALGILANMADIĞININ TESPİTİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

Vergi kaçakçılığının toplumumuz tarafından bir suç olarak algılanıp algılanmadığını tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırma ile ilgili olarak çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacı, araştırmanın kapsamı ve sınırları, araştırmanın hipotezleri, araştırmanın yöntemi, araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve değerlendirmeler yer almaktadır.

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı vergi kaçakçılığının toplumumuz tarafından bir suç olarak algılanıp algılanmadığını ve bu algının demografik özelliklere göre farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit etmektir. Bu temel amacın dışında elde dilmek istenen bilgiler ise;

- Ankete katılan kişilerin demografik özelliklerinin belirlenmesi,
- Ankete katılanların vergi konusundaki genel düşüncelerinin belirlenmesi,
- Ankete katılanların vergi kaçakçılığını günah olarak ve kul hakkına girme olarak algılayıp algılamadığının belirlenmesi,
- Vergi kaçakçılığının nedenlerinin belirlenmesidir.

4.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Bu araştırma Antalya ve Batman'da yaşayan 18 yaşın üzerindeki kişileri kapsamaktadır. Oluşturulan anket soruları bu şehirlerde yaşayan kişilerin vergi konusundaki düşüncelerini, vergi kaçakçılığını suç olarak algılayıp algılamadığını tespit etmek amacıyla tasarlanmıştır. Anket ile yapılan tüm çalışmaların sınırlılıkları bu çalışma için de geçerlidir. Araştırma zaman ve maliyet kısıtlılığı nedeniyle sadece Antalya ve Batman şehirleriyle sınırlı tutulmuştur.

4.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

H1: Kişilerin *cinsiyetlerine* göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H2: Kişilerin *medeni durumlarına* göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H3: Kişilerin *yaşlarına* göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H4: Kişilerin *eğitim durumlarına* göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H5: Kişilerin *mesleklerine* göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H6: Kişilerin *aylık gelirlerine* göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H7: Kişilerin *etnik kökenlerine* göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H8: Kişilerin *kendilerini nasıl tanımladıklarına* göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H9: Kişilerin *cinsiyetlerine* göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H10: Kişilerin *medeni durumlarına* göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H11: Kişilerin *yaşlarına* göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H12: Kişilerin *eğitim durumlarına* göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H13: Kişilerin *mesleklerine* göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H14: Kişilerin *aylık gelirlerine* göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H15: Kişilerin *etnik kökenlerine* göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H16: Kişilerin *kendilerini nasıl tanımladıklarına* göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H17: Kişilerin *cinsiyetlerine* göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H18: Kişilerin *medeni durumlarına* göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H19: Kişilerin *yaşlarına* göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H20: Kişilerin *eğitim durumlarına* göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H21: Kişilerin *mesleklerine* göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H22: Kişilerin *aylık gelirlerine* göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H23: Kişilerin *etnik kökenlerine* göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

H24: Kişilerin *kendilerini nasıl tanımladıklarına* göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır.

4.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın bu bölümünde, örneklem, soruların oluşturulması, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan yöntemler hakkında bilgiler yer almaktadır.

4.4.1. Örneklem

Araştırmanın ana kütlesini Antalya ve Batman'da yaşayan kişiler oluşturmaktadır. Ancak, tüm şahıslara ulaşılması maliyet ve zaman açısından mümkün olmadığından örnekleme yapılması zorunlu görülmüştür. Örnekleme yöntemi olarak kolayda örnekleme metodu tercih edilmiştir. Bu amaçla örneklem olarak Antalya ve Batman'da yaşayan 398 kişiye anket uygulanmıştır. Çalışmanın Antalya ve Batman gibi iki farklı ilde yapılmasının sebebi ise etnik köken gibi farklı demografik özellikleri barındırmaları nedeniyle vergi kaçakçılığına bu iki ilde yaşayanların farklı açıdan bakılabileceği düşüncesidir.

4.4.2. Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanmasında anket yöntemi kullanılmıştır. Anketlerin dağıtımında anketörlerden yararlanılmıştır. Verilerin toplanması, Ekim 2015 ile Mart 2016 arasında 6 aylık bir çalışma sonucunda gerçekleşmiştir.

4.4.3. Soruların Niteliği

Araştırmada kullanılan anket formu alan araştırması yapıldıktan sonra oluşturulmuştur. Ancak anketi uygulamaya koymadan önce ankete son şeklini vermek maksadıyla ön test uygulanmıştır. Ön testte 25 kişiye anket uygulanmıştır. Bu 25 kişinin geri bildirimleri sayesinde ankette gerekli düzenlemeler yapılmış ve ankete son şekli verilerek anket uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Anket 5li Likert ölçeğine göre hazırlanmıştır ve iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm ankete katılan kişilerin cinsiyetini, medeni durumunu, yaşını, eğitim durumunu, mesleğini, aylık gelirini, etnik kökenini ve kendilerini nasıl tanımladıklarını belirlemeye yönelik 8 demografik özellik sorusundan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise, ankete katılan kişilerin vergi, vergi kaçakçılığı, verginin suç, günah,

kul hakkı olup olmadığı, vergi kaçakçılığının nedenleri gibi sorular hakkındaki ankete katılan kişilerin düşüncelerini ölçmeye yönelik 37 sorudan oluşturulmuştur.

4.4.4. Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntem

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 24 (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Öncelikle demografik değişkenlerin dağılımını belirlemek ve ankete katılan kişilerin vergi ile ilgili bazı düşüncelerini ortaya koymak amacıyla ortalamalar, yüzdeler ve frekanslar hesaplanmıştır. Hipotezlerin test edilmesi amacıyla ise, Bağımsız Örneklem t Testi, Tek Yönlü Anova Testi ve Tamhane's T2 Testi kullanılmıştır. Bağımsız Örneklem t Testi iki grubun arasında ki farklılığın testi için, Tek Yönlü Anova testi ise ikiden fazla grubun bulunduğu durumlarda gruplar arasında ki farklılığın testi için (Babadağ, 2015: 321) kullanılmıştır. Tamhane's T2 testi ise ikiden fazla grup içeren durumlarda herhangi bir farklılık tespit edilip varyansların homojen olmadığı durumlarda kullanılmıştır.

4.5. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde ankete dayalı yapılan araştırma sonuçlarının analizi ile bilgilere yer verilmiştir.

4.5.1. Ankete Katılanların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmada uygulanan anket formunda ankete katılan kişilerin kişisel özelliklerini belirlemeye yönelik 8 adet demografik özellik sorusu bulunmaktadır. Bunlar cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek, aylık gelir, etnik köken ve kişilerin kendilerini nasıl tanımladıkları ile ilgili sorulardır. Anket uygulamasına katılan kişilerin demografik özelliklerinin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4.1.'de gösterilmiştir.

Araştırmaya katılan kişilerin cinsiyet dağılımı incelendiğinde %49,2'si erkek, %50,8'i kadın katılımcılardan oluşmaktadır.

Tablo 4. 1: Ankete Katılan Kişilerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	Frekans	%	Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Erkek	196	49,2	Bekâr	262	65,8
Kadın	202	50,8	Evli	136	34,2
Toplam	398	100,0	Toplam	398	100,0
Yaş	Frekans	%	Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
18-24 yaş arası	239	60,1	İlkokul	15	3,8
25-30 yaş arası	28	7,0	Ortaokul	142	35,6
31-35 yaş arası	34	8,5	Lise	107	26,9
36-40 yaş arası	41	10,3	Ön Lisans	20	5,0
41 ve üzeri ya	56	14,1	Lisans	107	26,9
Toplam	398	100,0	Yüksek Lisans	7	1,8
			Toplam	398	100,0
Meslek	Frekans	%	Aylık Gelir	Frekans	Yüzde
Serbest Meslek	27	6,8	500 TL'den az	223	56,0
Muhasebe	4	1,0	501-1000 TL arası	27	6,8
Öğretmen	64	16,1	1001-1500 TL arası	22	5,6
Öğrenci	106	26,6	1501-2000 TL arası	38	9,5
Bankacı	156	39,2	2001 TL ve üzeri	88	22,1
Çiftçi	4	1,0	Toplam	398	100,0
Diğer	37	9,3			
Toplam	398	100,0			
Etnik Köken	Frekans	%	Kendinizi Nasıl Tanımlarsınız	Frekans	%
Türk	212	53,2	Muhafazakâr	94	23,6
Kürt	138	34,7	Milliyetçi	50	12,6
Arap	45	11,3	Cumhuriyetçi	30	7,5
Laz	3	0,8	Açık Görüşlü	119	29,9
Toplam	398	100,0	İnançlı Biri Değilim	4	1,0
			Diğer	101	25,4
			Toplam	398	100,0

Araştırmaya katılan kişilerin yaş dağılımları incelendiğinde ise en fazla işaretlenen yaş grubunun %60,1 ile 18-24 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Bunu takiben %7 ile 25-30 yaş aralığı, %8,5 ile 31-35 yaş aralığı, %10,3 ile 36-40 yaş aralığı ve %14,1 ile 41'den büyük yaştakiler ankete katılanların yaş durumunu ortaya koymaktadır. Bu oranlardan ankete katılanların genel olarak genç kişilerden oluştuğunu söyleyebilir.

Araştırmaya katılan kişilerin eğitim düzeyine bakıldığında en yoğun katılımcı %35,6 ile ortaokul düzeyindeki kişiler oluşturmaktadır. Lise ve lisans düzeyindeki katılımcılar % 26,9'luk bir oranı oluştururken, ön lisans düzeyindekiler % 5, İlkokul düzeyindekiler %3,8 ve yüksek lisans düzeyindekiler %1,8'lik oranı oluşturmaktadır.

Bu açıdan ankete katılan kişilerin genel olarak eğitim seviyesi düşük kişilerden oluştuğu belirtilebilir.

Araştırmaya katılan kişilerin medeni durum dağılımları incelendiğinde katılımcıların %34,2'sinin evli, %65,8'inin ise bekâr olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan kişilerin mesleklerine bakıldığında ise bankacı olarak çalışanlar %39,2 ile yüksek oranı oluşturmaktadır. Bununla birlikte öğrenciler %26,6'lık, öğretmenler %16,1'lik, diğer mesleklerde çalışanlar %9,3'lük, serbest meslek yapanlar %6,8'lik ve muhasebeci ve çiftçiler ise %1'lik kısmı oluşturmaktadır.

Aylık gelir sorusunda geçerli yüzdeler incelendiğinde en çok işaretlenen aylık gelir aralığının %56,0 ile 500 TL'den az olduğu görülmekte, bunu takiben %22,1 ile 2001 TL'den fazla, %9,5 ile 1501 TL-2000 TL, %6,8 ile 501 TL – 1000 TL, %5,6 ile 1001 TL – 1500 TL aralığındaki seçeneklerin işaretlendiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan kişilerin etnik kökenlerine bakıldığında Türk etnik kökenine sahip olanlar %53,2 ile en yüksek oranı oluşturmaktadır. Bununla birlikte Kürt etnik kökenine sahip olanlar %34,7'lik, Arap etnik kökenine sahip olanlar %11,3'lük ve Laz etnik kökenine sahip olanlar ise %8'lik bir oranı oluşturmaktadır.

Son olarak araştırmaya katılan kişilerin kendinizi nasıl tanımlarsınız sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında ise %29,9 ile açık görüşlü olanların en büyük oranı oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca, diğer seçeneğini işaretleyenler %25,4'lük bir oranı, muhafazakâr olduğunu düşünenler %23,6'lık bir oranı, Milliyetçi olduğunu düşünenler %12,6'lık bir oranı, cumhuriyetçi olduğunu düşünenler %7,5'lik bir oranı, inançlı biri olmadığını düşünenler ise %1'lik bir oranı oluşturmaktadır.

4.5.2. Ankete Katılan Kişilerin Vergi İle İlgili Sorulara Yönelik Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımları ve Ortalamaları

Çalışmanın bu bölümünde aşağıdaki tablolarda da görüleceği üzere ankete katılan kişilerin vergi hakkında düşünceleri, vergi kaçakçılığı ile vergiden kaçınma arasındaki farkı bilip bilmedikleri, vergi ile ilgili haberleri medyada takip edip etmedikleri, vergi sistemini adil olarak algılayıp algılamadıkları belirlenmeye çalışılacaktır. Daha sonra ise vergi kaçakçılığının nedenlerine ankete katılan kişilerin

ne derece katıldıkları tespit edilmeye çalışılacaktır. Son olarak ta vergi kaçıran kişilere ne gibi ceza verilmesi gerektiği hakkındaki ankete katılan kişilerin düşünceleri belirlenecektir. Bu amaçla bu soruların cevapları aşağıda sırasıyla tablolar halinde verilecek ve gerekli açıklaması yapılacaktır.

Tablo 4.2: Vergi Kelimesi Size Ne Çağırıyor Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

	Frekans	%
Haraç	37	9,3
Boş Bir Ödeme	11	2,8
Bir Maliyet Unsuru	38	9,5
Girişimciyi Engelleyen Bir Unsur	4	1,0
Devlet Tarafından, Uygun Oranlarda ve Kazanca Göre Alınması Gereken Zorunlu Bir Unsur	282	70,9
Diğer	26	6,5
Toplam	398	100,0

Tablo 4.2’den de görüldüğü gibi ankete katılan kişilerin % 70,9’u vergiyi, devlet tarafından uygun oranlarda kazanca göre alınması gereken bir unsur olarak görmektedirler. Bununla birlikte ankete katılanların % 9,5’i verginin bir maliyet unsuru, %9,3’ü devletin vatandaşlarından aldığı bir haraç, 2,8’i boş bir ödeme ve % 1’i girişimciyi engelleyen bir unsur olduğuna inanmaktadırlar. Bu oranlardan hareketle ankete katılanların düşüncelerine göre vergi, devlet tarafından alınması gereken zorunlu bir unsurdur.

Tablo 4.3: Vergi Kaçırma ve Vergiden Kaçınma Arasındaki Farkı Biliyor Musunuz Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

	Frekans	%
Evet	283	71,1
Hayır	115	28,9
Toplam	398	100,0

Tablo 4.3'den de görüldüğü gibi ankete katılan kişilerin % 71,1'i vergi kaçırma ile vergiden kaçınma arasındaki farkı bildiklerini belirtmişlerdir. Ankete katılan kişilerin % 28,9'u ise bu ayrımın farkında olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4.4: Gelir İdaresi Başkanlığının Vergilendirme İle İlgili Medyada Yer Alan Haberlerini Takip Ediyor Musunuz Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

	Frekans	%
Evet	123	30,9
Hayır	275	69,1
Toplam	398	100,0

Tablo 4.4 incelendiğinde vergilendirme ile ilgili medyada yer alan haberleri takip edenlerin oranının % 30,9, takip etmeyenlerinin oranının ise % 69,1 olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5: Vergi Sistemi Sizce Adil Mi Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

	Frekans	%
Evet	152	38,2
Hayır	246	61,8
Toplam	398	100,0

Ankete katılan kişilerin vergi sisteminin adil olup olmadığı konusundaki düşünceleri ile ilgili Tablo 4.5 incelendiğinde, ankete katılan kişilerin % 38,2'sinin vergi sisteminin adil olduğunu, %61,8'inin ise vergi sisteminin adil olmadığını düşündükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 4.6: Gelir Düzeyleri Oranında Vergi Alındığına İnanıyor Musunuz Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

	Frekans	%
Evet	148	37,2
Hayır	250	62,8
Toplam	398	100,0

Tablo 4.6 incelendiğinde ankete katılan kişilerin %37,2'sinin gelir düzeyleri oranında vergi alındığına inandığını %62,8'inin ise gelir düzeyleri oranında vergi alındığına inanmadığı görülmektedir. Bu anlamda ankete katılanların genel kanısı devletin vergi alırken gelir düzeylerine dikkat etmediği şeklindedir. Bu sonuç bir önceki düşünciyi destekler niteliktedir. Tablo 4.5'de görüldüğü gibi ankete katılanların çoğunluğu Türkiye'de vergi sistemin adil olmadığını düşünmektedir. Buna bağlı olarak da ankete katılanların çoğunluğunun gelir düzeylerine göre vergi alınmadığını düşünmeleri beklenen bir durumdur.

Tablo 4.7: Sizce Türkiye'de Herkes Vergisini Tam Olarak Ödüyor Mu Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

	Frekans	%
Evet	30	7,5
Hayır	368	92,5
Toplam	398	100,0

Tablo 4.7.'den de görüldüğü gibi ankete katılan kişilerin % 92,5'i Türkiye'de herkesin vergisini tam olarak ödemediğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte ankete katılanların % 7,5'i ise Türkiye'de herkesin vergisini tam olarak ödediğini ifade etmişlerdir. Bu açıdan ankete katılanların çoğunluğunun Türkiye'de vergi ödeme konusunda kişilerin üzerine düşen görevi yerine getirmediklerini düşündüklerini söyleyebiliriz.

Tablo 4.8: Vergi Gelirleri Gerektiği Gibi Harcanıyor Mu Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

	Frekans	%
Evet	138	34,7
Hayır	260	65,3
Toplam	398	100.0

Tablo 4.8 incelendiğinde ankete katılan kişilerin % 34,7'si vergi gelirlerinin gerektiği gibi harcandığını, %65,3'ünün ise vergi gelirlerinin gerektiği gibi harcanmadığını ifade ettikleri görülmektedir. Bu açıdan, ankete katılanların çoğunluğunun devletin elde ettiği vergi gelirlerini doğru şekilde harcamadığına inandığını söyleyebiliriz.

Tablo 4.9: Kamu Hizmetlerinden Sağladığınız Fayda Vergi Yükünüzden Yüksek Mi Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

	Frekans	%
Evet	175	44,0
Hayır	223	56,0
Toplam	398	100,0

Tablo 4.9.'dan da görüldüğü gibi ankete katılan kişilerin % 56'si kamu hizmetlerinden elde ettikleri faydanın ödedikleri vergiden az olduğunu, % 44'ü ise kamu hizmetlerinden elde ettikleri faydanın ödedikleri vergiden fazla olduğunu ifade etmişlerdir. Devletin vergi geliri elde etmesinin temel sebeplerinden birinin topluma fayda sağlamak olduğu düşünüldüğünde ankete katılanların yarısından fazlasının devletin üzerine düşen bu görevi tam olarak yerine getirmediğini düşündüklerini söyleyebiliriz.

Tablo 4. 10: Çevrenizdeki İnsanlar Vergi Kaçırıyorlar Mı Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

	Frekans	%
Evet	212	53,3
Hayır	186	46,7
Toplam	398	100,0

Tablo 4.10 incelendiğinde ankete katılan kişilerin % 53,3'ü çevrelerindeki kişilerin vergi kaçırdığını, % 46,7'si ise çevrelerindeki kişilerin vergi kaçırmadığını belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi ankete katılan azımsanamayacak kadar büyük bir çoğunluk çok önemli bir gerçeği ortaya koymakta ve vergi kaçırıldığını açıkça ifade etmektedirler.

Tablo 4.11: Vergi Kanunlarında Anayasal Vergileme İlkelerine Uymayan Hükümlerin Olduğunu Düşünüyor Musunuz Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

	Frekans	%
Evet	263	66,1
Hayır	135	33,9
Toplam	398	100,0

Tablo 4.11 incelendiğinde ankete katılan kişilerin % 66,1'i vergi kanunlarında anayasal vergileme ilkelerine uymayan hükümlerin olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte ankete katılanların % 33,9'u da vergi kanunlarında anayasal vergileme ilkelerine uymayan hükümlerin olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 4.12: Vergi Kaçakçılığı İle İlgili Oluşturulan Yargılara Ankete Katılan Kişilerin Katılım Düzeyleri

Vergi Kaçakçılığı İle İlgili Yargılar	Katılma Düzeyleri					Ort.
	1	2	3	4	5	
Vergi sisteminin anlaşılır olmaması vergi kaçakçılığını etkilemektedir	17 (%4,3)	31 (%7,8)	84 (21,1)	125 (%31,4)	141 (%35,4)	3,86
Devletin aldığı vergi türlerinin fazla olması vergi kaçakçılığını tetikleyen nedenlerdendir	17 (%4,3)	30 (%7,5)	83 (%20,8)	136 (%34,2)	132 (%33,2)	3,84
Vergi bilincinin yerleşmemesi vergi kaçakçılığını arttıran nedenlerdendir	17 (%4,3)	27 (%6,8)	78 (%19,5)	140 (%35,2)	136 (%34,2)	3,88
Kişinin vergi kaçırması onun ahlaki yapısına bağlıdır	15 (%3,8)	14 (%3,5)	66 (%16,5)	118 (%29,6)	185 (%46,5)	4,12
Vergi ödemek bir vatandaşlık görevidir	12 (%3,0)	6 (%1,5)	34 (%8,5)	103 (%25,9)	243 (%61,1)	4,40
Vergi ödemek devletin uyguladığı bir çeşit cezadır.	136 (%34,2)	112 (%28,1)	82 (%20,6)	32 (%8,0)	36 (%9,0)	2,30
Vergi ödemek devletten aldığımız hizmetin bir karşılığıdır	15 (%3,8)	16 (%4,0)	67 (%16,8)	145 (%36,4)	155 (%39)	4,03
Vergi kaçırmak Kul hakkına girmektir	21 (%5,3)	17 (%4,3)	47 (%11,8)	73 (18,3)	240 (%60,3)	4,24
Küçük miktardaki vergi Kaçakları önemli değildir.	189 (%47,5)	99 (%24,9)	49 (%12,3)	30 (%7,5)	31 (%7,8)	2,03
Kişinin vergi kaçırması onun devlete bağlılığının göstergesidir	101 (%25,4)	55 (%13,8)	85 (%21,3)	84 (%21,1)	73 (%18,3)	2,93
Kişinin vergi kaçırması onun iyi bir vatandaş olmamasına bağlıdır	45 (%11,3)	38 (%9,5)	76 (%19,1)	106 (%26,6)	133 (%33,4)	3,61
Kanunların ve vergi oranlarının sık değişmesi vergi kaçakçılığını etkileyen nedenlerdendir	27 (%6,8)	33 (%8,3)	104 (%26,1)	138 (%34,7)	96 (%24,1)	3,61

Vergi oranlarında meydana gelen artışlar vergi kaçırmaya teşvik eder	26 (%6,5)	31 (%7,8)	89 (%22,3)	148 (%37,2)	104 (%26,1)	3,69
Yapılan vergi afları vergi kaçakçılığını arttıran nedenlerdendir.	37 (%9,3)	34 (%8,5)	76 (%19,1)	108 (%27,1)	143 (%35,9)	3,72
Dini eğitim veren bir kurumdan eğitim alan bir kişi vergi kaçırılmaz.	67 (%16,8)	69 (%17,3)	104 (%26,1)	65 (%16,4)	93 (%23,4)	3,12
Oy verdiğimiz parti iktidarda ise vergi kaçırmamamız gerekir	128 (%32,2)	73 (%18,3)	92 (%23,1)	48 (%12,1)	57 (%14,3)	2,58
Dini vecibelerini yerine getiren bir kişi vergi kaçırılmaz	63 (%15,9)	75 (%18,9)	79 (%19,8)	79 (%19,8)	102 (%25,6)	3,21
Vergi kaçakçılığı yaptığını öğrendiğimiz kişileri gerekli kurumlara ihbar etmemiz gerekir	25 (%6,3)	20 (%5,0)	66 (%16,5)	110 (%27,7)	177 (%44,5)	3,99
Devletin uygulamış olduğu bölgesel kalkınma teşvikleri vergi kaçırmada etkilidir	26 (%6,5)	44 (%11,1)	151 (%37,9)	94 (%23,6)	83 (%20,9)	3,41
Devletini seven bir kişi vergi kaçırmaz	25 (%6,3)	23 (%5,8)	72 (%18,1)	80 (%20,1)	198 (%49,7)	4,01
Vergi kaçırmak bir suç değildir	254 (%63,8)	68 (%17,1)	37 (%9,2)	12 (%3,0)	27 (%6,8)	1,72
Vergi kaçırmak günahtır	13 (%3,3)	11 (%2,8)	64 (%16,1)	21 (%5,3)	289 (%72,6)	4,41

(5=Kesinlikle Katılıyorum, 4=Katılıyorum, 3=Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 1=Kesinlikle Katılmıyorum)

Tablo 4.12 incelendiğinde ankete katılan kişilerin vergi kaçırma ile ilgili yargılara katılma düzeyleri görülmektedir. Bu yanıtlar ankete katılan kişilerin bu yargılara ne oranda katılıp katılmadığını bize göstermektedir.

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi ankete katılan kişiler “*vergi sisteminin anlaşılır olmaması vergi kaçakçılığını etkilemektedir*” yargısına % 66,8 oranında katılırken %12,1 oranında katılmamaktadırlar. Verilen yanıtların ortalaması ise, 3,86 olarak belirlenmiştir. Bu oranlar göstermektedir ki ankete katılanlar; mükelleflerin, ödediği

verginin neden alındığını ve nerelerde ne şekilde kullanıldığını bilmediğinde vergi kaçırmaya yöneldiklerini düşünmektedirler.

Ankette yer alan *“devletin aldığı vergi türlerinin fazla olması vergi kaçaklığını tetikleyen nedenlerdendir”* yargısına ise ankete katılan kişiler %34,2 oranında katılırlarken, %33,2 oranında ise kesinlikle katılmaktadırlar. Bununla birlikte katılmayanların oranı %7,5’ken kesinlikle katılmayanların oranı ise, %4,3’tür. Bu yargıya verilen yanıtların ortalaması ise, 3,84 olarak tespit edilmiştir. Bu da katılımcıların devletin aldığı vergi türlerinin fazla olmasını vergi kaçırma veya vergiden kaçınma nedenlerinden biri olarak gördüklerini göstermektedir.

Kişilerin vergi ödeme konusuna sıcak bakmama vergi kaçırma veya vergiden kaçınma yollarına başvurmalarının temel sebeplerinden bir tanesi vergi kaçırma bilincinin yerleşmemiş olmasından kaynaklanabilir. Çünkü, vergi bilinci yerleşmeyen mükellef vergi konusunda olumsuz bir tutum sergileyebilecektir. Bu amaçla *“vergi bilincinin yerleşmemesi vergi kaçakçılığını arttıran nedenlerdendir”* şeklinde oluşturulan yargıya verilen cevaplar incelendiğinde, katılımcıların %69’4’ü vergi bilincinin olmamasının vergi kaçakçılığını arttıran bir unsur olarak görürken, %11,1’i vergi kaçakçılığını arttıran bir unsur olarak görmemektedir. Ayrıca, katılımcıların %19,5’lik kısmı ise bu durumun vergi kaçakçılığını arttırıcı bir etken olduğu düşüncesinde kararsız bir tavır sergilemiştir. Bu yargıya verilen yanıtların ortalaması ise 3,88 olarak belirlenmiştir.

Vergi kaçırma ile kişinin ahlaki yapısı arasında bir bağlantı olup olmadığını anlamaya yönelik *“kişinin vergi kaçırması onun ahlaki yapısına bağlıdır”* şeklinde oluşturulan yargıya katılımcıların %76,1 gibi büyük bir çoğunluğu katılmaktadırlar. Bununla birlikte %7,3 gibi küçük bir oranda katılımcı ise bu düşüncenin geçersiz olduğunu ve ahlaklı veya ahlaksız herkesin vergi kaçırabileceğini düşünmektedir. Bu sorunun ortalaması ise 4,12 olarak tespit edilmiştir. Bu oranlar bize ankete katılan kişilerin, çoğunluğunun ahlak ile vergi kaçırma arasında yakın ilişki kurduğunu göstermektedir.

Ankette yer alan *“vergi ödemek bir vatandaşlık görevidir”* yargısına katılımcıların %87’si vergi ödemeyi vatandaşlık görevi ve ödenmesi gereken bir unsur olarak görürken, %4,5 gibi düşük oranda katılımcı kitlesi ise vergi ödemenin

vatandaşlık görevi olmadığını savunmuştur. Ortalama da 4,40 gibi yüksek bir oran belirlenmiştir. Bu yüksek ortalama bize ankete katılan kişilerin vergi ödemeyi vatandaşlık görevi olarak gördüklerini açıkça göstermektedir.

Katılımcıların ödedikleri verginin neden alındığının bilgisini ölçmeye yönelik sorduğumuz “*vergi ödemek devletin uyguladığı bir çeşit cezadır*” ifadesine katılımcıların %62,3'lük kısmı katılmadıklarını belirtirken, %17'lik kısmı verginin devlet tarafından alınan ceza olduğunu ifade etmişlerdir. Ortalama da 2,30 olarak ortaya saptanmıştır.

Ankette yer alan “*vergi ödemek devletten aldığımız hizmetin bir karşılığıdır*” yargısına katılımcıların %75,4'ü gibi büyük bir çoğunluğu katıldıklarını açıklamışlardır. Katılmadığını belirten katılımcı sayısı ise %7,8 gibi düşük bir orandadır. Ortalama ise, 4,03 olarak tespit edilmiştir. Bu açıdan ankete katılan kişiler verginin alınmasının altında yatan sebebi hizmete dayandırdığını belirtebiliriz.

“*Vergi kaçırmak kul hakkına girmektir*” yargısına katılanların oranına baktığımızda katılımcıların %78,6'sı vergi kaçırmayı kul hakkına girmek olarak kabul ederken katılımcıların %9,6'sı vergi kaçırmanın kul hakkına girmekle ilgili olmadığını savunmuştur. Bu ifadenin ortalaması da 4,24 olarak belirlenmiştir.

Ankette yer alan “*küçük miktardaki vergi kaçakları önemli değildir*” yargısına ise ankete katılan kişilerin %72,4'ü bu yargıya katılmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %15,3'ü ise bu yargıya katıldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bu yargıya verilen yanıtların ortalaması da 2,03 olarak tespit edilmiştir. Bu oranlar bize ankete katılanların küçük miktarlarda bile vergi kaçırmamız gerektiğini düşündüklerini göstermektedir.

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru kişilerin devlete olan bağlılığı ile vergi kaçırması arasında ilişki olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Bu amaçla oluşturulan “*kişinin vergi kaçırması onun devlete bağlılığının göstergesidir*” yargısına katılımcıların %39,2'si katılmadıklarını belirtmişlerdir. Bu açıdan devlete bağlılığı olan kişilerin de vergi kaçırma ihtimalinin olduğunu savunmuşlardır. Bununla birlikte katılımcıların %39,4'ü ise tam tersi bir görüş belirtmiş ve devlete bağlı bir kişinin vergi kaçırmayacağını iddia etmiştir.

Ankette yer alan “*kişinin vergi kaçırmaması onun iyi bir vatandaş olmamasına bağlıdır*” yargısına ise, vergi kaçırانların iyi bir vatandaş olmadığını düşünen katılımcı oranı %60 iken, %20,8’i ise bu görüşün yanlış olduğunu ve iyi bir vatandaş olan kişilerin de vergi kaçırabileceğini belirtmişlerdir. Yargıya katılımın ortalaması ise 3,61 olarak tespit edilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen bir diğer yargı ise “*kanunların ve vergi oranlarının sık değişmesi vergi kaçakçılığını etkileyen nedenlerdendir*” şeklindedir. Bu yargıya katılımcıların verdikleri yanıtlara baktığımızda katılımcıların %6,8’inin bu yargıya kesinlikle katılmadıklarını, %8,3’ünün katılmadıklarını, %26,1’inin bu yargı konusunda kararsız olduklarını, %34,7’sinin katıldıklarını ve %24,1’nin ise bu yargıya kesinlikle katıldıkları görülmektedir. Yanıtların ortalaması ise 3,61 olarak saptanmıştır. Bu açıdan genel kanı, vergi oranları ve kanunlardaki değişimler sık olduğunda, bu durumun mükellefleri vergi kaçırmaya ittiği şeklindedir.

Ankette yer alan “*vergi oranlarında meydana gelen artışlar vergi kaçırmaya teşvik eder*” yargısına katılımcıların yanıtları genel olarak katılma şeklinde olmuş ve yanıtların ortalaması 3,69 olarak belirlenmiştir. Verilen yanıtların katılım düzeyleri açısından oranları ise, kesinlikle katılmıyorum %6,5, katılmıyorum %7,8, kararsızım 22,3 , katılıyorum %37,2 ve kesinlikle katılıyorum %26,1 olarak belirlenmiştir.

Ankette yer alan “*yapılan vergi afları vergi kaçakçılığını arttıran nedenlerdendir*” yargısına ise, katılımcılar %63 oranında katılırlarken, %17,8 oranında katılmamaktadırlar. Ayrıca, bu yargıya verilen yanıtların ortalaması da 3,72’dir. Bu oranlar katılımcıların, vergi kaçırma sebeplerinden biri olarak vergi aflarını gördüklerini ortaya çıkarmaktadır.

Katılımcılara yöneltilen bir diğer yargı ise “*dini eğitim veren bir kurumdan eğitim alan bir kişi vergi kaçıramaz*” şeklindedir. Bu yargıya katılımcıların verdikleri yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %16,8’inin bu yargıya kesinlikle katılmadıklarını, %17,3’ünün katılmadıklarını, %26,1’inin kararsız olduklarını, %16,4’ünün katıldıklarını ve %23,4’ünün ise bu yargıya kesinlikle katıldıkları görülmektedir. Yanıtların ortalaması ise 3,12 olarak saptanmıştır.

Anketteki bir başka ifade de katılımcılara “*oy verdiğimiz parti iktidarda ise vergi kaçırmamamız gerekir*” şeklinde bir yargı sunulmuştur. Bu yargıya

katılımcıların yanıtları genel olarak katılmama şeklinde olmuş ve yanıtların ortalaması 2,58 olarak belirlenmiştir. Verilen yanıtların katılım düzeyleri açısından oranları ise, kesinlikle katılmıyorum %32,2, katılmıyorum %18,3, kararsızım 23,1, katılıyorum %12,1 ve kesinlikle katılıyorum %14,3 olarak belirlenmiştir.

“dini vecibelerini yerine getiren bir kişi vergi kaçırılmaz” şeklinde oluşturulan yargıya ise katılımcıların %45,4’ünün katıldığı, %34,6’sının ise bu yargıya katılmadığı belirlenmiştir. Yanıtların ortalaması ise 3,21 olarak orta düzeyde tespit edilmiştir.

Ankette yer alan *“vergi kaçakçılığı yaptığını öğrendiğimiz kişileri gerekli kurumlara ihbar etmemiz gerekir”* yargısına ise katılımcıların %72,1’i katılırken, katılımcıların 11,3’ü katılmamıştır. Ayrıca, kararsız olanlar katılımcıların 16,5’i oluşturmakta ve yanıtların ortalaması 3,99 olarak tespit edilmiştir. Bu oranlardan ankete katılanların vergi kaçakçılığının engellenmesi konusunda hassas olduklarını ve vergi kaçırarak kişileri gerekli kurumlara bildirilmesi konusunda bilinçli olduklarını söyleyebiliriz.

Bir başka yargı ile de, katılımcılara devletin uygulamış olduğu bölgesel kalkınma teşviklerinin vergi kaçırılmada ne kadar etkili olduğu konusundaki fikirleri sorulmuştur. Elde edilen sonuçlar göstermektedir ki katılımcıların %44,5’i *“devletin uygulamış olduğu bölgesel kalkınma teşviklerini vergi kaçırılmaya neden olan”* bir unsur olarak görmektedirler. Katılımcıların 17,6’sı ise bu yargıya katılmamaktadırlar. %37,6’sı ise devletin uygulamış olduğu bölgesel kalkınma teşviklerini vergi kaçırılmaya neden olan bir unsur olarak görüp görmedikleri konusunda kararsız kaldıklarını görmekteyiz. Yanıtların ortalaması 3,41 olarak tespit edilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen bir diğer yargı ise *“devletini seven bir kişi vergi kaçırılmaz”* şeklindedir. Bu yargıya katılımcıların verdikleri yanıtlara bakıldığında katılımcıların %6,3’ünün bu yargıya kesinlikle katılmadıklarını, %5,8’inin katılmadıklarını, %18,1’i bu yargı konusunda kararsız olduklarını, %20,1’inin katıldıklarını ve %49,7’sinin ise bu yargıya kesinlikle katıldıkları görülmektedir. Yanıtların ortalaması ise 4,01 olarak tespit edilmiştir. Bu açıdan ankete katılanların devlet sevgisi ile vergi bilinci arasında bir bağ kurduklarını söyleyebiliriz.

Ankette yer alan ve araştırmanın temel konusunu oluşturan vergi kaçırmanın suç olup olmadığı ile ilgili katılımcıların görüşlerini almaya çalıştığımız “*vergi kaçırmak bir suç değildir*” şeklindeki yargıya baktığımızda ise katılımcıların %80,9’unun bu yargıya katılmadığını görmekteyiz. Bununla birlikte katılımcıların %9,8’i ise bu ifadeye katılmaktadırlar. Bu oranlar da bize ankete katılan kişilerin çoğunluğunun vergi kaçırmayı suç olarak gördüğünü göstermektedir.

Araştırmanın cevap aradığı bir diğer yargı ise “*vergi kaçırmak günahtır*” şeklindedir. Ankete katılan kişilerin bu yargıya verdikleri yanıtların büyük çoğunluğunu %72,6 ile kesinlikle katılıyorum oluşturmaktadır. Ayrıca, ankete katılan kişilerin %5,3’ü de vergi kaçırmak günahtır ifadesine katıldığını belirtmişlerdir. Bu da katılımcıların %77,9’unun vergi kaçırmayı günah olarak gördüğünü göstermektedir. Bununla birlikte ankete katılan kişiler arasında az da olsa vergi kaçırmanın günah olmadığını düşünen kişiler de bulunmaktadır. Vergi kaçırmanın günah olmadığını düşünenlerin oranı ise %6,1 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, vergi kaçırmanın günah olup olmadığını belirlemeye çalıştığımız bu sorunun ortalaması da 4,41 olarak saptanmıştır.

Tablo 4.13: Türkiye De Mükelleflerin Çoğunun Vergi Ödemediği veya Vergi Kaçırdığı Düşüncesi Sizde Daha Çok Ne Gibi Etki Yaratır Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

	Frekans	%
Vergi ödeme şevkimi kırar.	98	24,6
Vergi bilincimi zedeler.	54	13,6
Beni vergi kaçırmaya yöneltir.	32	8,0
Devlete olan inancımı azaltır.	159	40,0
Diğer	55	13,8
Toplam	398	100,0

Tablo 4.13’den de anlaşılacağı üzere ankete katılan kişilerin %40’ı diğer kişilerin vergi kaçırdıklarını bildiklerinde devlete olan inançlarının azalacağını belirtmişlerdir. Bununla birlikte ankete katılanların %24,6’sı vergi ödeme şevklerinin kırılabacağını, %13,6’sı vergi bilinçlerinin zedeleneceğini ve %8’i de vergi kaçırmaya yöneleceklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar, vergi kaçırmanın kişilerin kendi

yarattıkları olumsuzlukların yanında diğer mükellefler üzerinde de olumsuz düşünceler ortaya çıkarttığını göstermektedir.

Tablo 4.14: Sizce Vergi Kaçakçılığı Hangi Bölgelerde Daha Fazladır Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

	Frekans	%
Sanayisi gelişmiş bölgelerde	109	27,4
Sınır kapılarının bulunduğu bölgelerde	63	15,8
Eğitim düzeyinin düşük olduğu bölgelerde	53	13,3
İşsizliğin yaygın olduğu bölgelerde	59	14,8
Kırsal gelişmemiş bölgelerde	12	3,0
Diğer	102	25,6
Toplam	398	100,0

Tablo 4.14’de de görüleceği üzere ankete katılan kişilere hangi bölgelerde daha çok vergi kaçakçılığı olduğuna dair görüşleri sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlara göre sanayisi gelişmiş bölgelerde vergi kaçırانların daha fazla olduğunun ankete katılanlar tarafından düşünüldüğü görülmektedir. Sınır kapılarında, eğitim düzeyinin düşük olduğu bölgelerde ve işsizliğin az olduğu bölgelerde ise birbirine yakın oranlar tespit edilmiştir. En az orana sahip olarak ise kırsal gelişmemiş bölgeler belirlenmiştir.

Tablo 4.15: Vergi Kaçakçılığında Verilebilecek En Ağır Ceza Sizce Ne Olmalıdır Sorusuna Verilen Yanıtların Frekans Dağılımları

	Frekans	%
Hiçbir ceza verilmemelidir	15	3,8
Para cezası	116	29,1
Hapis cezası	96	24,1
İş yeri kapatma cezası	47	11,8
Teşhir cezası	17	4,3
İdam cezası	34	8,5
Diğer	73	18,3
Toplam	398	100,0

Son olarak Tablo 4.15 incelendiğinde ankete katılan kişilerin vergi kaçırان kişilere verilmesi gereken cezalar hakkındaki düşüncelerin görülmektedir. Ankete

katılan kişilerin büyük çoğunluğunun bu konudaki düşüncesi para cezası olanlar %29,1, hapis cezası verilmesi gerektiğini düşünenlerin oranı ise %24,1 şeklindedir.

4.6. ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde araştırmanın hipotezleri sırasıyla test edilecek ve hipotezlerdeki ilişkiler değerlendirilmeye çalışılacaktır.

4.6.1. H1:Kişilerin Cinsiyetlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın ilk hipotezi olan H1 *“kişilerin cinsiyetlerine göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır”* hipotezinin geçerliliğini sınamada Bağımsız Örneklem t-Testi kullanılmıştır. Bu test ana kütle varyanslarının eşit olması ve eşit olmaması durumları için iki ayrı sonuç verir. Hangi sonucun kullanılacağına Levene testi yardımıyla karar verilir. Levene testinin p değeri %5’den küçük olduğunda ana kütle varyanslarının farklı olduğuna, %5’den büyük olduğunda ise ana kütle varyanslarının eşit olduğuna karar verilir. Ana kütle varyanslarının eşit olup olmadığı belirlendikten sonra ilgili bağımsız örneklem t testinin p değerine bakılır. Bu değer %5’den küçük olduğunda ortalamaların farklı olduğuna, %5’den büyük olduğunda ise ortalamaların farklı olmadığına karar verilir.

Tablo 4.16’da ankete katılan kişilerin cinsiyetleri ile vergi kaçakçılığını suç olarak algılayıp algılamamaları arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testinin sonuçları ve cinsiyetlere göre ortalamalar verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,674$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın suç olarak algılanıp algılanmamasının cinsiyete göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H1 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.16: Cinsiyet İle Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t-Testi	
					T	P Değeri
Vergi kaçırmak suç değildir	Erkek	196	1,68	1,23	0,421	0,674
	Kadın	202	1,63	1,14		

4.6.2. H2:Kişilerin Medeni Durumlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın ikinci hipotezi olan H2 “*kişilerin medeni durumlarına göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Bağımsız Örneklem t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4.17’de ankete katılan kişilerin medeni durumları ile vergi kaçakçılığını suç olarak algılayıp algılamamaları arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testinin sonuçları ve medeni durumlara göre ortalamalar verilmiştir. Testin p değeri (p=0,905) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın suç olarak algılanıp algılanmamasının medeni duruma göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H2 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.17: Medeni Durum ile Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi

	Medeni Durum	N	Ortalama	Standart Sapma	t-Testi	
					T	P Değeri
Vergi kaçırmak suç değildir	Bekâr	262	1,65	1,25	0,120	0,905
	Evli	136	1,64	1,05		

4.6.3. H3:Kişilerin Yaşlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın üçüncü hipotezi olan H3 “*kişilerin yaşlarına göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Bu testte p değeri %5’ten küçükse grup ortalamalarından en az ikisi arasında fark olduğuna, %5’den büyükse grup ortalamalarının farklı olmadığına karar verilir.

Tablo 4.18’de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,363$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın suç olarak algılanıp algılanmamasının yaşa göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H3 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.18: Yaş İle Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Yaş	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmak suç değildir.	18-24 yaş arası	239	1,67	1,27	1,093	0,363
	25-30 yaş arası	28	1,50	1,00		
	31-35 yaş arası	34	2,03	1,29		
	36-40 yaş arası	41	1,61	1,04		
	41 yaş ve üzeri	56	1,46	0,89		

4.6.4. H4:Kişilerin Eğitim Durumlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın dördüncü hipotezi olan H4 “*kişilerin eğitim durumlarına göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.19’da Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,828$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın suç olarak algılanıp algılanmamasının eğitim durumuna göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H4 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.19: Eğitim Durumu İle Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmak suç değildir	İlkokul	15	1,80	1,26	0,474	0,828
	Ortaokul	142	1,74	1,29		
	Lise	107	1,60	1,10		
	Ön Lisans	20	1,45	0,99		
	Lisans	107	1,58	1,10		
	Yüksek Lisans	7	2,00	1,41		

4.6.5. H5:Kişilerin Mesleklerine Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın beşinci hipotezi olan H5 “*kişilerin mesleklerine göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.20’de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,130$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın suç olarak algılanıp algılanmamasının kişilerin mesleklerine göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H5 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.20:Kişilerin Mesleği ile Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Meslek	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırarak suç değildir	Serbest Meslek	27	1,88	1,22	1,614	0,130
	Muhasebeci	4	3,00	2,30		
	Öğretmen	64	1,42	0,98		
	Öğrenci	106	1,65	1,14		
	Bankacı	156	1,69	1,26		
	Çiftçi	4	1,25	0,50		
	Diğer	37	1,65	1,00		

4.6.6. H6: Kişilerin Aylık Gelirlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın altıncı hipotezi olan H6 “*kişilerin aylık gelirlerine göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.21’de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,737$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın suç olarak algılanıp algılanmamasının kişilerin aylık gelirlerine göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H6 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.21: Kişilerin Aylık Gelirleri ile Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Aylık Gelir	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırarak suç değildir	500 TL’den az	223	1,65	1,23	0,552	0,737
	501-1000 TL arası	27	1,56	0,84		
	1001-1500 TL arası	22	1,77	1,37		
	1501-2000 TL arası	38	1,42	0,88		
	2001 ve üzeri	88	1,76	1,20		

4.6.7. H7:Kişilerin Etnik Kökenlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın yedinci hipotezi olan H7 “*kişilerin etnik kökenlerine göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.22’de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi Türk kökenlilerin verdiği yanıtların ortalaması 1,57, Kürt kökenlilerin verdikleri yanıtların ortalaması 1,71, Arap kökenlilerin verdiği yanıtların ortalaması 1,42 ve Laz kökenlilerin verdiği yanıtların ortalaması 3,33’tür. Testin p değeri ($p=0,024$) %5’den küçük olduğundan vergi kaçırmanın suç olarak algılanıp algılanmamasının kişilerin etnik kökenlerine göre farklılaştığına karar verilmiştir.

Tablo 4.22: Kişilerin Etnik Kökenleri ile Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Etnik Köken	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırma suç değildir	Türk	212	1,57	1,09	2,833	0,024
	Kürt	138	1,71	1,28		
	Arap	45	1,42	0,91		
	Laz	3	3,33	0,57		

Bu sonuç bulunduktan sonra vergi kaçırmanın suç olarak algılanıp algılanmamasının hangi gruplar arasında farklı olduğunu belirlemek için gruplara varyansların eşit olmaması sebebiyle Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Tamhane's T2 testi sonucu tablo 4.23’de gösterilmiştir. Tamhane's T2 testine göre etnik köken ile vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması arasındaki değerlendirmede gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Bu nedenle **H7 hipotezi reddedilmiştir.**

Tablo 4.23:Kişilerin Etnik Kökenleri ile Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Farklılığı Tespit Etmek İçin Yapılan Tamhane's T2 testi

	Etnik Köken	Ortalama Farklılığı	Standart Hata	P
Türk	Kürt	-0,140	0,15	0,989
	Arap	0,148	0,16	0,988
	Laz	-1,764	0,34	0,245
Kürt	Türk	-0,140	0,15	0,989
	Arap	0,288	0,18	0,747
	Laz	-1,623	0,35	0,233
Arap	Türk	-0,148	0,16	0,988
	Kürt	-0,288	0,18	0,747
	Laz	-1,911	0,36	0,154
Laz	Türk	1,764	0,34	0,245
	Kürt	1,623	0,35	0,233
	Arap	1,911	0,36	0,154

4.6.8. H8: Kişilerin Kendilerini Nasıl Tanımladıklarına Göre Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın altıncı hipotezi olan H8 “*kişilerin kendilerini nasıl tanımladıklarına göre vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.24’de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,924$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın suç olarak algılanıp algılanmamasının kişilerin kendilerini nasıl tanımladıklarına göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H8 hipotezi reddedilmiştir.**

Tablo 4.24:Kişilerin Kendilerini Nasıl Tanımladıkları ile Vergi Kaçakçılığının Suç Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Kendilerini Nasıl Tanımladıkları	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmak suç değildir	Muhafazakâr	94	1,64	1,27	0,325	0,924
	Milliyetçi	50	1,74	1,27		
	Cumhuriyetçi	30	1,70	1,14		
	Açık Görüşlü	119	1,73	1,11		
	İnançlı Biri Değilim	4	2,00	0,81		
	Diğer	101	1,56	1,17		

4.6.9. H9:Kişilerin Cinsiyetlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın dokuzuncu hipotezi olan H9 “*kişilerin cinsiyetlerine göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Bağımsız Örneklem t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4.25’de ankete katılan kişilerin cinsiyetleri ile vergi kaçakçılığını günah olarak algılayıp algılamamaları arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testinin sonuçları ve cinsiyetlere göre ortalamalar verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,080$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmamanın günah olarak algılanıp algılanmamasının cinsiyete göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H9 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.25: Cinsiyet İle Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t-Testi	
					T	P Değeri
Vergi kaçırmak günahtır	Erkek	196	4,33	1,13	-1,757	0,080
	Kadın	202	4,51	0,95		

4.6.10. H10:Kişilerin Medeni Durumlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın onuncu hipotezi olan H10 “*kişilerin medeni durumlarına göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Bağımsız Örneklem t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4.26’da ankete katılan kişilerin medeni durumları ile vergi kaçakçılığını günah olarak algılayıp algılamamaları arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testinin sonuçları ve medeni durumlara göre ortalamalar verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,529$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın günah olarak algılanıp algılanmamasının medeni duruma göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H10 hipotezi reddedilmiştir.**

Tablo 4.26: Medeni Durum ile Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi

	Medeni Durum	N	Ortalama	Standart Sapma	t-Testi	
					T	P Değeri
Vergi kaçırma günahı	Bekâr	262	4,40	1,06	-0,634	0,529
	Evli	136	4,47	1,04		

4.6.11. H11:Kişilerin Yaşlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın on birinci hipotezi olan H11 “*kişilerin yaşlarına göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.27’de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,429$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın günah olarak algılanıp algılanmamasının yaşa göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H11 hipotezi reddedilmiştir.**

Tablo 4.27: Yaş ile Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Yaş	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmak günahtır	18-24 yaş arası	239	4,40	1,07	0,981	0,429
	25-30 yaş arası	28	4,32	0,98		
	31-35 yaş arası	34	4,44	1,07		
	36-40 yaş arası	41	4,56	1,02		
	41 yaş ve üzeri	56	4,48	0,95		

4.6.12. H12:Kişilerin Eğitim Durumlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın on ikinci hipotezi olan H12 “*kişilerin eğitim durumlarına göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.28’de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,371$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın günah olarak algılanıp algılanmamasının eğitim durumuna göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H12 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.28:Eğitim Durumu İle Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmak günahtır.	İlkokul	15	4,53	0,83	1,084	0,371
	Ortaokul	142	4,28	1,16		
	Lise	107	4,52	1,04		
	Ön Lisans	20	4,40	1,14		
	Lisans	107	4,51	0,92		
	Yüksek Lisans	7	4,29	0,95		

4.6.13. H13:Kişilerin Mesleklerine Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın on üçüncü hipotezi olan H13 “*kişilerin mesleklerine göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.29’da Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,08$) %5’den küçük olduğundan vergi kaçırmanın günah olarak algılanıp algılanmamasının kişilerin mesleklerine göre farklılaştığına karar verilmiştir.

Tablo 4.29: Kişilerin Mesleği ile Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Meslek	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmanın günahıdır	Serbest Meslek	27	4,21	1,28	2,790	0,08
	Muhasebeci	4	3,25	1,70		
	Öğretmen	64	4,61	0,84		
	Öğrenci	106	4,56	0,89		
	Bankacı	156	4,29	1,14		
	Çiftçi	4	3,50	1,91		
	Diğer	37	4,68	0,88		

Bu sonuç bulunduktan sonra vergi kaçırmanın günah olarak algılanıp algılanmamasının hangi gruplar arasında farklı olduğunu belirlemek için gruplara varyansların eşit olmaması sebebiyle Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Tamhane's T2 testi sonucu tablo 4.30’da gösterilmiştir. Tamhane's T2 testine göre kişilerin meslekleri ile vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması arasındaki değerlendirmede gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Bu nedenle **H13 hipotezi reddedilmiştir.**

Tablo 4.30: Kişilerin Meslekleri ile Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Farklılığı Tespit Etmek İçin Yapılan Tamhane's T2 testi

	Meslek	Ortalama Farklılığı	Standart Hata	P
Serbest Meslek	Muhasebeci	0,958	0,89	1,000
	Öğretmen	-0,401	0,28	0,994
	Öğrenci	-0,348	0,27	0,999
	Bankacı	-0,080	0,27	1,000
	Çiftçi	0,708	0,99	1,000
	Diğer	-0,467	0,30	0,978
Muhasebeci	Serbest Meslek	0,958	0,89	1,000
	Öğretmen	-1,359	0,86	0,999
	Öğrenci	-1,307	0,85	0,999
	Bankacı	-1,038	0,85	1,000
	Çiftçi	-0,250	1,28	1,000
	Diğer	-1,426	0,86	0,998
Öğretmen	Serbest Meslek	0,401	0,28	0,994
	Muhasebeci	1,359	0,86	0,999
	Öğrenci	0,053	0,13	1,000
	Bankacı	0,321	0,14	0,481
	Çiftçi	1,109	0,96	1,000
	Diğer	-0,066	0,18	1,000
Öğrenci	Serbest Meslek	-0,348	0,27	0,999
	Muhasebeci	-1,307	0,85	0,999
	Öğretmen	0,053	0,13	1,000
	Bankacı	0,268	0,12	0,626
	Çiftçi	1,057	0,96	1,000
	Diğer	-0,119	0,16	1,000
Bankacı	Serbest Meslek	-0,080	0,27	1,000
	Muhasebeci	-1,038	0,85	1,000

	Öğretmen	0,321	0,14	0,481
	Öğrenci	0,268	0,12	0,626
	Çiftçi	0,788	0,96	1,000
	Diğer	0,387	0,17	0,539
Çiftçi	Serbest Meslek	0,708	0,99	1,000
	Muhasebeci	-0,250	1,28	1,000
	Öğretmen	1,109	0,96	1,000
	Öğrenci	1,057	0,96	1,000
	Bankacı	0,788	0,96	1,000
	Diğer	-1,176	0,96	1,000

4.6.14. H14:Kişilerin Aylık Gelirlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın on dördüncü hipotezi olan H14 “*kişilerin aylık gelirlerine göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.31’de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,399$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın günah olarak algılanıp algılanmamasının kişilerin aylık gelirlerine göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H14 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.31: Kişilerin Aylık Gelirleri İle Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Aylık Gelir	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmak günahtır.	500 TL’den az	223	4,46	1,02	1,031	0,399
	501-1000 TL arası	27	4,41	1,18		
	1001-1500 TL arası	22	4,14	1,35		
	1501-2000 TL arası	38	4,66	0,84		
	2001 ve üzeri	88	4,36	0,98		

4.6.15. H15:Kişilerin Etnik Kökenlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın on beşinci hipotezi olan H15 “*kişilerin etnik kökenlerine göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.32’de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,060$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın günah olarak algılanıp algılanmamasının kişilerin etnik kökenlerine göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H15 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.32: Kişilerin Etnik Kökenleri İle Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Etnik Köken	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmanın günahıdır	Türk	212	4,59	0,90	2,283	0,060
	Kürt	138	4,21	1,15		
	Arap	45	4,36	1,24		
	Laz	3	4,67	0,57		

4.6.16. H16:Kişilerin Kendilerini Nasıl Tanımladıklarına Göre Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın on altıncı hipotezi olan H16 “*kişilerin kendilerini nasıl tanımladıklarına göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.33’de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,910$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın günah olarak algılanıp algılanmamasının kişilerin kendilerini nasıl tanımladıklarına göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H16 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.33: Kişilerin Kendilerini Nasıl Tanımladıkları ile Vergi Kaçakçılığının Günah Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Kendilerini Nasıl Tanımladıkları	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmak günahtır	Muhafazakâr	94	4,32	1,13	0,350	0,910
	Milliyetçi	50	4,50	1,09		
	Cumhuriyetçi	30	4,40	1,00		
	Açık Görüşlü	119	4,44	1,04		
	İnançlı Biri Değilim	4	4,25	0,95		
	Diğer	101	4,49	1,00		

4.6.17. H17:Kişilerin Cinsiyetlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın on yedinci hipotezi olan H17 “*kişilerin cinsiyetlerine göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Bağımsız Örneklem t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4.34’te ankete katılan kişilerin cinsiyetleri ile vergi kaçakçılığını kul hakkına girmek olarak algılayıp algılamamaları arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testinin sonuçları ve cinsiyetlere göre ortalamalar verilmiştir. Tabloya baktığımızda vergi kaçıran mükelleflerin kul hakkına girdiği düşüncesini kadınların erkeklere göre daha yüksek oranda kabul ettiğini görmekteyiz. Kadınlar vergi kaçırmanın kul hakkına girmek olduğuna 4,33 ortalama, erkekler 3,99’luk bir ortalama ile katılmaktadırlar. Testin p değerine ($p=0,011$) baktığımızda ise, p değerinin %5’den küçük olduğunu görmekteyiz. Bu da bize vergi kaçırmanın kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmamasının cinsiyete göre farklılaştığını göstermektedir. Bu sonuca dayanarak **H17 hipotezi kabul edilmiştir.**

Tablo 4.34: Cinsiyet ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t-Testi	
					T	P Değeri
Vergi kaçırarak kul hakkına girmektir.	Erkek	196	3,99	1,43	-2,565	0,011
	Kadın	202	4,33	1,15		

4.6.18. H18:Kişilerin Medeni Durumlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın on sekizinci hipotezi olan H18 “*kişilerin medeni durumlarına göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Bağımsız Örneklem t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4.35’te ankete katılan kişilerin medeni durumları ile vergi kaçakçılığını kul hakkına girmek olarak algılayıp algılamamaları arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testinin sonuçları ve medeni durumlarına göre ortalamalar verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,550$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmamasının medeni duruma göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H18 hipotezi reddedilmiştir.**

Tablo 4.35: Medeni Durum ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Bağımsız Örneklem t-Testi Analizi

	Medeni Durum	N	Ortalama	Standart Sapma	t-Testi	
					T	P Değeri
Vergi kaçırarak kul hakkına girmektir	Bekâr	262	4,15	1,34	-0,598	0,550
	Evli	136	4,23	1,21		

4.6.19. H19:Kişilerin Yaşlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın on dokuzuncu hipotezi olan H19 “*kişilerin yaşlarına göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.36’da Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,156$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmamasının yaşa göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H19 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.36: Yaş İle Vergi Kaçakçılığının Kul hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Yaş	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmak kul hakkına girmektir.	18-24 yaş arası	239	4,15	1,35	1,611	0,156
	25-30 yaş arası	28	3,86	1,38		
	31-35 yaş arası	34	4,24	1,01		
	36-40 yaş arası	41	4,20	1,34		
	41 yaş ve üzeri	56	4,46	1,02		

4.6.20. H20:Kişilerin Eğitim Durumlarına Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın yirminci hipotezi olan H20 “*kişilerin eğitim durumlarına göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.37’de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,108$) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmamasının eğitim durumuna göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H20 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.37: Eğitim Durumu ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmak kul hakkına girmektir.	İlkokul	15	4,20	1,74	1,753	0,108
	Ortaokul	142	3,91	1,43		
	Lise	107	4,33	1,09		
	Ön Lisans	20	4,30	1,26		
	Lisans	107	4,34	1,25		
	Yüksek Lisans	7	3,71	1,38		

4.6.21. H21:Kişilerin Mesleklerine Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın yirmi birinci hipotezi olan H21 “*kişilerin mesleklerine göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.38’de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,02$) %5’den küçük olduğundan vergi kaçırmamanın kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmamasının kişilerin mesleklerine göre farklılaştığına karar verilmiştir.

Tablo 4.38: Kişilerin Mesleği ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Meslek	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmak kul hakkına girmektir.	Serbest Meslek	27	4,13	1,22	3,371	0,02
	Muhasebeci	4	3,25	1,70		
	Öğretmen	64	4,44	1,16		
	Öğrenci	106	4,43	1,05		
	Bankacı	156	3,94	1,47		
	Çiftçi	4	2,25	2,21		
	Diğer	37	4,16	1,11		

Bu sonuç bulunduktan sonra vergi kaçırmanın kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmamasının hangi gruplar arasında farklı olduğunu belirlemek için gruplara varyansların eşit olmaması sebebiyle Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Tamhane's T2 testi sonucu tablo 4.39'da gösterilmiştir. Tamhane's T2 testine göre kişilerin meslekleri ile vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması arasındaki değerlendirmede gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Bu nedenle **H21 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.39: Kişilerin Meslekleri ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Farklılığı Tespit Etmek İçin Yapılan Tamhane's T2 testi

	Meslek	Ortalama Farklılığı	Standart Hata	P
Serbest Meslek	Muhasebeci	0,875	0,89	1,000
	Öğretmen	-0,313	0,29	1,000
	Öğrenci	-0,309	0,27	1,000
	Bankacı	0,183	0,27	1,000
	Çiftçi	1,875	1,13	0,997
	Diğer	-0,037	0,31	1,000
Muhasebeci	Serbest Meslek	-0,875	0,89	1,000
	Öğretmen	-1,188	0,86	1,000
	Öğrenci	-1,184	0,86	1,000
	Bankacı	-0,692	0,86	1,000
	Çiftçi	1,000	1,39	1,000
	Diğer	-0,912	0,87	1,000
Öğretmen	Serbest Meslek	0,313	0,29	1,000
	Muhasebeci	1,188	0,86	1,000
	Öğrenci	0,004	0,17	1,000
	Bankacı	0,495	0,18	0,229
	Çiftçi	2,188	1,11	0,986

	Diğer	0,275	0,23	1,000
Öğrenci	Serbest Meslek	0,309	0,27	1,000
	Muhasebeci	1,184	0,86	1,000
	Öğretmen	-0,004	0,17	1,000
	Bankacı	0,492	0,15	0,050
	Çiftçi	2,184	1,11	0,987
	Diğer	0,272	0,21	0,998
Bankacı	Serbest Meslek	-0,183	0,27	1,000
	Muhasebeci	0,692	0,86	1,000
	Öğretmen	-0,495	0,18	0,229
	Öğrenci	-0,492	0,15	0,050
	Çiftçi	1,692	1,11	0,999
	Diğer	-0,220	0,21	1,000
Çiftçi	Serbest Meslek	-1,875	1,13	0,997
	Muhasebeci	-1,000	1,39	1,000
	Öğretmen	-2,188	1,11	0,986
	Öğrenci	-2,184	1,11	0,987
	Bankacı	-1,692	1,11	0,999
	Diğer	-1,912	1,12	0,996

4.6.22. H22:Kişilerin Aylık Gelirlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın yirmi ikinci hipotezi olan H22 “*kişilerin aylık gelirlerine göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.40'ta Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri ($p=0,245$) %5'den büyük olduğundan vergi kaçırmanın kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmamasının kişilerin aylık gelirlerine göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H22 hipotezi reddedilmiştir**.

Tablo 4.40: Kişilerin Aylık Gelirleri İle Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Aylık Gelir	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırarak kul hakkına girmektir	500 TL'den az	223	4,03	1,46	1,343	0,245
	501-1000 TL arası	27	4,30	1,17		
	1001-1500 TL arası	22	4,05	1,21		
	1501-2000 TL arası	38	4,55	0,76		
	2001 ve üzeri	88	4,27	1,22		

4.6.23. H23: Kişilerin Etnik Kökenlerine Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın yirmi üçüncü hipotezi olan H23 "*kişilerin etnik kökenlerine göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*" hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.41'de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Tabloya baktığımızda Türk etnik kökenine sahip katılımcıların vergi kaçakçılığını kul hakkına girmek olarak gördüklerini ve verdikleri yanıtların ortalamasının 4,43 olduğunu görmekteyiz. Diğer etnik kökenlilerin verdikleri yanıtların ortalamalarına bakıldığında, Kürt kökenlilerin verdikleri yanıtların ortalaması 3,96, Arap kökenlilerin verdikleri yanıtların ortalaması 3,76 ve Laz kökenli katılımcıların ortalaması ise 4,00 olarak görülmektedir. Buna bağlı olarak Kürt, Arap ve Laz etnik kökenine sahip katılımcıların da vergi kaçakçılığını kul hakkına girmek olarak gördüğünü ancak Türk katılımcılara göre daha düşük düzeyde bu düşünceye katıldığını söyleyebiliriz. Bu açıdan Türk katılımcıların vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olduğuna kesinlikle katıldığını söyleyebiliriz. Testin p değerine

baktığımızda ise p değeri ($p=0,05$) %5'den küçük olduğundan vergi kaçırmanın kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmamasının kişilerin etnik kökenlerine göre farklılaştığına karar verilmiştir.

Tablo 4. 41: Kişilerin Etnik Kökenleri ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Etnik Köken	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmanın kul hakkına girmektir.	Türk	212	4,43	0,99	3,744	0,005
	Kürt	138	3,96	1,43		
	Arap	45	3,73	1,62		
	Laz	3	4,00	1,00		

Bu sonuç bulunduktan sonra vergi kaçırmanın kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmamasının hangi gruplar arasında farklı olduğunu belirlemek için gruplara varyansların eşit olmaması sebebiyle Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Tamhane's T2 testi sonucu tablo 4.42'de gösterilmiştir. Tamhane's T2 testine göre etnik köken ile vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması arasındaki değerlendirmede gruplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ancak bu anlamlı farklılık sadece Türk ve Kürt etnik kökenli katılımcılar arasında belirlenmiştir. Türk ve Kürt katılımcılar arasında vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olduğu düşüncesine verilen yanıtların ortalamaları arasındaki fark % 47 olarak belirlenmiş ve bu sonucun anlamlı olup olmadığını gösteren p değeri 0,042 olarak belirlenmiştir. Bu sonucunda %5 anlamlılık seviyesinden küçük olması bu gruplar arasında farklılık olduğunu bize göstermektedir. Bu sonuca göre **H23 hipotezi kabul edilmiştir.**

Tablo 4.42:Kişilerin Etnik Kökenleri ile Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Farklılığı Tespit Etmek İçin Yapılan Tamhane's T2 testi

	Etnik Köken	Ortalama Farklılığı	Standart Hata	P
Türk	Kürt	0,470*	0,16	0,042
	Arap	0,697	0,25	0,081
	Laz	0,430	0,58	1,000
Kürt	Türk	-0,470*	0,16	0,042
	Arap	0,227	0,28	0,996
	Laz	-0,040	0,59	1,000
Arap	Türk	-0,697	0,25	0,081
	Kürt	-0,227	0,28	0,996
	Laz	-0,267	0,62	1,000
Laz	Türk	-0,430	0,58	1,000
	Kürt	0,040	0,59	1,000
	Arap	0,267	0,62	1,000

4.6.24. H24:Kişilerin Kendilerini Nasıl Tanımladıklarına Göre Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Farklılaşmaktadır Hipotezinin Sınanması

Araştırmanın yirmi dördüncü ve son hipotezi olan H24 “*kişilerin kendilerini nasıl tanımladıklarına göre vergi kaçakçılığının kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmaktadır*” hipotezinin geçerliliğini sınamada Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

Tablo 4.43’de Tek Yönlü Varyans Analizinin sonuçları grup ortalamaları ile birlikte verilmiştir. Testin p değeri (p=0,692) %5’den büyük olduğundan vergi kaçırmanın kul hakkına girmek olarak algılanıp algılanmamasının kişilerin kendilerini nasıl tanımladıklarına göre farklılaşmadığına karar verilmiş ve **H24 hipotezi reddedilmiştir.**

Tablo 4.43: Kişilerin Kendilerini Nasıl Tanımladıkları İle Vergi Kaçakçılığının Kul Hakkına Girmek Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi

	Kendilerini Nasıl Tanımladıkları	N	Ortalama	Standart Sapma	Varyans Analizi	
					F	P Değeri
Vergi kaçırmak günahtır.	Muhafazakâr	94	4,07	0,66	0,647	0,692
	Milliyetçi	50	4,34	1,44		
	Cumhuriyetçi	30	4,03	1,11		
	Açık Görüşlü	119	4,09	1,27		
	İnançlı Biri Değilim	4	4,75	0,50		
	Diğer	101	4,21	1,27		

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kamu gelirleri içerisinde % 70-90 'la en önemli yeri olan vergiler, devletin kamu hizmetlerinin gerektirdiği giderleri karşılamak üzere, esas olarak gerçek ve tüzel kişilerden belli bir yarar karşılığı olmaksızın, onların mali güçlerine göre kamu zoruyla halktan doğrudan veya dolaylı olarak aldığı paralardır. Bu bakımdan vergi devletin aldığı bir para olmaktan ziyade her vatandaşın ödemek zorunda olduğu bir yükümlülüktür.

Vergilerin devlet tarafından zorla alınması verginin yükümlülük ve ödev olarak algılanmayan kişiler tarafından yük olarak düşünülmesine, bu durum mükelleflerde bir takım psikolojik tepkilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bunlardan en önemli ve etkili olanı vergi kaçakçılığı ile vergiden kaçınmadır. Bu iki kavram temelde vergi matrahının çeşitli yollarla azaltılması veya tamamen ortadan kaldırılmasını ifade etse de birbirinden ayrı kavramlardır.

Vergi kaçakçılığı, dünya üzerindeki bütün ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de suç unsuru oluşturan bir eylemdir. Nitekim bu suç unsuru vatandaşlık ödevinin yerine getirilmemesi anlamına da gelmektedir. Vergi kaçakçılığının düzeyi, ülkelerin gelişmiş düzeyleri ile doğru orantılıdır. Ancak ne olursa olsun vergi kaçakçılığının toplumsal algısı, eylemin suç olduğu yönündedir.

İşte bu noktada değinilmesi yani irdelenmesi gereken unsur toplumun algı düzeyidir. Başka bir ifade ile toplumun algılarını şekillendiren unsurlardır. Bunlar coğrafyadan coğrafyaya, kültürden kültüre ve inanç şekillerine göre farklılık arz etmektedir. Esasen dini normların toplumsal algıyı ve günlük hayatı etkilediği özellikle ülkemizde yadsınamayacak bir gerçektir. Ülkemizde hukuk sistemi olarak dini temellere dayalı bir hukuk sistemi mevcut değildir. Ancak dini olarak ifade edilenler özellikle vergi kaçakçılığı konusunda kanunlarda yer alan hükümlerden farklı olmadığından, hukuki bilgisi olmayan vatandaşların da dinen vergi kaçırması beklenen bir toplumsal hareket ve vergi kaçakçılığına dair kolektif algı düzeyidir.

Vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmadığına dair Antalya ve Batman illerinde yapılan bu çalışmada toplumumuz neden vergi kaçırdığını bunu gerçekten suç olarak görüp görmediğini, İslam coğrafyasında bulunan insanların

vicdanlarının rahat olup olmadığı, etnik kökenlerinin, siyasi görüşlerinin vergi kaçırmaya karşı bakış açıları incelenmiştir.

Antalya ve Batman illerindeki 398 kişiye vergi kaçakçılığını suç olarak algılayıp algılamadıklarına dair sorular yöneltilerek analiz sonucunda ortaya çıkan bilgiler ışığında aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Anket ölçeğinde yer alan ifadelere ilişkin sonuçlar;

- Vatandaşların büyük çoğunluğu vergi kelimesini, devlet tarafından uygun oranlarda ve kazanca göre alınması zorunlu gereken bir unsur olarak görmektedir.
- Vatandaşların büyük kesimi vergi kaçırma ve vergiden kaçınma arasındaki farkın bilincindedir.
- Vatandaşların büyük kısmı, Gelir İdaresi Başkanlığınca vergilendirme ile ilgili medyada yer alan haberleri takip etmemektedir.
- Vatandaşların büyük çoğunluğu vergi sisteminin adil olmadığını, gelir düzeyleri oranında vergi alınmadığını düşünmektedir.
- Vatandaşların çok büyük kısmı ülkemizde herkesin ödemekle yükümlü olduğu vergiyi tam olarak ödemediğini düşünmektedir.
- Devletin en büyük gelir kaynağı olan vergi gelirlerini, devletin gerektiği gibi harcamadığı düşünülmektedir.
- Aralarında çok yüksek bir fark olmamasına karşın vatandaşların kamu hizmetlerinde sağladıkları fayda vergi yükünden yüksek olmadığını düşünenler, kamu hizmetlerinden sağladıkları faydanın vergi yükünden yüksek olduğunu düşünenlere göre fazladır.
- Yine aralarında çok yüksek bir fark olmamasına karşın çevresinde vergi kaçıranların olduğunu ifade eden vatandaşlar, vergi kaçırılmadığını ifade edenlere göre daha fazladır.
- Vatandaşların büyük kısmı vergi kanunlarında anayasal vergileme ilkelerine riayet edilmeyen hükümlerin olduğunu düşünmektedir.
- Vatandaşların büyük çoğunluğu, vergi kaçakçılığına vergi sisteminin tam olarak anlaşılır olmadığının etkisi olduğu fikrine katılmaktadır.

- Vatandaşların büyük çoğunluğu vergi kaçakçılığının artmasında etkili olan unsurlardan birisinin devletin çok çeşitli türlerde vergi almasının etkisi olduğu fikrine katılmaktadır.
- Vatandaşların büyük kısmı vergi bilincinin yerleşmediğinden dolayı vergi kaçakçılığının arttığı fikrine katılmaktadır.
- Vatandaşların çok büyük kısmı vergi kaçırma eylemi ile kişilerin ahlaki yapısının birbiri ile ilintili olduğunu düşünmektedir.
- Vatandaşların çok büyük kısmı vergi ödemenin vatandaşlık görevi olduğu fikrine katılmaktadır.
- Vatandaşların büyük kısmı, vergi ödemenin devletçe vatandaşlarına verilen bir ceza olarak görülmemekte olduğu düşüncesine katılmaktadır.
- Vatandaşların çok büyük kısmı vergi kaçırmanın kul hakkına girdiği düşüncesine katılmaktadır. Ancak kul hakkının büyüğü küçüğü olmamasına karşın vatandaşların büyük çoğunluğu küçük miktardaki vergi kaçaklarının önemli olmadığı düşüncesine katılmaktadır.
- Vatandaşların büyük kısmı, kişilerin iyi bir vatandaş olmadığından dolayı vergi kaçırdıkları düşüncesine katılmaktadır.
- Vatandaşların büyük kısmı kanun ve vergi oranlarının sık aralıklarla değişmesinin vergi kaçakçılığını etkilediğini düşünmektedir.
- Vatandaşların büyük kısmı vergi aflarının vergi kaçakçılığını arttırdığı düşüncesine katılmaktadır.
- Din eğitimi veren bir kurumdan eğitim alan kişilerin vergi kaçırmayacağını düşünenlerle düşünmeyenler hemen hemen aynı düzeyde olsa da din eğitimi veren bir kurumdan eğitim alan kişilerin vergi kaçırmayacağını düşünen vatandaşlar daha fazladır.
- Dini vecibelerini yerine getiren kişilerin vergi kaçırmayacağını düşüncesine katılan vatandaşlar katılmayanlara göre bir nebze olsun fazladır.
- Vatandaşların büyük kısmı, vergi kaçırdığı bilinen kişileri gerekli mercilere şikayet edilmesi gerektiği düşüncesine katılmaktadır.

- Vatandaşların büyük kısmı, devletini seven bir kişinin vergi kaçırmayacağı düşüncesine katılmaktadır.
- Vatandaşların çok büyük kısmı, vergi kaçırmanın günah olduğu düşüncesine katılmaktadır.
- Türkiye’de vergi mükellefi olanların çoğunun vergi ödemediği veya kaçırmaması düşüncesi vatandaşlarda en çok devlete olan inancının azaldığını ve vergi ödeme şevkini kırdığı düşüncesini yaratmaktadır.
- Vatandaşlar bölgesel olarak vergi kaçakçılığının sanayileşmiş bölgelerde daha çok olduğunu düşünmektedir.
- Vatandaşlar vergi kaçakçılığı neticesinde bu eylemleri yapanlara para ve hapis cezasının verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Araştırmanın Hipotezlerine İlişkin Sonuçlar;

Araştırmanın hipotezleri katılımcıların vergi kaçakçılığının bir suç olarak toplum tarafından algılanıp algılanmadığının sosyo-demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik ifadelerdir. Bu ifadeler araştırmanın yöntem kısmında belirtilmiştir. Yapılan analizler neticesinde vergi kaçakçılığının suç olarak algılanıp algılanmaması;

- Cinsiyet,
- Medeni durum,
- Yaş,
- Eğitim durumu,
- Meslek,
- Gelir durumu,
- Kendilerini nasıl tanımladıkları,
- Etnik köken,

değişkenlerine farklılık göstermemiştir. Başka bir ifade ile sosyo – demografik özelliklere göre vergi kaçakçılığının bir suç olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmamaktadır.

Araştırmada sınanan hipotezlerden bir diğeri vatandaşların vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmadığının sosyo – demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığıdır. Yapılan analizler neticesinde vergi kaçakçılığının günah olup olmadığı;

- Kendilerini nasıl tanımladıkları,
- Cinsiyet,
- Medeni durum,
- Yaş,
- Eğitim durumu,
- Meslek,
- Gelir durumu,
- Etnik köken,

değişkenlerine göre farklılık göstermemiştir. Başka bir ifade ile sosyo – demografik özelliklere göre vergi kaçakçılığının günah olarak algılanıp algılanmaması farklılaşmamaktadır.

Araştırmada sınanan hipotezlerden sonuncusu vatandaşların vergi kaçırmanın kul hakkına girip girmediğine ilişkin görüşlerinin sosyo – demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığıdır. Yapılan analizler neticesinde vergi kaçakçılığının kul hakkına girip girmediği;

- Medeni durum,
- Yaş,
- Eğitim durumu,
- Meslek,
- Gelir durumu,

değişkenlerine göre farklılık göstermemiştir.

Vergi kaçırmanın kul hakkına girip girmediğine ilişkin görüşleri vatandaşların cinsiyet ve etnik köken değişkenlerine göre farklılık göstermiştir. Bu farklılıklar neticesinde elde edilen sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir;

- Vergi kaçırmanın kul hakkına girdiği düşüncesine erkekler kadınlara göre daha fazla katılmaktadır.
- Vergi kaçırmanın kul hakkına girdiği düşüncesine “Türk” etnik kökenli vatandaşlar “Kürt” etnik kökenli vatandaşlara göre daha fazla katılmaktadır

Öneriler;

Vergi kaçakçılığının suç olarak algılanması ve toplum tarafından vergi kaçakçılığının öz irade ortaya koyarak önüne geçmesini sağlamak vergi kaçakçılığının önüne geçmenin en önemli unsurudur. Bu bağlamda ve araştırma sonuçları paralelinde verilebilecek öneriler şu şekilde sıralanabilir;

- Toplumda, verginin devletin uygun ve kazanca göre alınması zorunlu gereken bir unsur olduğu bilincinin uyandırılması gerekmektedir.
- Gelir İdaresi Başkanlığınca vergilendirme ile ilgili yer alan bildiri, afiş, kitapçık vb. bilgilendirme materyallerinin tüm vatandaşların erişiminin sağlanması ve vatandaşlarının vergi ile ilgili yanlış bilgilenmelerinin önüne geçilmemesi gerekmektedir.
- Vergi sisteminin toplum tarafından adil şekilde uygulanmasına yönelik uygulama ve politikalar gerçekleştirilmeli, şayet sistemin adilliği ile ilgili sorun yok ise topluma sistemin adil olduğu algısının uyandırılması gerekmektedir.
- Muhakkak ki ilk yapılması gereken uygulama vergi ödeme oranının yani vergi ödeyenlerin vergi yükümlüsü olanlara oranının yükseltilmesi için uygulama ve politikalar üretilmeli, bu çabalar sonrasında toplumda herkesin vergisini tam olarak ödediğine ilişkin algı uyandırılması gerekmektedir.
- Devletin, vergi gelirlerini yalnızca vatandaşlarının hizmeti ve devletin bekası için harcaması, durum bu halde ise bunun vatandaşlara ispatlanması ve kamusal şeffaflığın temin edilmesi gerekmektedir.
- Vergi kanunlarının anlaşılabilirliğinin tüm toplum tarafından sağlanmasına yönelik, mevzuat, vergi literatürü vb. konularda bilgi sahibi olmayan

vatandaşlara yönelik basit düzeyde bilgilendirmeler yapılması gerekmektedir.

- Devletin hem yüksek oranlarda hem de çok çeşitlik alanlarda vergi alma uygulamasının önüne geçmeli, mümkün olduğu kadar az sayıda vergilendirme uygulamasına gitmeye çabalaması gerekmektedir.
- Her şeyden evvel vergi bilincini, verginin bir yük değil yükümlülük olduğunu, vatandaş olmanın bir gereği olduğunu topluma özellikle eğitim kanalıyla edindirilmesi gerekmektedir.
- Türkiye'nin büyük bir çoğunluğunun İslam dinine inanan kişilerden oluşması, hukuk sisteminde ve kanunlar üzerinde etkisi olmasa da yaşamın devamında inancın etkisini göstermesi neticesini beraberinde getirmektedir. Dini olarak vergi kaçırmanın bir kul hakkı ve günah olduğu özellikle İslam dinine inanan kişilere hatırlatılmalı, hukuki sisteme uymanın zorunluluğunun yanında dinen de vergi kaçırması gerektiği bilincinin uyandırılması gerekmektedir.

Sonuç olarak, vergi kaçakçılığının nedenleri, kaçakçılığın önüne geçilebilmesi için alınabilecek önlemler ve vergi kaçakçılığın toplum tarafından bir suç olarak algılanıp algılanmadığını belirlemek amacıyla (zaman ve maliyet kısıtı gibi nedenlerle) sadece Antalya ve Batman illerinde yapılan bu çalışmanın sonucunda genel olarak Antalya ilinde yaşayanların Batmanda yaşayanlara göre vergi kaçakçılığını daha fazla suç olarak kabul ettikleri görülmüştür. Ancak, ortaya konan sonuç, bölgesel olup ülke genelindeki diğer illeri kapsamamaktadır. Bu bakımdan çalışmanın diğer illerimizi kapsayacak şekilde genişletilmesi ilerde vergi kaçakçılığın tespiti, alınabilecek önlemler ve vergi kaçakçılığın toplum tarafından bir suç olarak algılanıp algılanmadığı konusunda literatür açıdan önemli bir kaynak teşkil edebilecektir.

KAYNAKÇA

- Acar, İ. A. ve Merter, M. E. (2005), “Türkiye’de 1990 Sonrası Dönemde Vergi Denetimi ve Vergi Denetiminde Etkinlik Sorunu”, *Maliye Dergisi*, s .9.
- Akbay, M. (1990), “Vergi İncelemeleri ve Vergi Denetimi”, 1990 yılına Girerken Türkiye’de Denetiminin Etkinlikle Verimliliği Sempozyumu, *Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma Planlama Koordinasyon Kurulu Yayın No:1990/308*.
- Akdemir, T. ve Öz, E. (2004)’’Elektronik Devlet ve Vergi Yönetimi II’’, Sayı 188, Vergi Soruları, s112
- Akdoğan, A. (1999), *Kamu Maliyesi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akdoğan, A. (2005), *Kamu Maliyesi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akdoğan, A. (2007), *Kamu Maliyesi*, 12. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akgül Yılmaz, G. (2007), *Kamu Maliyesi(2.Baskı)*, İstanbul: Arıkan Yayıncılık
- Aktan, C. C. (2003), *Kamu Ekonomisi ve Kamu Maliyesi*, İzmir: Birleşik Matbaacılık.
- Aktan C.C, Dileyici, D ve Saraç, Ö. (2006)’’ Vergilere Karşı Tepkiler ve Vergilerin Ahlaki ve sosyo-psikolojik Sınırları’’, Ed
- Aktan, C.C, Dileyici, D. Ve Vural, İstiklal Y., *Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi*, Seçkin Yayınevi, ss 159-171
- Aktan C.C, Dileyici, D ve Saraç, Ö. (2003) ‘‘Vergi, Zulüm ve İsyan,’’ Ankara, Phoenix Yayınevi
- Armağan, R. (2007)’’ Türkiye’de Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarında İndirimin Vergi Gelirleri Üzerine Etkileri’’ Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, C12, s227-252, Isparta
- Arslan, M. (2011) ‘‘Vergilerin Sınıflandırılması’’ Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Vergi Teorisi Dersi Ödevi, s6 , Ankara

- Aslan, A. (2001), “Kayıt Dışı Ekonomi Üzerine”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:241, İstanbul, Eylül.
- Avcı, M.A(T.Y). Vergi Hukuku ,Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi
- Aygen, F.(2003), “Vergi Kayıp ve Kaçakçılığının Nedenleri ve Bunların Önlenmesinde Denetimin Rolü, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Babadağ, M. (2015) Demografik Faktörlerin Örgütsel Bağlılığa Etkisi: Bir Uygulama, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2), 313-332
- Başkılıç, E. (2006), “Türkiye’nin Uluslar arası Rekabet Gücü; Bazı AB Ülkeleri Kıyaslaması”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bayraklı, H.H.(2005), Genel Vergi Hukuku, Afyon, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.
- Bulutoğlu, K.(2004) Kamu Ekonomisine Giriş (Demokraside Devletin Ekonomik Bir Kuramı), (8.Baskı), İstanbul: Batı Türkelî Yayıncılık
- Bülbül, D. (2003), “Vergi Aflarının Ekonomik ve Sosyal Etkileri”, *Yaklaşım Dergisi*, Y11, S131, Kasım:206-209.
- Bilici,M. (2010) “Vergi Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları, Vergi Mahkemelerinin Fonksiyonları: Antalya Vergi Mahkemesi Örneği,” Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Bilici, N. (2008), *Vergi Hukuku*, (20.baskı) Seçkin Kitapevi Ankara.
- Bilici, N. ve Bilici, A. (2011), *Kamu Maliyesi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Bouvier, M.(2003) “Introduction au Droit Fiscal General et a la Theorie de L’Impot,5.Edition,L.G.D.J, Paris
- Caballe, J. and Panade, J. (2004), Inflation, Tax Evasion,and the Distribution of Consumption”, *Journal of Macroeconomics*, Vol.26,pp.567-595
- Crane, S. E. and Nourzad F. (1986), “Inflation and Tax Evasion:An Empirical Anallysis”, *Review of Economics and Statistics*, Vol: 68, pp217-223.

- Chouvel, (2003) *l'Essentiel des Finances Publiques*, s 57.
- Çataloluk, C.(2008), “Vergi Karşısında Mükelleflerin Tutum ve Davranışları”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 20, ss. 213-228.
- Çoban, R. (2008) “Türk Vergi Sisteminde Kurumlar Vergisinin Vergi Hasılatına Etkisi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
- Çomaklı, Ş.E., Gödekli, M.(2011) *Vergilemede Anayasal Prensipler*, Savaş Yayınevi, Erzurum
- Demircan, E. S. (2003), “Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 21, Temmuz-Aralık 2003, Sayfa 97-116.
- Derdiyok, T. (1993), “Türkiye’nin Kayıt Dışı Ekonomisinin Tahmini,”*Türkiye İktisat Dergisi*, Mayıs,54-63
- Devrim, F. (2002) *Kamu Maliyesine Giriş*,(4.Baskı), İzmir: İlkem Ofset
- Dönmez, R. (1992), “Teoride ve Uygulamada Vergi Afları”, *Anadolu Üniversitesi İİBF Yayınları*, No557/92, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir.
- Dönmez R. (1995), “Nihai Tüketicilere Yönelik Özel Usulsüzlük Cezasının Vergi Ceza Hukuku, Ceza Politikası ve Vergi Ahlakı Açılımlarından İncelenmesi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 84, Eylül, Sayfa:30, 1995.
- Edizdoğan, N. (2000) *Kamu Maliyesi 2 (Kamu Gelirleri ve Vergi Teorisi)*, (5.Baskı), Ekin Kitapevi, Bursa
- Eker, A. (1997) *Kamu Maliyesi*, (3.Baskı) Anadolu Matbacılık, İzmir.
- Erdem, M., (1987) “Vergilendirmeye Karşı Tepkiler ve Türk Vergisi Hukukunda Vergi Kaçakçılığı”*Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi*, Kasım ,s 43
- Erdem, M., Şenyüz, D. ve Tatlıoğlu İ. (2009), *Kamu Maliyesi*, (6.baskı) Ekin Yayınevi, Bursa.
- Erginay, A.(1990) *Kamu Maliyesi*, Savaş Yayınları, Ankara
- Erol, A. (2012) “Mükellef Hakkı Olarak Mücbir Sebepler ve Sonuçları” *TBB Dergisi*, 103 s200-222

- Franzoni, L.A.(1998) Tax Evasion and Tax Compliance, University of Bologna
Faculty of Economics
- Gınalı, A. (2011), “Vergi Dairelerince Yapılan Tebliğler ve Özellikli Durumlar”,
Mali Çözüm Dergisi, Mart Nisan s220
- Giray, F. (2006), “Düz Oranlı Vergi ve Uygulamaları”, *E-Yaklaşım Dergisi*, Mayıs,
s.34.
- Goode, R.(1980) “Vergilemenin Sınırları”,Çağdaş Vergilemedeki Son Gelişmeler
İçinde,Çeviren ve Derleyenler : Nadaroğlu, H., Batırel, Ö.F.,Alganer,
Y.,Berksoy, T. Ve Özbudun,M.A., İİTİA Ekonomi Fakültesi Kamu Maliyesi
Enstitüsü Yayınları, No2, İstanbul
- Gökbunar, A. R. (1998), “Vergileme İlkeleri ve Küreselleşme”, *Celal Bayar
Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Sayı:4.
- Gökçe, C.(2006) “Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Önlenmesinde Vergi Cennetleriyle
Mücadele, Kıyı Bankacılığı ve Türkiye Örneği”*Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman
Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
- Gökmen, N. ,Güleç, H.A. (2001), “Gelir İdaresi ve Vergi Denetiminde Etkinlik ve
Verimlilik Nasıl Sağlanır?”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:238, İstanbul.
- Güçlü, F.(1998) Türk Ceza Kanunu Açısından Vergi Kaçakçılığı (4369 Sayılı
Yasanın Yorumuyla Birlikte), (ilk basım), Ekim, Ankara.
- Güner, Ü. (2008), “Türkiye’de Vergi Bilincinin ve Vergi Ahlakının Oluşmasında
Gelir İdaresinin Rolü”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Güredin, E. (2000), Denetim, (10. Baskı),İstanbul, Beta Yayınları
- İlhan, G. (2007), “Vergi Ödemeyi Etkileyen Ekonomik Faktörler”, *Akademik Bakış
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:12.
- İrtenk, S. (1971), Maliye, Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi Yayın
no 64/13 s122, İzmir
- Katkat,M. (2007), “ Muhasebede Vergi Yönünden Denetimin Kayıt Dışı Ekonomi
Üzerindeki Başarısı”(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, Atatürk
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Kaşkar, M.E. (1996), Türkiye’de Vergi Denetiminin Etkinliği ve Vergi Kaçakçılığını Önlemedeki Rolü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Karabulut, M. (1996) ‘‘Vergi Aflarının Vergi Ahlakı Üzerine Etkileri- Türkiye Örneği,’’Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Karabulut, K., Bedir, S. ve Yıldız,Y.(2013) Türkiye’de Gelir Üzerinden Alınan Vergi Oranlarının Değerlendirilmesi: Bir Anket Uygulamasının Sonuçları, Vergi Siyaseti Dergisi, s127-152
- Karakoç,Y.(18) ‘‘Vergi Ziyat Suçu ve Cezası’’,(Manisa Barosu Dergisi),S71, 40-55
- Kalenderoğlu, M. (2007), *Kamu Maliyesi*, Agon Yayıncılık: Ankara
- Kaynar, H. (2010) ‘‘Vergi Ahlakı ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme’’*Yüksek Lisans Tezi*,Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Kaynar,İ. (2007).’’Yükümlülerin Vergiye Yaklaşımları: Çanakkale İlinde Ticari Kazanç Elde Eden Yükümlülere Yönelik Bir Uygulama’’, 18 Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Keleş, Y. (2002), Yine mi Af? Mükellefler Ne Zaman Vergi Öderler?, *Vergi Dünyası Dergisi*, s.249, Mayıs 76-83.
- Kıldış, Y. (2000), Kayıtdışı Ekonominin Ulusal-Uluslararası Boyutu ve Çözüm Önerileri, *Dokuz Eylöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 2, Sayı:2, İzmir.
- Kırbaş, S. (2004), *Vergi Hukuku* (16. Baskı), Ankara: Siyasal Kitabevi
- Kırkulak, B. (1999), Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Vergilendirilmesi, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı:132 Eylül, ss.153-165.
- Mağat, R. (1962). Vergi Kaçakçılığının Sebepleri, *Ankara Barosu Dergisi*, sayı 2, s138-139
- Mutluer, M. K.(2006).Vergi Genel Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s 152, İstanbul
- Nadaroğlu, H. (1996), Kamu Maliyesi Teorisi (9.baskı), İstanbul: Beta Yayınları.

- Öncel, M., Çağan, N. ve Kumrulu, A. (1985).Vergi Hukuku Cilt1 (2.baskı).Ankara :Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları 548
- Pehlivan, O. (2004), *Kamu Maliyesi*, Trabzon: Derya Kitabevi.
- Pehlivan, O.(2008), *Kamu Maliyesi*, Trabzon: Derya Kitabevi
- Pehlivan, O.(2009), *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*, Trabzon: Derya Kitabevi.
- Pehlivan, O. (2010), *Kamu Maliyesi*, Trabzon: Derya Kitabevi
- Pehlivan,O. (2012), *Vergi Hukuku*, Trabzon: Murathan Yayınevi.
- Sarılı, M.A.(2002), Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları , Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler, Bankacılar Dergisi, Sayı :41
- Sayar, N. (1975), *Kamu Maliyesi Cilt 1*, İ.İ.T.A, Nihat Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, No 256, s99, İstanbul
- Seyidoğlu, H. (2002), *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, Güzem Can Yayınları, No18.
- Şener, O.(1998). *Kamu Ekonomisi*. İstanbul: Alkım Yayınları
- Şenyüz, D. (2012) ,*Vergi Ceza Hukuku (Vergi Kabahatleri ve Suçları)*,(6. Baskı), Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım
- Şenyüz, D., Gerçek, A. ve Yüce, M. (2009), *Türk Vergi Sistemi*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Taş, M. (2008), *Vergi Hukuku*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Tecim, B. A. (2008), “Kayıt Dışı Ekonomide Vergi ve Vergi Denetiminin Önemi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 9 Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tekir, S. (1987) *Vergi Teorisi*, Güçbirliği Yayıncılık, s56, İzmir
- Tuay, E. ve Güvenç İ. (2007) ‘‘Türkiye’de Mükelleflerin Vergiye Bakışı’’, Yüksek Lisans Programı Stajı ODTÜ , Ankara
- Torgler, B ve F. Schneider,(2005) ‘‘Attitudes Towards Paying Taxes in Austria: An Emprical Analysis’’, *Emprica*, v 32, n.2, s231-250
- Tosuner, M. Ve Demir, İ.C. (2008) *Ege Bölgesinin Vergi Ahlak Düzeyi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, C.X,S.II.

- Turhan, S. (1993), *Vergi Teorisi ve Politikası*, Filiz Kitapevi: İstanbul
- Turhan, S. (1998), *Vergi Teorisi ve Politikası*, Filiz Kitapevi: İstanbul.
- Türk, İ. (1992), *Kamu Maliyesi*, İstanbul, Turhan Kitapevi.
- Türk, İ. (2008), *Kamu Maliyesi*, (7.baskı), Ankara :Turhan Kitapevi.
- Uluatam, Ö.(1991) *Kamu Maliyesi*. Ankara: Savaş Yayınları
- Uluatam, Ö.(1999) *Kamu Maliyesi*, Ankara, İmaj Yayıncılık
- User, İ.(1992) “Vergilemenin Sosyal ve Psikolojik Sınırı”, Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Ünsal, H. (2008), *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Vergi Denetmenleri Derneği Eğitim Yayınları Serisi:14: *Kamu Giderlerinin Finansmanı Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Denetimi* (2007): Ankara. Mart
- Yalçın, H. ve Başer, A. (1996), “Türkiye’ deki Mali Aflar ve Vergi Sistemi Üzerine Etkileri”, *Vergi Dünyası Dergisi*, s 173, Ocak 104-110.
- Yaraşlı, G. O.(2005), *Türkiye’de Vergi Reformu Maliye Bakanlığı APK Kurulu Başkanlığı*, Yayın No:2005/367, Ankara.
- Yıldırım, O. (2008), “Kamusal Alımlarda Vergisel Yük ve Sorumluluk”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yüksel, C.(ty) *Kamu Maliyesi 2 Ders Notları*, Mersin Üniversitesi İ.İ.B.F
- http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_1.xls.htm.
- <http://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2016-3.aspx> (13.05.2016).
- http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_1.xls.htm (13.05.2016).
- <http://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2016-3.aspx> (13.05.2016).
- <http://www.vergihaber.net/?p=738> (31.05.2016)
- http://www.mizandenetim.com/mizandenetim.php?sayfa_id=150&kategori_id=150&i d=161&lng=1(13.05.2016).

EKLER

Değerli İlgililer;

Bu çalışma, Türkiye’de vergi kaçakçılığının toplum tarafından bir suç olarak algılanıp algılanmadığını tespitine yönelik Antalya-Batman illerinde yaşayan vatandaşların görüşleri almak ve karşılaştırmak bağlamında yürütülen bilimsel bir araştırma ile ilgilidir. Araştırma sonuçları, bu konudaki tutumları belirlemek ve bölge olarak karşılaştırmaların yapılması amacıyla kullanılacaktır. Bu ankette 44 adet ifade bulunmaktadır. Her bir ifadeyi okuduktan sonra, düşüncenizi size verilen liste üzerinde ayrılan yere işaretleyiniz. Lütfen işaretsiz ifade bırakmayınız. Size verilen tutum listesi üzerine adınızı yazmayınız, kimliğinizi belli edecek herhangi bir işaret koymayınız.

Katkılarınız için teşekkürler...

Ayşe Gül Şahin

Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Öğrencisi

Giresun Üniversitesi Alucra M.Y.O. Öğr. Gör.

Anket Çalışması

1- Cinsiyetiniz : ☐ Erkek

☐ Kadın

2- Medeni durumunuz : ☐ Bekar ☐ Evli

3- Yaşınız : ☐ 18-24 ☐ 25-30 ☐ 31-35 ☐ 36-40 ☐ 41 ve üstü

4- Eğitim Düzeyiniz : ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Ön Lisans ☐ Lisans
☐ Y. Lisans ☐ Doktora

5- Mesleğiniz : ☐ Serbest Meslek Çalışanı ☐ Muhasebeci ☐ Öğretmen
☐ Öğrenci ☐ Bankacı ☐ Diğer

6- Aylık Geliriniz (TL) : ☐ 1-500 ☐ 501-1000 ☐ 1001-1500
☐ 1500-2000 ☐ 2000 – fazlası

7. Aşağıdaki tabloda vergi kaçakçılığı konusunda oluşturulan çeşitli yargılar bulunmaktadır. Bu yargılara katılma derecelerinizi lütfen belirtiniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Vergi sisteminin anlaşılır olmaması vergi kaçakçılığını etkilemektedir	☐	☐	☐	☐	☐
Devletin aldığı vergi türlerinin fazla olması vergi kaçakçılığını tetikleyen nedenlerdendir	☐	☐	☐	☐	☐
Vergi bilincinin yerleşmemesi vergi kaçakçılığını arttıran nedenlerdendir	☐	☐	☐	☐	☐
Kişinin vergi kaçırması onun ahlaki yapısına bağlıdır	☐	☐	☐	☐	☐
Vergi ödemek bir vatandaşlık görevidir	☐	☐	☐	☐	☐
Vergi ödemek devletin uyguladığı bir çeşit cezadır	☐	☐	☐	☐	☐
Vergi ödemek devletin uyguladığı bir çeşit cezadır	☐	☐	☐	☐	☐
Vergi ödemek devletten aldığımız hizmetin bir karşılığıdır	☐	☐	☐	☐	☐
Vergi kaçırmak Kul hakkına girmektir	☐	☐	☐	☐	☐
Küçük miktardaki vergi Kaçakları önemli değildir	☐	☐	☐	☐	☐
Kişinin vergi kaçırması onun devlete bağlılığının göstergesidir	☐	☐	☐	☐	☐
Kişinin vergi kaçırması onun iyi bir vatandaş olmamasına bağlıdır	☐	☐	☐	☐	☐
Kanunların ve vergi oranlarının sık değişmesi vergi kaçakçılığını etkileyen nedenlerdendir	☐	☐	☐	☐	☐

Vergi oranlarında meydana gelen artışlar vergi kaçırılmaya teşvik eder	☐	☐	☐	☐	☐
Yapılan vergi afları vergi kaçakçılığını arttıran nedenlerdendir	☐	☐	☐	☐	☐
Dini eğitim veren bir kurumdan eğitim alan bir kişi vergi kaçırılmaz	☐	☐	☐	☐	☐
Oy verdiğimiz parti iktidarda ise vergi kaçırılmamız gerekir	☐	☐	☐	☐	☐
Dini vecibelerini yerine getiren bir kişi vergi kaçırılmaz	☐	☐	☐	☐	☐
Vergi kaçakçılığı yaptığını öğrendiğimiz kişileri gerekli kurumlara ihbar etmemiz gerekir	☐	☐	☐	☐	☐
Devletin uygulamış olduğu bölgesel kalkınma teşvikleri vergi kaçırılmada etkilidir	☐	☐	☐	☐	☐
Devletini seven bir kişi vergi kaçırılmaz	☐	☐	☐	☐	☐
Vergi kaçırılmak bir suç değildir	☐	☐	☐	☐	☐
Vergi kaçırılmak günahıdır	☐	☐	☐	☐	☐

Aşağıda verilen sorularda size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

8. Türkiye de mükelleflerin çoğunun vergi ödemediği veya vergi kaçırdığı düşüncesi sizde daha çok ne gibi etki yaratır ?

Vergi ödeme şevkimi kırar.	
Vergi bilincimi zedeler.	
Beni vergi kaçırmaya yöneltir.	
Devlete olan inancımı azaltır.	
Diğer	

9. Sizce vergi kaçakçılığı hangi bölgelerde daha fazladır ?

Sanayisi gelişmiş bölgelerde	
Sınır kapılarının bulunduğu bölgelerde	
Eğitim düzeyinin düşük olduğu bölgelerde	
İşsizliğin yaygın olduğu bölgelerde	
Kırsal gelişmemiş bölgelerde	
Diğer	

10. Vergi kaçakçılığında verilebilecek en ağır ceza sizce ne olmalıdır ?

Hiçbir ceza verilmemelidir	
Para cezası	
Hapis cezası	
İş yeri kapatma cezası	
Teşhir cezası	
İdam cezası	
Diğer	

11. Kendinizi Nasıl Tanımlarsınız ?

Muhafazakâr	
Milliyetçi	
Cumhuriyetçi	
Açık Görüşlü	
İnançlı Biri Değilim	
Diğer	

12. Kendinizi Etnik Köken bakımından nasıl ifade edersiniz ?

Türk	
Kürt	
Arap	
Laz	
Diğer	

13. Vergi kelimesi size ne çağrıştırıyor ?

Haraç	
Boş Bir Ödeme	
Bir Maliyet Unsuru	
Girişimciyi Engelleyen Bir Unsur	
Devlet Tarafında Uygun Oranlarda ve Kazanca Göre Alınması Gereken Zorunlu Bir Unsur	
Diğer	

14. Aşağıdaki soruları Evet ya da Hayır olarak cevaplandırınız.

	Evet	Hayır
Vergi kaçırma ve vergiden kaçınma arasındaki farkı biliyor musunuz ?		
Gelir idaresi başkanlığının vergilendirme ile ilgili medyada yer alan haberlerini takip ediyor musunuz ?		
Vergi Sistemi sizce adil mi ?		
Gelir düzeyleri oranında vergi alındığına inanıyor musunuz?		
Sizce Türkiye de herkes vergisini tam olarak ödüyor mu ?		
Vergi Gelirleri Gerektiği gibi harcanıyor mu		
Kamu hizmetlerinden sağladığınız fayda vergi yükünüzden yüksek mi		
Çevrenizdeki İnsanlar vergi kaçırıyorlar mı		
Vergi kanunlarında anayasal vergileme ilkelerine uymayan hükümlerin olduğunu düşünüyor musunuz?		

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Ayşe Gül ŞAHİN
Doğum Yeri ve Tarihi :Manavgat 1984
Medeni Hali : Bekar
İletişim Bilgileri : aysegulsahin0784mail.com
0506 994 9575 (GSM)

EĞİTİM

1999-2001 Manavgat Ticaret Meslek Lisesi
2004-2008 Gazi Üniversitesi Muhasebe ve Finansman Öğretmenliği
2009-2016 Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finansman Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

İŞ DENEYİMİ

2009-2010 Akseki Şahinler ÇPL (Vekil Öğretmen)
2010-Halen Giresun Üniversitesi Alucra Turan Bulutcu
M.Y.O (Öğr. Gör)

YABANCI DİL

İngilizce Orta Düzeyde